

DIIS · DANSK INSTITUT FOR INTERNATIONALE STUDIER

Et er jura at forstå, et andet land at føre

Undersøgelse af en række spørgsmål vedrørende 2008-redegørelsen om de påståede hemmelige CIA-flyvninger over og i Grønland samt dansk bistand hertil

Inatsisit aalajangersimasumik paasineqartarput, nunamilli aqutsineq allarluinnaavoq

CIA-p isortortumik ingerlanneqartunik Kalaallit Nunaanni aammalu Kalaallit Nunaat qulaallugu timmisartuussisarsimanageraanera pillugu 2008-mi nalunaarusiaq pillugu apeqqutit erfattut misissuiffigineqarnerat, kiisalu pineqartunut danskit ikiuussimanagerat

MORTEN HEIBERG

Et er jura at forstå, et andet land at føre

*Undersøgelse af en række spørgsmål vedrørende 2008-
redegørelsen om de påståede hemmelige CIA-flyvninger
over og i Grønland samt dansk bistand hertil*

Af

Morten Heiberg

© København 2012

Dansk Institut for Internationale Studier, DIIS

Strandgade 56, 1401 København K, Danmark

Tlf: +45 32 69 87 87

Fax: +45 32 69 87 00

E-mail: diis@diis.dk

Web: www.diis.dk

Omslag: Anine Kristensen

Trykt i Danmark af Vesterkopi AS

ISBN 978-87-7605-500-4

Rapportens webside: <http://www.diis.dk/CIAflyvninger>, gratis download og gratis bestilling af rapporten i bogform, så længe lager haves. Oplag: 300 eksemplarer.

Titlen er en omskrivning af et kendt citat fra Ludvig Holbergs Den politiske Kandestøber fra 1722. Holbergs oprindelige citat lyder: „Vi Øvrighed med Munden slaæ. Kand dog selv intet gjøre; Et er et Søe-Kort at forstaae. Et andet Skib at føre. Af en politisk Bog man kand vel lære at raisonnere. Men til at forstaae et Land Udfordres andet mere,,.

DIIS' undersøgelse er udført af:

Morten Heiberg, ph.d., chefkonsulent, leder af undersøgelsen

Svend Aage Christensen, mag.art., emeritusforsker

Mikkel Runge Olesen, cand.mag., ph.d.-studerende

Gry Thomasen, cand.mag., ph.d.-studerende

Ekstern bistand:

Fhv. landsdommer Jørgen Jochimsen

Indholdsfortegnelse:

Forord:	7
Forfatterens forord:	7
1. Indledning	11
1.1 Hvorfor denne undersøgelse?	11
1.2 Hvad skal og hvad kan DIIS undersøge?	12
1.3 Verden efter 11. september 2001.	14
1.4 Danmarks udenrigspolitik under ministeriet Anders Fogh Rasmussen	20
1.5 De centrale begreber	21
1.6 Chicago-Konventionen	23
2. Undersøgelsen	24
2.1. WikiLeaks og påstandene om aftalt spil	24
2.2 Den danske regerings holdning før 2008	27
2.3 Perioden 30. januar 2008 – 23. oktober 2008	28
2.3.1 Den danske note af 31. juli 2008	29
2.3.2 Den fremadrettede amerikanske garanti af 22. oktober 2008	33
2.3.3 Sammenfatning	36
2.4 CIA-redegørelsens oplysninger vedrørende militære fangeflyvninger 2001 – 2008	37
2.4.1 Grønlandsaftalen af 1951	39
2.4.2 Overførsler af fanger med civile privatfly	40
2.4.3 Kildeer og Landis	40
2.4.4 El Masri	41
2.4.5 Reprieve	42
2.4.6 Sammenfatning	46
2.5 Regler for transit med frihedsberøvede personer og dansk myndighedskendskab 2001 – 2008	46
2.5.1 Politiets Efterretningstjenestes og Forsvarets Efterretningstjenestes kendskab til fangeflyvninger	51
2.5.2. Sammenfatning	53
2.6 Den fremadrettede amerikanske garanti og mødet i Udenrigspolitisk Nævn den 23. oktober 2008	54
3. Konklusion	59
3.1. Opsummering	64
Grønlandsk oversættelse	67

Forord:

Da jeg modtog udenrigsminister Villy Søvndals anmodning om på Grønlands vegne at undersøge en række spørgsmål vedrørende 2008-redegørelsen om de påståede hemmelige CIA-flyvninger over og i Grønland samt dansk bistand hertil, bad jeg chefkonsulent, ph.d. Morten Heiberg, om at forestå undersøgelsen. Morten Heiberg er historiker og ansat ved Københavns Universitet, Det Juridiske Fakultet. Han har skrevet en række bøger om udenrigspolitik og efterretningstjenester.

Jeg har hermed fornøjelsen at fremlægge undersøgelsens resultat.

Nanna Hvidt
Direktør

Forfatterens forord:

Jeg vil gerne takke fhv. chefudreder Svend Aage Christensen samt cand.mag., ph.d.-studerende Mikkel Runge Olesen og cand.mag., ph.d.-studerende Gry Thomasen.

Svend Aage Christensen har til brug for undersøgelsen systematiseret WikiLeaks' omfattende materiale. Desuden har han været en uvurderlig rådgiver og en skarp læser. Mikkel Runge Olesen og Gry Thomasen har udarbejdet spørgetemaer og udførlige notater, som er anvendt i undersøgelsen. Begge bør fremhæves for en kompetent gennemgang af et omfattende arkivmateriale.

Jeg vil gerne takke fhv. landsdommer Jørgen Jochimsen, der har udarbejdet et juridisk baggrundsnotat og kommenteret udkast til rapporten.

Jeg retter en særlig tak til ledelsen ved Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet, for at have bevilget mig seks måneders orlov. Professor, dr.jur. et phil. & dr.jur. h.c. Ditlev Tamm skylder jeg ligeledes en stor tak.

DIIS' direktør Nanna Hvidt takkes for hendes uforbeholdne støtte under hele forløbet.

Endelig vil jeg gerne udtrykke min taknemmelighed over for de kolleger og eksperter, der har været behjælpelige med råd og vejledning.

Morten Heiberg

“The United States has respected – and will continue to respect – the sovereignty of others.”

Condoleezza Rice, 5. december 2005.

1. Indledning

1.1 Hvorfor denne undersøgelse?

Den 30. januar 2008 bragte DR1 dokumentarprogrammet „CIA’s danske forbindelse,, om CIA’s mulige overflyvninger i grønlandsk og dansk luftrum. Udsendelsens pointe er, at private fly, som har fløjet i dansk og grønlandsk luftrum, tilhører dækselskaber, der formentlig er kontrolleret af den amerikanske efterretningstjeneste CIA. I ét tilfælde har et formodet CIA-fly endda mellemlandet i lufthavnen i Narsarsuaq i Grønland. En analyse af disse flys samlede rutemønstre sandsynliggør ifølge DR1, at de indgår i CIA’s hemmelige fangeprogram. Endelig hævder udsendelsen, at flyene er lettet og landet fra lufthavne og baser, som kan forbindes med CIA.¹

Dokumentarprogrammet skal ses i sammenhæng med en efterhånden årelang international debat om CIA’s hemmelige flyvninger med tilbageholdte personer, der muligvis udsættes for umenneskelig eller nedværdigende behandling. Den daværende VK-regering besluttede på baggrund af DR1’s oplysninger omgående at nedsætte en tværministeriel undersøgelsesgruppe med Udenrigsministeriet som formand og med deltagelse af repræsentanter for Grønland og Færøerne. Den tværministerielle redegørelse, der blev offentliggjort den 23. oktober 2008, drager to overordnede konklusioner:

- Danske, grønlandske og færøske myndigheder havde ikke viden om ulovlige CIA-flyvninger eller mellemlandinger.
- Det kan hverken af- eller bekræftes, at der er gennemført ulovlige fangetransporter i dansk, grønlandsk og færøsk luftrum.

Usikkerheden omkring det sidste punkt skyldes især, at de amerikanske svar på de danske diplomatiske henvendelser i sagen blev anset for utilstrækkelige af Udenrigsministeriet.

Som en særlig omstændighed bør nævnes, at den daværende danske udenrigsminister Per Stig Møller den 22. oktober 2008, dagen inden fremlæggelsen af den tværministerielle redegørelse i Udenrigspolitisk Nævn, modtog en fremadrettet garanti fra den daværende amerikanske udenrigsminister Condoleezza Rice. Ifølge denne skriftlige erklæring vil USA ikke foretage fangetransporter gennem dansk, grønlandsk og færøsk

---

¹ Se *Redegørelse vedrørende hemmelige CIA-flyvninger i Danmark, Grønland og Færøerne af 23. oktober 2008*, s. 76. Herefter benævnt *CIA-redegørelsen*.

lufttrum eller territorium uden forudgående tilladelse fra danske myndigheder. CIA-redegørelsen kunne med andre ord ikke kaste nærmere lys over tidligere formodede CIA-flyvninger, men et skridt blev taget i retning af at forhindre fremtidige suverænitetsskrænkelser.

I begyndelsen af 2011 blev der imidlertid rejst tvivl om 2008-redegørelsen og hele den kulegravning af sagen, som centrale ministerier havde udført. Den 9. januar 2011 bragte dagbladet Politiken en kritisk artikel baseret på fem lækkede indberetninger fra den amerikanske ambassade i København. Artiklen konkluderer, at regeringen i 2008 havde gennemført aftalt spil med USA, eller „dobbeltspil“, som avisen skrev i en stort opsat artikel: Udadtill havde den danske regering forklaret, at den ville stille kritiske spørgsmål til USA i forbindelse med CIA-redegørelsen, men i virkeligheden havde danske embedsmænd ladet amerikanerne forstå, at den danske regering kun var interesseret i at lægge låg på sagen.²

Offentliggørelsen af disse fem indberetninger, som WikiLeaks oprindeligt havde opsnappet, var en hovedårsag til, at der fra grønlandsk side blev rejst fornyet krav om en uvildig undersøgelse af de påståede ulovlige CIA-flyvninger. Efter regeringsskiftet i september 2011 indgik den danske regering og Grønland aftale om, at Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS) skulle forestå en sådan undersøgelse på Grønlands vegne.

1.2 Hvad skal og hvad kan DIIS undersøge?

DIIS skal i henhold til kommissoriet vurdere de nævnte påstande om aftalt spil mellem USA og Danmark i forbindelse med udarbejdelsen af den tværministerielle redegørelse om hemmelige CIA-flyvninger i Danmark i 2008.³ Endvidere skal DIIS på baggrund af relevant materiale fra den danske centraladministration foretage en uvildig kontrol af konklusionerne i den tværministerielle redegørelse.

Det nævnes videre i undersøgelsens kommissorium, at DIIS' adgang til klassificerede akter sker på grundlag af myndighedernes samtykke. Det skal hertil bemærkes, at Udenrigsministeriet har stillet en betydelig mængde dokumenter til rådighed, ligesom Udenrigsministeriet har været behjælpeligt med teknisk vejledning. Transportministeriet, herunder Trafikstyrelsens Center for Luftfart og NAVIAIR, har forsynet DIIS med trafikinformationer

---

² John Hansen, Mads Zacho Teglskov og Lea Wind-Friis, „Regeringen i dobbeltspil om CIA-fly“, Politiken, 9. januar 2011.

³ "Grønlands undersøgelse af en række spørgsmål vedrørende 2008 redegørelsen om de påståede hemmelige CIA-flyvninger over og i Grønland samt dansk bistand hertil", http://diis.dk/graphics/DIIS_generelt/Nyheder/CIA/111101_Aftale_Dk_GRL_final_nyv.pdf

og ydet teknisk bistand. Forsvarsministeriet har ligeledes hastebehandlet en forespørgsel fra DIIS.

Det nævnes som en forudsætning i DIIS' brev til udenrigsminister Villy Søvndal af 5. december 2011, at DIIS gives adgang til referaterne fra Regeringens Sikkerhedsudvalg og Embedsmændenes Sikkerhedsudvalg. Denne forudsætning kan ikke siges at være ganske opfyldt, idet DIIS ikke ved selvsyn har kunnet foretage en samlet gennemgang af disse referater. DIIS har accepteret en fremgangsmåde, hvorefter undersøgelsesgruppen har anmodet Statsministeriet og Udenrigsministeriet om at oplyse, om der i referaterne – inden for præcist afgrænsede perioder – findes oplysninger, som skønnes relevante for denne undersøgelse. Statsministeriet og Udenrigsministeriet har som svar på DIIS' konkrete anmodninger meddelt, at dette ikke er tilfældet.⁴

DIIS har også anmodet Statsministeriet om materiale, der kan belyse udenrigsrådens samtaler med den herværende amerikanske ambassade i 2008.⁵ Statsministeriet har hertil svaret, at ministeriet ikke ses at ligge inde med sådanne oplysninger. DIIS har i stedet modtaget materiale, der lidt bredere kan belyse Statsministeriets håndtering af CIA-flyvningssagen i 2008. Endelig bør nævnes, at Justitsministeriet som led i en teknisk vejledning har udleveret yderligere skriftligt materiale, der kan belyse Justitsministeriets opfattelse af de danske regler for transit med frihedsberøvede personer i dansk luftrum.

DIIS har ikke haft de samme muligheder for en tilbundsgående undersøgelse som en undersøgelseskommision. Den meget korte tidsfrist samt det forhold, at udlevering af dokumenter til DIIS kræver ministerielt samtykke, kan nævnes som en væsentlig forskel. DIIS har heller ikke haft mulighed for at indhente vidneforklaringer fra relevante ministre og embedsmænd, ligesom de pågældende ministre og embedsmænd heller ikke har fået forelagt de resultater, som undersøgelsen er kommet frem til. Det forhold, at undersøgelsen vil kunne opfattes som en delvis kritik, er med til at bestyrke opfattelsen af, at den valgte undersøgelsesform måske ikke har været ideel.

Det fremgår af kommissoriet, at relevante, tilgængelige akter fra andre lande skal kunne indgå i DIIS' undersøgelse, men det skal hertil bemærkes, at det alene af tidsmæssige årsager ikke ville kunne lade sig gøre at anvende de relevante amerikanske regler for aktindsigt. Undersøgelsen er derfor i det væsentlige tilrettelagt som en undersøgelse af danske myndigheder på baggrund af danske dokumenter. At undersøgelsen dermed kaster alt sit kritiske lys på den danske centraladministration kan synes skævt, når det vel især er de amerikanske metoder i kampen mod terror, der er den egentlige årsag til den megen kritik og debat. DIIS har derfor fundet det

---

⁴ Jf. mail fra Udenrigsministeriet til Morten Heiberg af 12. marts 2012.

⁵ Udenrigsråden er statsministerens særlige udenrigspolitiske rådgiver.

hensigtsmæssigt, at undersøgelsen også opsummerer de overordnede politiske og moralske aspekter, der i den offentlige debat knytter sig til spørgsmålet om det amerikanske fangeprogram.

På trods af de nævnte forbehold er det undersøgelsesgruppens opfattelse, at det er lykkedes at foretage en grundig undersøgelse, hvis hovedresultater sammenfattes nedenfor. Men først en kort historisk introduktion til spørgsmålet om CIA's fangeflyvninger.

1.3 Verden efter 11. september 2001

Tirsdag den 11. september i 2001 fløj to passagerfly ind i World Trade Centers tvillingetårne, et tredje fly buldrede igennem Pentagons yderste mure, mens et fjerde fly styrtede ned i Pennsylvania. Al Qaeda havde angrebet USA, og næsten 3.000 mennesker var blevet dræbt. Selv om de amerikanske efterretningstjenester hver især var på sporet af Al Qaedas planer, havde de ikke koordineret deres viden. I stedet for at videregive relevante informationer til andre dele af efterretningssystemet, havde tjenesterne nidkært vogtet over egne kilder. Et forhold der blev kritiseret i den efterfølgende amerikanske kommissionsrapport om 11. september.⁶

Den 17. september 2001 underskrev USA's præsident George W. Bush en hemmelig ordre, der gav efterretningstjenesterne vide beføjelser til at bekæmpe Al Qaeda, og dagen efter bemyndigede Kongressen præsidenten til at anvende al nødvendig magt mod stater, organisationer og enkeltpersoner involveret i terrorangrebet.⁷ Det er formentlig med denne præsidentielle ordre og Kongressens efterfølgende bemyndigelse, at CIA's udvidede fangeprogram tager sin begyndelse og dermed også de mange sager om ulovlige fangeflyvninger i europæisk luftrum. Efter to måneders kamphandlinger i Afghanistan, der involverede hundredevis af CIA-agenter, dræbte eller tilbageholdt USA en fjerdedel af Talibans og Al Qaedas ledende skikkelser.⁸

USA anvendte fra 2002 betegnelsen „ulovlige kombattanter,, og ikke „krigsfanger,, om de tilbageholdte i krigen mod terror. Afghanske talibanfanger tilbageholdtes typisk ud fra en begrundelse om, at de ikke levede op til forudsætningerne i krigens regler, eftersom de ikke klart adskilte sig fra civilbefolkningen, ligesom Talibans uforbeholdne støtte til Al Qaeda betragtedes som et brud på krigens love. Tilfangetagne Al Qaeda-

---

⁶ *The 9/11 Commission Report. Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, New York 2004, s. 355-356.

⁷ Jens Elo Rytter, „Fangerne på Guantánamo – krigen mod terrorisme,, s. 358 i Henning Koch (red.), *Politik og jura. Festskrift til Ole Espersen*, Thomson 2004. Bidraget er skrevet på baggrund af offentliggjorte amerikanske juridiske dokumenter.

⁸ *The 9/11 Commission Report*, s. 338.

krigere ansås som medlemmer af en international terrororganisation og dermed uden videre for at være afskåret fra beskyttelse som krigsfanger.⁹

Det vides fra officielt amerikansk hold, at CIA også havde et fangeprogram, eller *rendition programme*, i Bill Clintons præsidentperiode. Uden for CIA har en lignende praksis dog været kendt endnu tidligere. I 1986 bemyndigede Kongressen FBI til at undersøge terrorangreb mod amerikanere uden for USA, og tre år senere fik tjenesten tilladelse til at foretage anholdelser i andre lande uden de pågældende landes accept.¹⁰ I 1995 blev et nyt fangeprogram under CIA taget i anvendelse, og der foreligger sikre oplysninger om, at USA efter ambassadebombninger i Østafrika i 1998 anvendte fangeprogrammet til at bekæmpe Bin Ladens terrorceller. Sammen med albanske myndigheder tilintetgjorde CIA i 1998 en Al Qaeda-celle, der havde planlagt et attentat mod den amerikanske ambassade i Tirana. Denne operation blev fulgt op af anholdelser i Aserbajdsjan, Italien og Storbritannien, og ifølge den officielle amerikanske 9/11-Kommission blev flere tilbageholdte terrorister med tilknytning til Tirana-cellen sendt til et arabisk land til videre foranstaltning.¹¹

I Clintons præsidentperiode overførte CIA fanger til et andet lands varetægt, hvorefter efterretningstjenesten modtog en kopi af de efterretninger, som fremkom under modtagerlandets afhøringer. CIA advarede angiveligt præsident Clinton og Det Nationale Sikkerhedsråd om, at de tilbageholdte personer i så fald ville blive udleveret til lande, der ikke overholdt menneskerettighederne. Ifølge Michael Scheuers vidneforklaring for Kongressens udenrigskomite i 2007 var det tilstrækkeligt for Bill Clinton, at USA fik en garanti fra de pågældende lande om, at de ville respektere egne love. Efter 2001 blev CIA – efter et udtrykkeligt ønske fra præsident George W. Bushs sikkerhedsrådgivere – selv ansvarlig for afhøringerne i udlandet, og Bush-administrationen udstedte retningslinjer for, hvordan fangerne skulle behandles. Den ændrede procedure var ifølge Scheuer med til at øge kvaliteten af efterretningsarbejdet. Michael Scheuer ledede *rendition*-programmet fra 1995 til 1999 og fortsatte som konsulent i CIA frem til 2004.¹²

I 2008 forklarede George Bush, at Det Hvide Hus i 2002 havde godkendt en række kontroversielle forhørsteknikker, herunder *water boarding*. I august 2009 offentliggjorde det amerikanske justitsministerium som følge af en aktindsigtsbegæring fra The American Civil Liberties Union nogle af de juridiske overvejelser, som den amerikanske administration

---

⁹ Rytter, „Fangerne på Guantánamo,, s. 364-65.

¹⁰ *The 9/11 Commission Report*, s. 75.

¹¹ *Ibid.*, s. 127.

¹² Statement before the House Committee on Foreign Affairs, April 17, 2007. Se: <http://foreignaffairs.house.gov/110/sch041707htm>. Michael Scheuer er blandt andet forfatter til *Imperial Hubris. Why the West is losing the War on Terror*, Washington 2004. Scheuer udgav oprindelig bogen anonymt.

havde gjort om fangeprogrammet. Et 40 sider langt notat fra det amerikanske justitsministerium til CIA fra 2005 konkluderer, at de særlige forhørsteknikker, benævnt *enhanced interrogation techniques*, ikke er i modstrid med USA's folkeretlige forpligtelser. Notatet bekræfter også, at afhøringerne – som nævnt af Scheuer – foretages af CIA uden for amerikansk jurisdiktion og alene er møntet på ledende Al Qaeda-medlemmer.¹³

Den respekterede journalist fra New York Times, James Risen, giver i bogen *State of War*, der bygger på interviews med mange amerikanske efterretningskilder, sit bud på, hvordan fangeprogrammet udviklede sig under præsident Bush: I januar 2002 begyndte det amerikanske militær at flyve et større antal fanger fra krigsskuepladsen i Afghanistan til et nyt fængsel ved Guantánamo-bugten i Cuba. Fængslet fik navnet *Camp X-Ray*. Præsident Bush besluttede samtidig at lade CIA og ikke FBI stå for afhøringerne af de fanger, der skønnedes at tilhøre Al Qaeda. FBI-agenter mistede som følge af denne beslutning kontrollen med Al Qaeda-fangerne i Afghanistan og dermed også muligheden for at anvende dem som vidner i verserende amerikanske retssager. CIA oprettede på et tidspunkt et fængsel ved Guantánamo, adskilt fra *Camp X-Ray*, men lukkede det igen, da amerikanske domstole begyndte at vurdere spørgsmålet om, hvorvidt fangerne kunne få deres sag prøvet ved en føderal domstol. CIA ledte angiveligt efter alternative steder, der kunne benyttes som fængsler, og hvor der ikke var fare for, at fangerne ville komme under amerikansk jurisdiktion. CIA åbnede ifølge Risen flere hemmelige fængsler, herunder to større faciliteter benævnt *Bright Light* og *Salt Pit*. Sidstnævnte lå efter sigende i Afghanistan og husede kun fanger af ringere efterretningsmæssig værdi, mens *Bright Light*, hvis beliggenhed er ukendt, husede de vigtigste Al Qaeda-fanger, herunder Abu Zubaydah og Khalid Sheikh Mohammed – arkitekten bag 11. september-angrebet. Hvor de andre fængsler, der angiveligt også rummede HVD-fanger (*High Value Detainees*) præcist var placeret, vides ikke.¹⁴

Ifølge Risen er det ikke muligt – heller ikke på baggrund af de mange efterretningskilder han har talt med – at fastslå antallet af fanger i CIA's varetægt. CIA havde på et tidspunkt muligvis omkring 100 fanger, hvoraf en

---

¹³ „Based on CIA assurances, we understand that the CIA interrogation is not conducted in the United States or 'territory under [United States] jurisdiction and that it is not authorized for use against United States persons. Accordingly, we conclude that the program does not implicate Article 16. We also conclude that the CIA interrogation program, subject to its careful screening, limits and medical monitoring, would not violate the substantive standards applicable to the United States under Article 16 even if those standards extended to the CIA interrogation program., Dette og andre dokumenter, som er offentliggjort som følge af en anmodning under den såkaldte Freedom of Information Act, ses bl.a. på American Civil Liberties Union's hjemmeside: <http://aclu.org/accountability/olc.html>.

¹⁴ James Risen, *State of War. The Secret History of the CIA and the Bush Administration*, London 2006, s. 24-35.

fjerdedel eller en tredjedel var HVD-fanger. Af sikkerhedshensyn flyttedes fangerne konstant mellem de forskellige fængsler.¹⁵ Tim Weiners kritiske studie af CIA nævner med daværende CIA-chef George Tenet som kilde, at 3.000 personer i 100 lande blev tilbageholdt af CIA i samarbejde med lokale myndigheder. Hvor mange af disse 3.000 tilbageholdte, der blev overført til CIA's fangelokaliteter, vides ikke. Tim Weiner taler om „hundreder,, hvoraf kun 14 personer var højtstående Al Qaeda-folk. Resten blev med Weiners ord „spøgelsesfanger,, som den amerikanske administration ikke vidste, hvad den skulle stille op med.¹⁶

I februar 2008 gjorde en højtstående repræsentant for den amerikanske udenrigstjeneste Department of State den danske ambassadør i Washington opmærksom på, at de mange pressehistorier om, at USA foretog omfattende fangeflyvninger var stærkt overdrevne.¹⁷ Det er indlysende, at den højtstående amerikanske repræsentant på dette tidspunkt, hvor CIA-sagen var på sit højeste i Danmark, havde en klar interesse i at nedtone omfanget af flyvningerne, men det er det gentagne mantra i de amerikanske forsikringer, der er givet i fortrolige bilaterale og multilaterale sammenhænge, at pressens dækning var fordrejet. Michael Scheuer understregede under den nævnte høring i 2007, at programmet kun omfattede ledende Al Qaeda-medlemmer.¹⁸

Den intense debat om CIA's fangeflyvninger kan ikke forstås uafhængigt af Bush-administrationens markante militære og udenrigspolitiske tiltag. Invasionen af Irak i 2003 splittede de vestlige befolkninger på en måde, som ikke var set siden Vietnamkrigen. Forud for invasionen marcherede millioner af europæere for fred, mens andre fastholdt, at Bush grundlæggende havde ret: Verdens nationer måtte én gang for alle vælge, om man støttede USA eller terroristerne. Argumentet var, at der i så vigtig en kamp ikke var plads til mellempositioner, som kun ville gavne terrorismens og despoternes sag. Bush holdt sin mest markante tale som præsident, da han den 29. januar 2002 betegnede Iran, Irak og Nordkorea som „ondskabens akse,,.

De forkerte efterretninger om kemiske våben forud for invasionen af Irak i 2003 fik CIA fra en mildest talt utroværdig kilde ved navn „Curve Ball,,. Miseren gav fornyet styrke til de røster, der mente, at CIA var kommet ud på en moralsk glidebane. Efterretningstjenesten var ifølge dens kritikere ukendelig fra det CIA, der umiddelbart efter 2. Verdenskrig blev dannet for at give præsidenten de bedste og mest pålidelige udenlandske efterretninger. Daværende CIA-chef George Tenet forklarer i sine

---

¹⁵ Ibid., s. 35.

¹⁶ Tim Weiner, *CIA. Fra den kolde krig til krigen mod terror*, Kbh. 2008, s. 447.

¹⁷ Indberetning fra ambassadøren i Washington, 5. februar 2008, aktnummer 24, Journalnummer 6.B.28.a.1. Udenrigsministeriet (UM).

¹⁸ Statement before the House Committee on Foreign Affairs, April 17, 2007. Se: <http://foreignaffairs.house.gov/110/sch041707htm>.

erindringer, at „Curve Ball“-affæren var en fejl, men også at det reelt ikke gjorde en forskel i forhold til beslutningen om at intervenere.¹⁹

Irakkrigen bevirkede, at den europæiske offentlighed så med stigende skepsis på Bushs politik. Den umenneskelige behandling af fanger i Abu Ghraib samt de vedvarende rygter om CIA's hårdhændede fangeprogram spillede en vigtig rolle for denne debat. Kritikken var særlig rettet mod, at USA havde tilsidesat de grundrettigheder, som de vestlige forfatninger bygger på. Det er dog værd at bemærke, at den europæiske kritik tog afsæt i en oprindelig amerikansk debat, der siden 11. september 2001 havde sat fokus på Bush-administrationens krigsførelse og efterretningstjenesternes udvidede beføjelser.

Europarådets parlamentariske forsamling iværksatte i november 2005 en undersøgelse med henblik at kortlægge spørgsmålet om ulovlige fangetransporter og hemmelige CIA-fængsler. Rapportens forfatter, Dick Marty, omtaler fangeprogrammet som et „edderkoppespind,, der nok var skabt af CIA, men som kun kunne fungere gennem et bevidst samarbejde eller stiltiende accept fra europæisk side.²⁰ Stærkt kritiske europæiske politikere og meningsdannere udtrykte samtidig deres bekymring over de afvigende amerikanske fortolkninger af internationale konventioner og USA's behandling af de tilbageholdte. „Guantánamo,, „black sites,, og „Abu Ghraib,, var nøgleordene i den forstærkede europæiske kritik, der også gav anledning til en ny bølge af antiamerikanisme, der dog ikke fængede i Danmark.²¹

Den europæiske kritik gik ikke ubemærket hen i USA. Condoleezza Rice forsvarede for første gang USA's fangeprogram i en tale den 5. december 2005: Amerikanerne var truet, og fjenden bestod blandt andre af statsløse personer, som havde sværget troskab til den transnationale terrorisme. I fangeprogrammet indgik dels fanger, som USA anså for farlige, dels tilbageholdte, som havde informationer, der kunne bruges til at hindre anslag mod Vesten. Det 21. århundredes terrorist faldt ifølge Rice uden for det traditionelle retssystem, og USA betragtede følgelig Al Qaeda-medlemmer som „ulovlige kombattanter,. Rice forklarede, at det i mange sager ikke havde været muligt eller ønskeligt at anvende de normale juridiske procedurer for udlevering af fanger, og som en særlig påmindelse til sine europæiske kritikere understregede hun:

---

¹⁹ „We allowed flawed information to be presented to Congress, the President, the United Nations, and the World. That should never have happened.,, s. 383 i George Tenet, *At the Center of the Storm. My Years at the CIA*, New York 2007.

²⁰ Parliamentary Assembly, Council of Europe, Doc. 10957, 12 June 2006, „Alleged secret detentions and unlawful inter-state transfers of detainees involving Council of Europe member states,, s. 59.

²¹ Senest er denne kritik blevet gentaget af Lars Normann Jørgensen, generalsekretær for Amnesty International i „Guantánamo gør ondt værre,, kronik i *Morgenavisen Jyllands-Posten*, 11. januar 2012.

„Nogle regeringer vælger at samarbejde med USA i efterretningsøjemed og om retshåndhævelse og militære forhold. Dette samarbejde går begge veje. Vi deler efterretninger, der har hjulpet med at beskytte europæiske lande mod angreb og redde europæiske liv.,,

Om dette udsagn skal tolkes som, at nogle europæiske regeringer samarbejder om fangeprogrammet til gengæld for værdifulde efterretninger, er usikkert. Det nævnte eksempel fra Tirana 1998, som er taget fra den officielle amerikanske 9/11-rapport, viser, at flere europæiske lande må have samarbejdet med USA om *renditions* allerede før 11. september 2001. Det er ofte blevet hævdet, at USA's allierede i kampen mod terror har mulighed for at stille konkrete spørgsmål til de formodede terrorister, som USA tilbageholder.²² Selv om påstanden skulle vise sig at være rigtig, indebærer det ikke nødvendigvis, at de involverede europæiske tjenester har konkret kendskab til specifikke CIA-fangeflyvninger i europæisk luftrum. Risen fremhæver i sin studie, at den fortrolighed og beskyttelse, som omgærder fangeprogrammet, bevirker, at selv inden for CIA har kun få personer konkret viden om, hvad der foregår.²³

Materiale, som DIIS har haft adgang til, tyder på, at USA gradvist ændrede opfattelse af, hvordan de tilbageholdte „ulovlige kombattanter,, skulle behandles. Den amerikanske administration så med stigende skepsis på de virkemidler til bekæmpelse af terror, som var blevet taget i anvendelse umiddelbart efter 11. september 2001. I Bushs anden præsidentperiode udfoldede USA – også som følge af landets vedvarende dialog med sine allierede – således væsentlige bestræbelser for at sikre de tilbageholdte bedre forhold og lægeligt tilsyn. Det var i 2006 angiveligt den amerikanske opfattelse, at den europæiske kritik var møntet på en virkelighed, der ikke længere fandtes. Det må da også medgives, at de fleste kendte sager om *water boarding*, som blot var en blandt flere kontroversielle forhørsteknikker, hidrører fra 2002 og 2003 og blev anvendt på de såkaldte HVD-fanger, herunder Khalid Sheikh Mohammed, arkitekten bag 11. september.

I august 2009 beordrede præsident Barack Obama, som rapporteret af blandt andet New York Times, at rendition-programmet skulle fortsætte, om end de hemmelige CIA-fængsler skulle nedlægges. Obama ønskede tilsyneladende at vende tilbage til et fangeprogram, der svarede til det fra Clintons præsidentperiode: CIA skulle fremover sende de fanger, som tjenesten ikke ønskede at placere under amerikansk jurisdiktion, til andre fortrinsvis arabiske lande. Obama skal dog have udtrykt et stærkere ønske om at overvåge de tilbageholdtes forhold. En række organisationer hævder i

---

²² Senest Claus Blok Thomsen, „PET samarbejder med torturstater,, Politiken 13. marts 2012.

²³ Risen, *State of War*, s. 31.

den forbindelse, at Obama er løbet fra et af sine markante valgløfter, som gik på at USA igen skulle leve op til sine internationale forpligtelser, herunder respektere menneskerettighederne.²⁴

1.4 Danmarks udenrigspolitik under ministeriet Anders Fogh Rasmussen

Dansk udenrigspolitik har siden 2. verdenskrig været forankret i et tæt forhold til USA. Hvor regeringen umiddelbart efter 2. verdenskrig forholdt sig afventende i forhold til etableringen af nye internationale magt- og retsforhold, konkluderede de danske efterretningstjenester, at der intet alternativ var til et udvidet sikkerhedspolitisk samarbejde med USA. En af arkitekterne bag dette samarbejde, P.A. Mørch, mente endda, at de militære efterretningstjenester måtte agere „militær Spydspids for den naturligt forsigtige neutrale Regering.,, PET, eller Rigspolitichefens Efterretningsafdeling, som den danske sikkerhedstjeneste hed umiddelbart efter krigen, etablerede også tætte kontakter til amerikanerne, og en vis konkurrencesituation mellem de to danske tjenester om, hvem der skulle have forbindelsen til CIA, opstod i de følgende år. Det betød imidlertid ikke, at de danske tjenester var enige med amerikanerne i et og alt. PET og FE delte det grundlæggende amerikanske trusselsbillede, men reagerede skarpt på ensidige amerikanske efterretningstiltag i Danmark.²⁵ Det danske efterretningssamarbejde med USA er dermed mere end 60 år gammelt og fortsat en hjørnesten i det bilaterale samarbejde.

Danmarks indtræden i NATO i 1949 betød, at dansk sikkerhedspolitik omsider fandt et stabilt leje i det bipolare system, som kom til at kendetegne den kolde krig. USA leverede *hård* sikkerhed til Danmark, men danske modtydelser var der flere af. Grønland har historisk set indtaget en særlig rolle i denne sammenhæng. Den 9. april 1941, på etårsdagen for den tyske besættelse, indgik den danske gesandt i USA, Henrik Kauffmann, umiddelbart inden han brød med det danske udenrigsministerium, en overenskomst med den amerikanske administration, som gav USA ret til at oprette baser i Grønland. Aftalen, som sikrede dansk suverænitet over Grønland, blev i 1951 afløst af en ny bilateral aftale. Den amerikanske tilstedeværelse i Grønland var af stigende betydning for luftforsvaret af Nordamerika og en forudsætning for, at USA kunne udøve kontrol med Nordatlanten. Med det såkaldte „H.C. Hansen-papir,, af 16. november 1957

---

²⁴ „US says Renditions to Continue, but With more Oversight,, New York Times, 24. August 2009.

²⁵ Morten Heiberg, *Stay-Behind og Firmaet. PET-Kommissionens beretning*, bind 5, Kbh. 2009, kap. 1.

til den amerikanske ambassadør Val Petersen meddelte den danske regering sin stiltiende accept af, at USA lagrede kernevåben i Grønland.²⁶

Efter den kolde krigs afslutning blev en militær aktivisme en del af en ny dansk udenrigspolitisk dagsorden, og danske soldater blev blandt andet deployeret på Balkan med henblik på at beskytte civilbefolkningen og afvæbne parterne i borgerkrigen. Med terroranslagene i New York og Washington den 11. september føjedes en ny og givet mere ideologisk dimension til den aktivistiske udenrigspolitik. Danmark blev i Anders Fogh Rasmussens regeringstid en af USA's tætteste allierede i kampen mod terror, og vi bidrog med tropper og materiel til den amerikanske krigsførelse i Afghanistan og Irak. Mindre gnidninger i forholdet til USA opstod i forbindelse med Muhammedkrisen i 2005, hvor den amerikanske opbakning til den danske regering efter dansk opfattelse ikke kom tidligt nok i forløbet. Danmark har traditionelt lagt sig tæt op ad USA's politiske prioriteringer, men den nærmest ubrydelige loyalitet mod USA, som statsminister Anders Fogh Rasmussen stod for, forbedrede markant Danmarks adgang til amerikanske beslutningstagere. Nyere forskning – baseret på interview med højtstående danske og udenlandske diplomater – stiller dog spørgsmål ved, om Danmark fik nok ud af den tætte tilknytning til USA.²⁷

Udenrigsminister i Fogh-regeringen var den konservative Per Stig Møller. Under hans lederskab varetog Udenrigsministeriet formelt den aktivistiske udenrigspolitik, men det lå også inden for hans kompetence at rejse de spørgsmål, hvor Danmark var uenig med USA. Efter de første sager om CIA-flyvninger i dansk luftrum dukkede op i pressen, udførte Udenrigsministeriet egentlige demarcher over for USA. Per Stig Møller synes at have set med alvor på de fremførte påstande om amerikanske suverænitetskrænkelser, og senere i forløbet lagde han personligt pres på sin amerikanske kollega Condoleezza Rice for at opnå indrømmelser i sagen.

1.5 De centrale begreber

Rendition og *extraordinary rendition* er to forbundne udtryk, som den amerikanske administration anvender til at beskrive CIA's fangeprogram. Udtrykkene er ligeledes centrale for forståelsen af den danske regerings håndtering af spørgsmålet om formodede CIA-flyvninger i dansk, grønlandsk eller færøsk luftrum.

---

²⁶ *Grønland under den kolde krig. Dansk og amerikansk sikkerhedspolitik 1945-1968* (DUPI, 1997), s. 299-302.

²⁷ Anders Henriksen og Jens Ringsmose: "Hvad fik Danmark ud af det? Irak, Afghanistan og forholdet til Washington,, DIIS Report 2011: 14.

Direkte oversat til dansk betyder *rendition* udlevering eller overgivelse. Selv om hverken *rendition* eller *extraordinary rendition* er juridiske termer, anvendes udtrykkene alligevel af den amerikanske administration til at beskrive eller karakterisere bestemte former for tilbageholdelser og fangeoverførsler. Udtrykket *extraordinary rendition* synes anvendt om de situationer, hvor der ikke synes at herske tvivl om, at en person er taget i forvaring i modstrid med gældende ret i den stat, hvor han eller hun befandt sig på tilbageholdelsestidspunktet.²⁸ Det er imidlertid vigtigt at påpege, at også andre former for *rendition* kan være i strid med national lovgivning og folkeretlige bestemmelser.

Den amerikanske administration synes især at anvende udtrykket *rendition* om overførsler og tilbageholdelser af fanger, der ikke kan udleveres fra et land til et andet efter normal juridisk praksis, eksempelvis når der er tale om formodede statsløse terrorister. Condoleezza Rice forklarer i sin markante tale af 5. december 2005, at i sådanne tilfælde kan et andet lands regering foretage det suveræne valg at deltage i en *rendition*.²⁹

Rendition bruges imidlertid også som en samlende betegnelse for alle former for fangeoverførsler og dermed også for lovlige fangetransporter, herunder udlevering af fanger til retsforfølgning. Hvorvidt en *rendition* er lovlig, vil dermed afhænge af lovene i de involverede stater og af de relevante folkeretlige regler, herunder menneskerettighedskonventionerne.³⁰

Den danske CIA-redegørelse fra 2008 anvender udtrykket „ulovlige fangeoverførsler,, og det understreges i redegørelsen, at man alene har undersøgt spørgsmålet om *extraordinary rendition*, som dog ikke ses præcist defineret. Det fremgår videre af redegørelsen, at den ikke beskæftiger sig med fangetransporter af frihedsberøvede, som måtte have fundet sted i overensstemmelse med relevante nationale og internationale regler. Denne vigtige oplysning må forstås som, at CIA-redegørelsen beskæftiger sig med de flyvninger, herunder mellemlandinger, hvor der foreligger mistanke om overtrædelse af danske eller internationale regler. Uagtet at det kan være usikkert, hvilken betegnelse USA præcist ville anvende om den pågældende flyvning.³¹

---

²⁸ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), *Opinion on the International Legal Obligations of Council of Europe Member States in Respect of Secret Detention Facilities and Inter-State Transport of Prisoners*, Opinion no. 363/2005, Strasbourg, 17 March 2006.

²⁹ “Secretary Condoleezza Rice. Remarks Upon Her Departure for Europe,, December 5, 2005, UM, aktnummer 24, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

³⁰ Venice Commission, *Opinion on the International Legal Obligations*.

³¹ CIA-redegørelsen, s. 12.

1.6 Chicago-Konventionen

Et centralt spørgsmål i CIA-redegørelsen vedrører den såkaldte Chicago-Konvention om international civil luftfart, der blev underskrevet i 1944 og ratificeret i 1947, og som førte til oprettelsen af den civile luftfartsorganisation International Civil Aviation Organisation (ICAO). Organisationen har til formål at fremme det internationale luftfartssamarbejde og arbejde for en harmonisering af reglerne for civil luftfart. Trods ICAO's årtier lange bestræbelser er der fortsat usikkerhed og uenighed om tolkningen af konventionens bestemmelser.

Konventionen indeholder ikke nogen entydig definition på et statsluftfartøj, og de undersøgte påstande i CIA-redegørelsen er netop, at CIA anvender private fly til at dække over, at der reelt er tale om flyvninger med statslige formål. Hvor civile privatfly i henhold til Chicago-konventionens artikel 5 uden tilladelse kan overflyve en kontraherende stat og foretage tekniske mellemlandinger, må civile statsfly i henhold samme konventions artikel 3c ikke overflyve eller lande på en kontraherende stats territorium uden særlig tilladelse eller aftale. Efter konventionens artikel 4 må staterne ikke bruge civil luftfart til formål, som ikke er i overensstemmelse med konventionens formål.³²

DR1-dokumentarens grundlæggende påstand er, at Chicago-konventionens bestemmelser, der tillader friere bevægelighed til civile privatfly, misbruges af CIA til bl.a. at transportere fanger, hvilket i den danske forståelse af Chicago-konventionen kun kan være et statsligt formål. Dermed unddrager CIA sig angiveligt de krævede meddelelses- og tilladelsesregimer for civile statsfly.

---

³² Ibid., s. 15-19.

2. Undersøgelsen

DIIS skal i henhold til kommissoriet sammenholde den tværministerielle redegørelse med den dokumentation, som foreligger hos de relevante danske myndigheder, og som ligger til grund for redegørelsen. Endvidere skal DIIS vurdere de beskyldninger om dobbeltspil i 2008, som er rejst mod den tidligere VK-regering. Analytisk er det svært at skelne de to opdrag fra hinanden, idet CIA-redegørelsen beskyldes for at være et led i det aftalte politiske spil med USA. DIIS' undersøgelsesgruppe har efter nærmere overvejelser fundet det hensigtsmæssigt at foretage følgende tematiske inddeling af undersøgelsen:

- WikiLeaks og påstandene om aftalt spil mellem USA og Danmark, 31. januar 2008 – 23. oktober 2008.
- CIA-redegørelsens oplysninger om ulovlige flyvninger, regler for transit og myndighedskendskab, 2001 – 2008.
- Den fremadrettede amerikanske garanti af 22. oktober 2008 og orienteringen herom i Udenrigspolitisk Nævn den 23. oktober 2008.

Selv om det indsamlede materiale langt fra kan besvare alle de spørgsmål, der har været rejst i offentligheden, er det bestemt indtrykket, at undersøgelsen af de tre nævnte punkter vil kaste nyt lys på den danske regerings håndtering af spørgsmålet om CIA's formodede fangeflyvninger i dansk luftrum.

2.1. WikiLeaks og påstandene om aftalt spil

Den 9. januar 2011 offentliggjorde dagbladet Politiken som nævnt en sensationel artikel om CIA-fangetransporter i dansk og grønlandsk luftrum. Artiklen, der bygger på WikiLeaks' samling af hackede dokumenter fra den amerikanske udenrigstjeneste Department of State, hævder, at den danske regering i 2008 spillede „dobbeltspil„:

„Mens regeringen måtte love Folketinget at stille kritiske spørgsmål til USA om flyvningerne, lod både Per Stig Møller og daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen (V) deres topembedsmænd sige det modsatte til den amerikanske ambassadør i København: Regeringen ønsker ikke svar, men stilhed, i håb om at sagen dør hen. Det fremgår af hidtil

hemmeligholdte dokumenter fra USA's ambassade i København.,,³³

Videre fremgår det af Politikens dækning, at Per Stig Møller havde tilkendegivet, at han var villig til på forhånd at diskutere de spørgsmål, som Danmark måtte ønske at rejse over for USA, og at han uger efter CIA-redegørelsens offentliggørelse den 23. oktober 2008 udtrykte sin taknemmelighed over at have modtaget den amerikanske fremadrettede forsikring, som havde gjort det nemmere at håndtere sagen i pressen. Det antydes tillige, at formålet med redegørelsen slet ikke var at søge saglige svar, og at den tværministerielle undersøgelse dermed alene tjente et politisk formål: at lægge sagen død.

WikiLeaks-dokumenterne indeholder en række nye oplysninger, som dagbladet Politiken i form af oversatte citater lægger til grund for beskyldningerne om dobbeltspil. Her følger et relevant uddrag:

31. januar 2008: „Danske embedsmænd har i fortrolighed gjort det klart, at de gerne vil have sagen til at forsvinde så hurtigt og stilfærdigt som muligt...De arbejder hårdt på at dysse situationen ned for at undgå en tvungen undersøgelse i Folketinget...[En højtstående embedsmand] erklærede ligeud, at den danske regering ikke kræver noget af USA i denne sag – i hvert fald ikke indtil videre.,,

7. februar 2008: „Direktør[en] i det danske udenrigsministerium...forklarede vores viceambassadør, at den danske ambassadørs...opringning til USA's viceudenrigsminister for europæiske anliggender, Kurt Volker, var et led i den strategi, således at udenrigsminister Per Stig Møller kunne sige til Folketinget, at regeringen havde drøftet sagen med os. [Direktøren]...understregede dog, at ambassadør[en] ikke havde fået besked på at bede os om yderligere officielle kommentarer, idet officielle amerikanske udtalelser kunne besværliggøre den danske indsats for at dysse striden ned...Statsminister Anders Fogh Rasmussens forestående besøg i Crawford har også gjort danskerne mere

---

³³ John Hansen, Mads Zacho Teglskov og Lea Wind-Friis, „Regeringen i dobbeltspil om CIA-fly,, Politiken 9. januar 2011. Vurderingen bygger på fem amerikanske indberetninger fra 2008, nærmere bestemt 31. januar, 7. februar, 10. juni og 25. november. Indberetningerne kan læses her: <http://politiken.dk/indland/ECE1162579/regeringen-i-dobbeltspil--om-cia-fly/>. Indberetningen af 24. oktober ses på <http://www.cablegatesearch.net/cable.php.?id=08copenhagen569>.

nervøse; sagen kan ligefrem komme på statsministerens dagsorden, om end ikke andet for at han så kan sige, at han har drøftet den med præsidenten.,,

10. juni 2008: „ [Under en konference i Ilulissat den 27. maj bad] Udenrigsminister Per Stig Møller viceudenrigsminister John Negroponte om hjælp til den danske regerings undersøgelse af presseforlydender om mulige amerikanske fangetransporter gennem dansk luftrum. Viceudenrigsministeren bemærkede, at det ikke er amerikansk politik at kommentere denne sag offentligt, og foreslog, at amerikanske og danske juridiske rådgivere skulle mødes for at drøfte sagen yderligere...Møller sagde dog, at den danske regering er villig til at samarbejde med USA om, hvilke spørgsmål den skal stille.,,

24. oktober 2008: „Per Stig Møller og andre har forståelse for vores udfordringer og sætter pris på de forsikringer, som den amerikanske udenrigsminister havde været i stand til at give...[En højtstående embedsmand i Udenrigsministeriet] sagde, at det var tydeligt, at den amerikanske udenrigsministers brev 'havde gjort en forskel' med hensyn til at styre offentlighedens holdning til sagen – tidligere har en højtstående medarbejder i Statsministeriet fortalt os noget lignende.,,

25. november 2008: „Deres [Condoleezza Rices] brev om de påståede fangetransporter gennem dansk luftrum viste sig at være uvurderligt i bestræbelserne på at kontrollere denne omstridte sag i sidste måned.,,

Det er vigtigt at påpege, at der ikke er frigivet amerikanske dokumenter, der nærmere kan belyse troværdigheden af disse ambassadeindberetninger: Svarer indberetningerne til, hvad State Department har opfattet via deres direkte kontakter med det danske udenrigsministerium? Er der andre indberetninger, mundtlige eller skriftlige, fra ambassaden i København, der nuancerer eller ændrer det billede, som de fem lækkede dokumenter tegner? Og endelig: Hvordan så State Department i Washington generelt på den amerikanske ambassade i Københavns indberetninger? Sådanne basale kildekritiske spørgsmål lader sig ikke besvare, og alene af den grund bør der udvises forsigtighed i fortolkningen. Ydermere er det en grundlæggende kildekritisk erkendelse, at et møde eller samtale mellem to landes repræsentanter ofte tager sig vidt forskelligt ud, alt afhængigt af hvilket lands referat man lægger til grund.

Først kan der dog være grund til at overveje, om WikiLeaks-citaterne overhovedet giver belæg for at tale om „aftalt spil,. En anden måde at læse de fem indberetninger på kunne være følgende: Det var magtpåliggende for den danske regering at bringe en pressehistorie, der kunne belaste både regeringen og det dansk-amerikanske forhold, under kontrol. Skiftende danske regeringer har således altid gjort, hvad der stod i deres magt for at forhindre parlamentariske eller uafhængige undersøgelser af sikkerhedspolitisk ømtålelige spørgsmål. Derfor ønskede VK-regeringen den 31. januar 2008 – dagen efter DR-dokumentaren blev vist – ikke nogen markante amerikanske tiltag, der kunne vanskeliggøre regeringens forsøg på at inddæmme krisen. Det er ligeledes normal diplomatisk praksis, at man i forbindelse med noteudvekslinger forinden orienterer modparten nærmere om de forhold, man ønsker at få belyst. Endelig er det kutyme, at man i forbindelse med en prekær sags afslutning takker den involverede part for at have været den danske regering behjælpelig. Læses citaterne i det lys, antager de en mindre kontroversiel karakter. Den danske regering har offentligt og i Udenrigspolitisk Nævn forklaret, at oplysningerne i WikiLeaks skulle forstås i en sådan sammenhæng.³⁴

Med andre ord siger indberetningerne ikke meget i sig selv, men – som det vil fremgå – kan Udenrigsministeriets omfattende materiale belyse den nærmere kontekst.

2.2 Den danske regerings holdning før 2008

De diplomatiske kontakter mellem København og Washington i 2008 analyseres udførligt nedenfor. Dog er det formålstjenstligt først at belyse den danske regerings holdning til CIA's fangeprogram i de forudgående år.

Det danske udenrigsministerium udførte i perioden 2005-7 flere demarcher over for de amerikanske myndigheder. Baggrunden var de første presseforlydender og rapporter om fangefly, der havde krydset dansk luftrum. Den danske regering understregede, at dansk luftrum ikke måtte anvendes til formål, der var i strid med internationale konventioner, ligesom den ved flere lejligheder kritiserede forholdene i Guantánamo. USA besvarede den 8. juli 2005 en dansk demarche med, at dansk luftrum ikke blev anvendt i strid med folkeretten. Da sagen senere blev taget op af en højtstående embedsmand fra Udenrigsministeriet, forsikrede den amerikanske ambassaderåd om, at ingen af ambassadens afdelinger i København var i besiddelse af oplysninger om eventuelle amerikanske overflyvninger. I februar 2007 understregede det danske udenrigsministerium under politiske drøftelser i Washington, at selv om en

---

³⁴ Udenrigspolitisk Nævn, optegnelser fra mødet 14. januar 2011 samt kørenotits af 17. januar 2011, aktnummer 880, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

del af kritikken af USA's kamp mod terror var grundløs, var den danske regering uenig med USA i „aspekter af den amerikanske politik,, herunder Guantánamo og de hemmelige CIA-fængsler: „De mange sager risikerer uundgåeligt at føre til vanskeligheder i det bilaterale forhold,,. Videre understregedes, at det på grund af disse sager var vanskeligt at opretholde billedet i den danske offentlighed af et værdifællesskab med USA. Endelig overrakte Danmark i forbindelse med demarcherne lister med fly, som pressen kædede sammen med overflyvninger af dansk luftrum, og som den danske regering derfor ønskede at få belyst.³⁵

DIIS bemærker således, at Udenrigsministeriet ved flere lejligheder før 2008 havde betonet, at dansk suverænitet ikke måtte krænkes, og at Danmark ønskede, at USA respekterede de almindelige folkeretlige bestemmelser.

2.3 Perioden 30. januar 2008 – 23. oktober 2008

DIIS' undersøgelse kan bekræfte dagbladet Politikens påstand om, at det i begyndelsen af 2008 lå Udenrigsministeriet på sinde at „lukke sagen,, om CIA-flyvningerne. Det fremgår af flere notits, som DIIS har fået adgang til. Dog er det vigtigt at se på den sammenhæng, som denne og lignende formuleringer indgår i.

I maj 2008 anfører Udenrigsministeriet eksempelvis i en notits, der blev rundsendt til de andre involverede ministerier, at redegørelsen hellere måtte udsættes frem for at blive hastet igennem. Begrundelsen var, at en forhastet redegørelse ikke ville være tilbundsgående nok, ej heller indeholde de nødvendige svar fra amerikansk side:

„Det er derfor vurderingen, at dette alternativ ikke vil bidrage til at lukke sagen på samme måde som en mere fyldestgørende redegørelse.,,³⁶

Citatet viser, at det er væsentligt at kende WikiLeaks-dokumenternes ophavssituation. Der er nemlig ikke noget fordækt i at ville lukke en sag, hvis det sker på grundlag af en grundig gennemgang af alle relevante forhold.

En forudsætning for at kunne „lukke sagen,, var – som anført – at Danmark modtog tilfredsstillende svar fra USA. Det fremgår af Udenrigsministeriets materiale, at daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen tog

---

³⁵ Demarcher, indberetninger, talepinde og referater 2005-7 vedhæftet UM til Morten Heiberg, 13. marts 2012.

³⁶ Notits: „CIA-redegørelsen: Udsættelse af færdiggørelse,, 23. maj 2008, aktnummer 187, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

spørgsmålet om amerikansk bistand til CIA-undersøgelsen op under et møde med præsident Bush i Crawford den 1. marts 2008. Om Anders Fogh Rasmussen – som hævdede i WikiLeaks-dokumentet af 7. februar 2008 – kun ville nævne spørgsmålet for efterfølgende at kunne sige, at han havde sagt det, forholder Udenrigsministeriets materiale sig ikke til.

DIIS har fra Statsministeriet modtaget referatet fra mødet med den amerikanske præsident, som der imidlertid ikke må refereres fra. DIIS' undersøgelse af Udenrigsministeriets materialesamling kan dog bekræfte, at mødet i Crawford ikke var uden betydning: Danske diplomater betonedes over for de amerikanske forhandlere, at sagen havde været drøftet på præsident- og udenrigsministerniveau. I maj 2008 rejste den danske udenrigsminister sagen for John Negroponte, der på det tidspunkt var amerikansk viceudenrigsminister, og senere på året rejste Per Stig Møller sagen direkte for den amerikanske udenrigsminister Condoleezza Rice.³⁷ Det er vanskeligt at forestille sig, at Udenrigsministeriet havde fået de indrømmelser, som man senere fik i sagen, havde det ikke været for disse højtstående politiske kontakter.

2.3.1 Den danske note af 31. juli 2008

Den danske regering kritiseres for, at den på forhånd valgte at diskutere de danske spørgsmål med USA.³⁸ Det er imidlertid værd at citere de overvejelser, som Udenrigsministeriet gjorde sig i den forbindelse. Uddraget er fra en notits fra den 23. maj 2008:

„...[Et allieret lands] erfaringer med en tilsvarende proces tilsiger endvidere, at der er afgørende behov for en forudgående uformel dialog med USA om spørgsmålene med henblik på at sikre, at der i det mindste vil blive svaret på nogle af spørgsmålene. Dette skal selv sagt ikke indebære, at der er nødvendige spørgsmål, som ikke bliver stillet, men en spørgsmål/svar udveksling med USA, uden at der fra amerikansk side positivt søges bidraget til regeringens CIA-redegørelse, har ingen værdi i sig selv og vil – såfremt en eventuel amerikansk modvilje imod at medvirke til processen bliver kendt på trods af de tidligere afgivne løfter fra Bush –

---

³⁷ Notits: „CIA-redegørelse, Kontakt med USA,, 25. august 2008, aktnummer 355. journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

³⁸ Jf. det tidligere citerede WikiLeaks-dokument af 10. juni 2008.

potentielt kunne underminere hele formålet med udarbejdelse af redegørelsen.,³⁹

Videre hedder det i en notits af 28. juli 2008:

„På baggrund af de foreløbige kontakter mellem Juridisk Tjeneste [i Udenrigsministeriet] og det amerikanske udenrigsministeriums jurister er det forventningen, at man fra amerikansk side vil vægre sig ved i særlig præcise vendinger at adressere de rejste problemstillinger. Dette skyldes ikke mindst en betydelig uvilje... mod at udtale sig på en måde, der kan forhindre eller vanskeliggøre fremtidige handlemuligheder. I besvarelsen af den tidligere parallelle... henvendelse [fra et allieret land] vedrørende sagskomplekset valgte...[en amerikansk myndighed] imidlertid – i lyset af det i øvrigt tætte samarbejde med...[det pågældende land] – delvist at imødekomme...[det allierede lands] ønsker. Det er vurderingen, herunder fra Juridisk Tjenestes amerikanske samarbejdspartnere, at der fra dansk side skal udvirkes et betydeligt politisk pres for blot at opnå en tilsvarende delvis imødekommenhed. I det lys bør der med henblik på at sikre amerikansk opfølgning på de rejste spørgsmål følges op på den indledende danske demarche med et brev fra udenrigsministeren til Condoleezza Rice primo august efterfulgt af en telefonisk kontakt mellem udenrigsministeren og John Negroponte. Det bemærkes, at det amerikanske udenrigsministerium under de uformelle kontakter med Juridisk Tjeneste netop har peget på viceudenrigsminister Negroponte som en central aktør...,⁴⁰

Det må herefter stå klart, at de indledende danske kontakter til USA vedrørende udformningen af den danske note var velovervejede. Skulle Danmark have et brugbart svar, var man nødt til at samarbejde med USA og i øvrigt lære af de erfaringer, som en anden allieret nation havde gjort sig. Ydermere var det Udenrigsministeriets vurdering, at der skulle udvirkes et betydeligt politisk pres for overhovedet at få et svar. En opgave, som udenrigsminister Per Stig Møller påtog sig.

De danske regerings note blev i sin endelige form overrakt til den amerikanske ambassadør James P. Cain den 31. juli 2008. Formelt indeholdt noten tre spørgsmål: For det første forespurgte Danmark, om USA kunne

---

³⁹ „Notits: CIA-redegørelsen: Udsættelse af færdiggørelse,, 23. maj 2008, aktnummer 187, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

⁴⁰ Notits: „CIA-redegørelsen: kontakt til USA,, 28. juli 2008, aktnummer 336, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

bekræfte, at der ikke havde været fanger om bord på et antal formodede CIA-flyvninger i dansk, grønlandsk eller færøsk luftrum. Videre ønskede Danmark, at USA skulle forklare sin opfattelse af begreberne „civilt fly,, og „statsfly,, i lyset af den usikkerhed, der hersker om tolkningen af Chicago-konventionen. Som et tredje punkt ønskede Danmark, at amerikanerne bekræftede den danske forståelse af NATO-aftalen af 4. oktober 2001, hvorefter aftalens punkt om en generel amerikansk overflyvningstilladelse ikke kunne anvendes af USA til at foretage efterretningsflyvninger i dansk, grønlandsk eller færøsk luftrum. Et fjerde punkt, som ikke kom med i den formelle henvendelse og i stedet blev drøftet uformelt, drejede sig om, hvorvidt USA kunne bekræfte, at grønlandsaftalen af 1951 ikke blev anvendt som hjemmel eller påskud for efterretningsflyvninger i grønlandsk luftrum. Det må konstateres, at den danske regerings note indeholdt de spørgsmål, der med rimelighed kunne stilles i sagen.

Udenrigsministeriets opgave med efterfølgende at indhente de fornødne svar forekommer at have været en vanskelig diplomatisk aktion. Der var – som anført i de to lange citater – stærke kræfter i den amerikanske statsadministration, der fortsat mente, at det var „en glidebane,, at samarbejde om de danske spørgsmål. Kritikernes rationale var, at der var tale om efterretningsmæssige emner, som man i USA havde tradition for ikke at ville besvare. Dette argument blev gentaget i den amerikanske viceudenrigsministers samtale med den danske udenrigsminister så sent som den 29. august 2008.⁴¹ Negroponte tilføjede, at det mest sandsynlige var, at Danmark kun ville modtage et „delvis tilfredsstillende svar,,. Per Stig Møller svarede hertil:

„En kun delvis tilfredsstillende besvarelse ville straks rejse en voldsom debat i DK og regeringen ville være nødt til at reagere med kritik af USA og formodentlig kontrolmekanismer ift fly under mistanke. Det var ikke acceptabelt for hverken USA eller DK.,,⁴²

Negroponte lovede dernæst, at han ville drøfte sagen igen med udenrigsminister Condoleezza Rice og orientere hende om den danske udenrigsministers synspunkter. Herefter – fremgår det af samtalereferatet – „...måtte man så tage en beslutning om, hvorvidt...[en i sammenhængen særlig relevant amerikansk myndighed] skulle bedes om yderligere oplysninger henset til den tætte alliance mellem USA og DK.,,⁴³

Den 16. september 2008 modtog Udenrigsministeriet det amerikanske svar på den danske note. Svarene på de enkelte spørgsmål var, som

---

⁴¹ „UM’ens samtale med Negroponte d.d.,, 29. august 2008, aktnummer 364, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

Negroponte havde varslet, kun delvis tilfredsstillende for den danske regering.⁴⁴

Udenrigsministeriet opfattede de amerikanske svar på spørgsmål 3 og 4 som „tilfredsstillende,, idet USA her påpegede, at de hverken anvendte NATO-aftalen eller grønlandsaftalen som hjemmel til at foretage efterretningsaktiviteter i dansk, grønlandsk eller færøsk luftrum. Svaret på spørgsmål 2 betragtedes som „forventeligt,, idet amerikanerne her henholdt sig til, at der i international ret ikke var enighed om definitionerne på et „civilt luftfartøj,, og „statsligt luftfartøj,, ligesom det oplystes, at det amerikanske forsvarsministerium normalt ikke betegner privatfly [„commercial aircraft,,] beregnet på transport af militært personel og gods som statsfly. Det kan ikke ganske afvises, at den danske regering fra et bekvemmelighedssynspunkt ikke var utilfreds med den amerikanske bekræftelse af, at USA fortolkede Chicago-konventionen anderledes. Havde USA foretaget flyvninger på dette grundlag, kunne det i hvert fald ikke lægges den danske regering til last. Svaret på spørgsmål 1 var derimod en skuffelse for udenrigsminister Per Stig Møller og embedsmændene i Udenrigsministeriet, der havde haft forventninger om et mere konstruktivt amerikansk samarbejde:

„Det er således ikke muligt på grundlag af svaret at afvise, at der har og fortsat finder ulovlige amerikanske fangetransporter sted i dansk og grønlandsk luftrum. Dette er særligt skuffende i lyset af den positive [amerikanske] afkræftelse overfor...[en anden allieret nation].,,⁴⁵

Især hæftede Udenrigsministeriet sig ved den næstsidste sætning i det amerikanske svar på spørgsmål 1:

„The United States confirms that in conducting any intelligence flights with detainees on board, the United States has respected the sovereignty of Denmark, and will continue to do so.,,

Chefen for den tværministerielle embedsmandsgruppe konstaterede, at sætningen sprogligt kunne udlægges, som om der havde været gennemført fangetransporter i dansk luftrum, hvad der kunne føre til „et betydeligt pres fra oppositionen og fra Grønland for mere markante tiltag end de, som arbejdsgruppen for indeværende lægger op til.,,⁴⁶ Han kunne dog supplere

---

⁴⁴ Spørgsmål og svar er optrykt som bilag til CIA-redegørelsen fra 2008.

⁴⁵ Notits: „Redegørelse vedrørende Hemmelige CIA-flyvninger i Danmark, Grønland og Færøerne: Svar fra USA,, 17. september 2008, aktnummer 388, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

⁴⁶ Ibid.

med en væsentlig bemærkning fra den danske ambassadør i Washington: I forbindelse med overrækkelsen af den amerikanske note var ambassadøren blevet informeret om, „...at svaret ikke skulle læses som en bekræftelse af, at der har fundet ulovlige transporter sted.,⁴⁷ Chefen for den tværministerielle CIA-gruppe udtrykte samtidig bevidsthed om, at „Næstsidste sætning kan ellers læses sådan, men en sådan læsning kan imødegås, idet fangetransport uden dansk vidende vil være en suverænitetskrænkelse og dermed – også efter amerikansk opfattelse – ikke kan finde sted.,⁴⁸

Hermed kan spørgsmålet om baggrunden for den danske note afsluttes med følgende konstatering: Ja, der var et dansk ønske, endda et velbegrundet dansk ønske om at forhandle spørgsmålene på plads med amerikanerne inden noteoverrækkelsen den 31. juli 2008. Men det var ikke „aftalt spil,, i den negative betydning. Den danske udenrigsminister udvirkede både før og efter noteoverrækkelsen et pres for at få de stillede spørgsmål belyst. Havde den danske regering ikke på forhånd drøftet de centrale spørgsmål med USA, havde man formentlig slet ikke fået noget svar. Andet end et ligegyldigt og generelt „neither confirm – nor deny,,. Den valgte fremgangsmåde betød, at man fik belyst væsentlige amerikanske opfattelser i sagen. Endelig bør det erindres, at den danske fremgangsmåde ligger i udmærket forlængelse af de foretagne demarcher i 2005-2007.

2.3.2 Den fremadrettede amerikanske garanti af 22. oktober 2008

Forløbet efter modtagelsen af de amerikanske svar den 16. september 2008 vidner om et vedvarende dansk diplomatisk pres, om end Udenrigsministeriet gjorde sig ringe forhåbninger om, at State Department af den grund ville levere yderligere indrømmelser:

„Det er Juridisk Tjenestes vurdering, at det amerikanske svar er endeligt. Svaret har været genstand for mere end 6 ugers intense forhandlinger i Washington mellem...[en række amerikanske myndigheder]. Juridisk Tjeneste har i denne periode løbende været i uformel kontakt med det juridiske kontor i State Department for at følge den inter-departementale drøftelse om tilbagemeldingen på den danske henvendelse. Der er i den forbindelse ikke blevet lagt skjul på, at især...[én amerikansk myndighed] har været lodret imod nogen form for substantiel amerikansk tilbagemelding eller forpligtelse på området, og at det kun er på grund af det massive pres fra State

---

⁴⁷ Mail, 16. september 2008, aktnummer 389, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

⁴⁸ Ibid.

Department, at det amerikanske svar trods alt forholder sig så direkte til flere af de rejste spørgsmål. Dette synes at være en forståelse, der deles af den amerikanske ambassadør i Danmark, der på et møde med direktøren den 17. september 2008 regnede det for usandsynligt, at man skulle forvente yderligere imødekommenhed i sagen fra den nuværende amerikanske administration.,⁴⁹

Man ønskede alligevel fra dansk side at gøre det klart, at den formelle danske reaktion som følge af de uklare svar ville blive skarpere, end hvis USA havde valgt at forholde sig til spørgsmålet om de konkrete flyvninger.⁵⁰ Udenrigsministeren lagde i forbindelse med et møde i regeringens koordinationsudvalg også op til, at den manglende amerikanske samarbejdsvilje burde medføre en klar og utvetydig dansk reaktion. Af udenrigsministerens talepapir fremgår i hvert fald, at „man ikke burde investere yderligere politiske ressourcer i at forklare eller forsvare USA's hemmelige fangeprogrammer eller efterretningsaktiviteter., Og understregedes det „...især ikke, såfremt de er blevet gennemført i dansk luftrum uden vores samtykke.,⁵¹ DIIS har haft adgang til optegnelserne fra mødet i regeringens koordinationsudvalg, men det fremgår ikke, hvad der præcist er blevet sagt i sagen.⁵²

I en efterfølgende ti minutter lang telefonsamtale med den amerikanske udenrigsminister den 17. oktober 2008 forklarede Condoleezza Rice, at hun desværre ikke var i stand til hverken at be- eller afkræfte de konkrete flyvninger. State Department agtede dog at fortsætte sine bestræbelser for, at Danmark i denne sag kunne få et mere klart svar, som dog næppe ville være klart inden offentliggørelsen af CIA-redegørelsen den følgende torsdag. Den danske udenrigsminister lod forstå, at den danske regerings holdning som følge af de upræcise amerikanske svar kunne blive „markant., hvilket den amerikanske udenrigsminister ifølge referatet udtrykte forståelse for.

Per Stig Møller forsøgte undervejs i samtalen at introducere muligheden for i stedet at nå til enighed om en fremadrettet amerikansk garanti, der kunne supplere det uklare amerikanske svar vedrørende de

---

⁴⁹ Baggrundsnotits, 7. oktober 2008, aktnummer 427, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

⁵⁰ Talepunkter: „Udenrigsministerens samtale med Secretary of State Condoleezza Rice om det amerikanske svar på henvendelse om CIA-overflyvninger.,, 7. oktober 2008, aktnummer 427, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

⁵¹ „Notits: Redegørelse vedrørende Hemmelige CIA-flyvninger i Danmark, Grønland og Færøerne: Talepunkter til fremlæggelse i K-udvalget.,, 7. oktober 2008, aktnummer 429, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

⁵² Møde mandag den 26. marts 2012 mellem Morten Heiberg og to repræsentanter for Statsministeriet.

tidligere påståede fangeflyvninger i dansk og grønlandsk luftrum.⁵³ Rice var ikke afvisende, og sagen blev herefter overdraget til de juridisk ansvarlige i de respektive ministerier. Allerede dagen efter, den 18. oktober 2008, bemærkede Udenrigsministeriet, at State Department havde bevæget sig. Den manglende amerikanske be- eller afkræftelse af de påståede flyvninger i dansk luftrum stod fast, men USA var nu indstillet på at afgive en fremadrettet garanti. Det danske Udenrigsministerium foreslog følgende ordlyd af den amerikanske garanti:

„The United States of America confirms, that no transport of detainees will take place through the airspace or territory of the Kingdom of Denmark by or on behalf of any US authorities without prior explicit permission by Danish authorities.,,⁵⁴

Usikkerheden om, hvorvidt USA ville acceptere, præger Udenrigsministeriets notitser og mails fra de følgende to dage, men sent om aftenen den 21. oktober indløb meddelelse om, at State Department havde accepteret, at Danmark fik den fremadrettede garanti. Dog med det forbehold, at indstillingen først skulle godkendes i Det Hvide Hus. To og en halv time senere kunne chefen for den tværministerielle embedsmandsgruppe meddele ministersekretariatet samt Udenrigsministeriets direktion følgende:

„MoD [*skal formentlig være DoD: Department of Defense*] og ...[en særlig relevant amerikansk myndighed] har godkendt tekst, men det amerikanske justitsministerium afviste meget bestemt at godkende en tekst om, at alle „transfer of detainees,, krævede forudgående tilladelse fra de danske myndigheder. De fandt ikke, at andre transporter end det, som vi betegner som ulovlige transporter (extraordinary renditions) kunne være omfattet, herunder traditionelle transporter af tilbageholdte til f.eks. retsforfølgelse i USA.,,⁵⁵

Fra et dansk synspunkt var problemet, at det amerikanske justitsministerium havde udtrykt ønske om at tilføje følgende bisætning til det danske tekstforslag til en amerikansk garanti: „except in cases of criminal prosecution,, hvilket måtte siges at udgøre en markant undtagelse. Ifølge chefen for den tværministerielle embedsmandsgruppe ville dette dels være i

---

⁵³ „UM’ens samtale med Rice.,,, notits af 17. oktober 2008, aktnummer 442, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Mail af 22. oktober 2008 kl. 01:28, aktnummer 454, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

modstrid med det danske justitsministeriums bidrag til CIA-redegørelsen, som ikke indeholder sådanne indskrænkninger, dels åbne en „vanskelig flanke,, i den danske debat, hvorfor han i stedet foreslog amerikanerne:

„...vi erstatter „transport of detainees,, med „renditions,,. Dermed ville garantien ordret komme til at svare til den garanti, som USA gav...[en anden allieret nation]... Efter en del intern forhandling i Washington accepterede det amerikanske justitsministerium dette, selv om de [*det amerikanske justitsministerium*] ikke fandt, at det i realiteten gjorde en forskel (garantien til...[den anden allierede nation] var angiveligt ikke godkendt af Justitsministeriet).,,⁵⁶

Den ændrede formulering betød, at Danmark nu fik en garanti svarende til den, som en fælles allieret nation tidligere havde fået:

„Dette betyder, at garantien nu er på plads. Da den svarer til den...[som en anden allieret nation har fået], er der ingen flanke at forsvare i relation til ordvalget. Samtidig er det klart, at „renditions,, under alle omstændigheder omfatter CIA's ulovlige fangetransporter. Og at vi vil kunne gøre gældende, at det omfatter alle de transporter, som efter dansk ret forudsætter tilladelse.,,⁵⁷

Senere den 22. oktober 2008 sendte Condoleezza Rice følgende officielle skriftlige garanti til sin danske kollega Per Stig Møller:

„Specifically, the United States of America confirms that no rendition will take place through the airspace or territory of the Kingdom of Denmark by or on behalf of any U.S. authorities without the prior explicit permission of Danish authorities.,,⁵⁸

Hermed var garantien, der ifølge chefen for den tværministerielle gruppe i hvert fald dækkede CIA's ulovlige fangetransporter, faldet på plads.

2.3.3 Sammenfatning

Ovenstående gennemgang viser, at regeringens og embedsmændenes tilgang til forhandlingerne med USA i perioden 31. januar 2008 – 23. oktober 2008

---

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Brev fra Rice til Per Stig Møller, 22. oktober 2008, aktnummer 466, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

var båret af saglige argumenter. Udenrigsministeriet valgte at forfølge den mulighed, der efter ministeriets opfattelse ville give flest amerikanske indrømmelser i sagen. Strategien indebar, at man drøftede med USA, hvilke spørgsmål der skulle stilles fra dansk side. Dette indebar imidlertid ikke, at væsentlige spørgsmål ikke skulle stilles, hvilket den endelige formulering af den danske note og det uformelle punkt om grønlandsaftalen af 1951 vidner om. Danmark fik den 16. september 2008 væsentlige svar på de stillede spørgsmål, om end det viste sig umuligt at få amerikanerne til at besvare spørgsmålet om konkrete CIA-overflyvninger af dansk lufterum. Men det er værd at bemærke, at spørgsmålet blev stillet, selv om USA lod forstå, at man ikke kunne være imødekommende på netop det punkt. I stedet pressede udenrigsminister Per Stig Møller for, at Danmark skulle have en fremadrettet garanti, som Danmark modtog den 22. oktober 2008 efter bilaterale forhandlinger og seks uger lange diskussioner internt i den amerikanske statsadministration. Der var med andre ord ikke tale om dobbeltspil eller forhandling på skrømt. Påstanden om „dobbeltspil“, savner ethvert grundlag.

2.4 CIA-redegørelsens oplysninger vedrørende militære fangeflyvninger 2001 – 2008

De i offentligheden fremsatte påstande om amerikanske fangeflyvninger angår ikke alene fanger, der transporteres i civile fly. Fra flere sider hævdes, at overførsler af fanger også sker i militære transportfly. Den schweiziske rapportør for Europarådets Parlamentariske Forsamling, Dick Marty, anfører i sin kritiske rapport fra 2006, at fanger i stort omfang er blevet overført med militærfly til Guantánamo, og at disse derfor også indgår i Europarådets undersøgelse.⁵⁹ I dansk sammenhæng kan det nævnes, at militære flyvninger også er omtalt i en række kritiske danske avisartikler.⁶⁰

Det er alligevel vurderingen, at der – som anført i CIA-redegørelsen – kan være god grund til at udskille de militære overførsler. For det første vedrører de flyvninger, der blev omtalt i DR1's dokumentarudsendelse og som var baggrunden for CIA-redegørelsen, civile privatfly. For det andet synes de militært overførte fanger ikke at indgå i et fangeprogram, hvor de

---

⁵⁹ „It should also be noted that ‘rendition’ flights by the CIA are not the only means of transporting detainees between different points on the [spider’s] web. Particularly in the context of transfers to Guantanamo Bay, detainees have been moved extensively on military aircraft, including large cargo planes. Accordingly military flights have also fallen within the ambit of my inquiry.,, i Dick Martys rapport af 7. juni 2006 (bilag 25 til *CIA-redegørelsen*), s. 12.

⁶⁰ Se fx John Hansen, „Folketinget misinformeret om flyaftale,, Morgenavisen Jyllands-posten 25. april 2008 og Matias Seidelin og Jakob Sorgenfri Kjær, „Europas carte blanche til USA,, Politiken 17. juni 2007.

af sikkerhedsmæssige årsager konstant flyves mellem forskellige lokaliteter med fare for krænkelse af dansk luftrum. Den tredje og nok vigtigste grund er, at USA i forbindelse med de militære overflyvninger har indhentet tilladelse hos de involverede europæiske lande. Flyvningerne ses især at være foregået over Middelhavsområdet, og der foreligger troværdige oplysninger om bilaterale militære flyveaftaler med eksempelvis Tyrkiet og Spanien. Amerikanernes egne offentliggjorte optegnelser fra 2002 over de allierede partners militære bidrag til krigen mod terror nævner blandt andet generelle overflyvningstilladelser fra disse to lande.⁶¹ Oplysninger fra WikiLeaks og avisen El País kan kun bestyrke opfattelsen af, at USA har søgt en række lande om *militære* landings- og overflyvningstilladelser.⁶²

Danmark er ikke nævnt på Pentagons liste fra 2002, og det er nok heller ikke sandsynligt, at amerikansk militær har haft et behov for at foretage militære fangeflyvninger i dansk luftrum. Alligevel kan det ikke på baggrund af Pentagons liste udelukkes, at Danmark har haft et samarbejde om militære fangeflyvninger. Det fremgår således, at ikke alle lande har ønsket at oplyse om det fulde omfang af deres militære samarbejde med USA i kampen mod terror.

En særlig omstændighed er, at Danmark såvel som de øvrige NATO-lande på et møde den 4. oktober 2001 meddelte USA en generel overflyvningstilladelse („blanket overflight clearance,,). Af NATO-aftalen fremgår også, at tilladelsen skal være i overensstemmelse med nationale procedurer og bestemmelser for afvikling af overflyvninger.⁶³ I den tredje rapport fra Europarådet fra 2007 nævnes det ellers som en oplagt mulighed – rapportøren Dick Marty hævder endda at have NATO-kilder, der anonymt kan bekræfte det – at USA som følge af aftalen frit kan transportere fanger i europæisk luftrum.⁶⁴ Martys analyse bygger på en grov forenkling, idet han i sin gengivelse af NATO-aftalen udelader den centrale passage om, at tilladelsen skal være i overensstemmelse med nationale procedurer for overflyvning.

Om den danske nationale procedure ved vi følgende:

„Fremgangsmåden for fremmede statslige militærflys adgang til dansk område i den Kongelige Anordning nr. 224 (om fremmede orlogsfartøjers og militære luftfartøjers adgang til dansk område under fredsforhold) af 16. april 1999. Det følger

---

⁶¹ <http://defense.gov/news/jun2002/d20020607contributions.pdf>.

⁶² „Aznar dio vía libre al paso por España de presos hacia Guantánamo y lo ocultó,, El País, 1. december 2008. Avisen har opsnappet de amerikanske anmodninger.

⁶³ Den nærmere ordlyd er, at staterne skulle „provide blanket overflight clearances for the United States and other Allies’ aircraft, in accordance with the necessary air traffic arrangements and national procedures, for military flights related to operations against terrorism,,. Se <http://www.nato.int/docu/speech/2001/s011004b.htm>, aktnummer 219, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

⁶⁴ Dick Martys rapport af 7. juni 2007 (CIA-redegørelsen, bilag 26), s. 17.

af Anordningen, at der er mulighed for at udstede generelle overflyvningstilladelser til statslige militærfly. Dette er i praksis sket ved, at der årligt udstedes overflyvnings- og landingstilladelse til amerikanske statslige militærfly på baggrund af en årlig amerikansk ansøgning herom. Over for andre lande eksisterer der en lignende praksis.,⁶⁵

Dermed er det relevant at undersøge, hvilke 1-årige tilladelser, som USA er blevet tildelt. DIIS' undersøgelse viser, at USA har ansøgt om at foretage overflyvninger med bestemte typer fly, der ikke kan anvendes til fangetransport. Interessant er dog den amerikanske ambassades ansøgning i 2004 om også at måtte inkludere „efterretningsfly,, men det fremgår af det underliggende materiale til CIA-redegørelsen samt af oplysninger, som DIIS har indhentet i Forsvarsministeriet i 2012, at der ikke er tale om fly, der anvendes til fangetransport, men derimod om fly til teknisk efterretningsindhentning.⁶⁶ Hertil bør lægges det officielle amerikanske svar til Danmark af 16. september 2008, hvor USA bekræfter, at NATO-aftalen kun angår militære fly, og at USA ikke anvender NATO-aftalens generelle overflyvningstilladelse til at foretage CIA-flyvninger i dansk, grønlandsk eller færøsk luftrum.⁶⁷

2.4.1 Grønlandsaftalen af 1951

En bestemmelse i grønlandsaftalen af 1951 giver ligesom NATO-aftalen af 2002 USA vide beføjelser. Det fremhæves i CIA-redegørelsen:

„Selvom denne bestemmelse efter sin ordlyd giver USA en meget bred adgang til at overflyve Grønland, er der intet i selve aftalen i øvrigt eller i forbindelse med forhandlingerne af de efterfølgende tillægsaftaler, der giver grundlag for at hævde, at man fra dansk og grønlandsk side i medfør af denne bestemmelse har accepteret, at USA i Grønland gennemførte hemmelige fangetransporter eller andre operationer, der måtte være i strid med Danmarks eller USA's folkeretslige forpligtelser.,,⁶⁸

---

⁶⁵ Besvarelse af spørgsmål nr. 105 af 29. april 2008 til udenrigsministeren fra Folketinget – Udenrigsudvalget (URU – alm. del).

⁶⁶ Besvarelse af spørgsmål nr. 124 af 14. maj 2008 til udenrigsministeren fra Folketinget – Udenrigsudvalget (URU – alm. del) aktnummer 242. Mail fra Forsvarsministeriet til Morten Heiberg af 1. marts 2012.

⁶⁷ „Diplomatic Note,, Washington 2008, aktnummer 32, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

⁶⁸ CIA-redegørelsen, s. 27.

DIIS' undersøgelse kan kun bekræfte denne udlægning. Som tidligere nævnt anfører USA i deres uformelle svar fra september 2008, at de ikke anvender grønlandsaftalen som hjemmel til at foretage efterretningsflyvninger.⁶⁹

2.4.2 Overførsler af fanger med civile privatfly

CIA-redegørelsen behandler især spørgsmålet om fangetransporter i civile privatfly, og en omfattende flyliste er vedhæftet redegørelsen som bilag. Bilagene indeholder 132 forskellige flys mulige overflyvninger af dansk, grønlandsk og færøsk luftrum.

Der er tale om fly, som har været nævnt i pressen og i forskellige internationale og nationale undersøgelser. Kendetegnende er, at de nævnte flyafgange ikke direkte kan kædes sammen med de fangetransporter, der er omtalt i diverse nationale og internationale undersøgelser. Typisk er der tale om, at kritiske rapporter eller avisartikler sammenholder usikre oplysninger om, hvornår en bestemt person menes at være blevet transporteret af CIA fra en lokalitet til en anden, med lige så usikre oplysninger om et fly, der i samme periode skal have fløjet til for eksempel Guantánamo, Polen eller Thailand. Det vil sige lokaliteter, der især forbindes med CIA's fangeprogram. Disse oplysninger sammenholdes igen med oplysninger om, at det pågældende fly har været under kontrakt med private selskaber, som påstås kontrolleret eller anvendt af CIA. Der er med andre ord tale om indicier.

Endelig bør det erindres, at mange af de flylister, som pressen og Europarådets parlamentariske forsamling har lagt til grund for, at der er foretaget ulovlige fangeflyvninger i dansk, grønlandsk og færøsk luftrum, ikke er uproblematisk. Transportministeriet har allerede i 2006 taget forbehold for kvaliteten af de anvendte flylister grundet tekniske usikkerheder og arbejdsgange i Naviair og Eurocontrol.⁷⁰

2.4.3 Kildeer og Landis

CIA-redegørelsen bekræfter de specifikke overflyvninger af Grønland, der er omtalt i DR1's dokumentar. Det bekræftes videre, at en *Twin Otter DHC6* med registreringsnummer N6161Q landede i Narsarsuaq lufthavn i Grønland den 19. februar 2003, og at to personer, der var om bord på dette

---

⁶⁹ Mail, 17. september 2008, aktnummer 386, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

⁷⁰ De nærmere tekniske årsager skal ikke gennemgås her, idet der i stedet henvises til det relevante og udtømmende ministersvar: Flemming Hansens svar til Frank Aaen, Spørgsmål S 4266, 29/9 2006.

fly, indskrev sig på det lokale lufthavnshotel under navnene L.W. Kildeer og Deyer/Dexter Landis. Det nævnes videre i den tværministerielle redegørelse, at udsendelsens oplysninger om de pågældende personer styrker indiciene for, at de kan have forbindelse til CIA.⁷¹

Af CIA-redegørelsen fremgår, at den tværministerielle embedsmandsgruppe – som offentlige myndigheder i øvrigt – ikke har mulighed for på egen hånd at indhente oplysninger i andre lande. Såfremt oplysninger indhentes uden den pågældende stats vidende og accept kan der være tale om en suverænitetskrænkelser. Det skal tilsvarende understreges, at DIIS' undersøgelsesgruppe heller ikke har mulighed for at foretage en selvstændig efterforskning af de spor, som DR1 har forfulgt, men at DIIS' undersøgelsesgruppe konstaterer, at DR1's oplysninger sandsynliggør, at de nævnte flyvninger kan have forbindelse til CIA.

DIIS har til brug for sin undersøgelse i stedet valgt at fokusere på andre fangesager:

2.4.4 El Masri

El Masri-sagen har tidligere været omtalt i danske medier, idet flyet N982RK, der skal have bragt den tyske statsborger og formodede terrorist El Masri til Albanien den 28. maj 2004, dagen efter krydsede grønlandsk luftrum. Frank Aaen (EL) har i 2008 stillet spørgsmål om denne flyvning, hvortil udenrigsminister Per Stig Møller har svaret:

„De mistanker, som er blevet beskrevet i pressen om anvendelse af dansk og grønlandsk luftrum til ulovlige fangetransporter, herunder vedrørende N982RK, vil indgå i regeringens kommende redegørelse om sagen.,”⁷²

Flyvningen er anført i CIA-redegørelsens bilagsmateriale, men ses ikke behandlet i selve redegørelsen, hvor kun selve fangesagen ses omtalt. Det må siges at være en mangel, når der henses til udenrigsministerens svar.

Hvad der derimod pointeres i CIA-redegørelsen er en anden og meget oplagt fejlkilde i de mange påstande om CIA-flyvninger, nemlig at fly undertiden sælges, og at det derfor ikke er givet, at et specifikt fly, der i for eksempel 2001 måtte have været opereret af et CIA-selskab, også i 2003 blev opereret af samme selskab. Det hedder videre i redegørelsen: „Flyet kan være overdraget til et andet selskab i mellemtiden eller solgt til et andet land og dermed registreret i det nye hjemland.,”⁷³ Redegørelsen konkluderer,

---

⁷¹ CIA-redegørelsen, s. 80.

⁷² Ibid.

⁷³ Ibid., s. 74.

at det i mange sager ikke kan afgøres, om der var tale om uanmeldte statsflyvninger.

Det utvivlsomt korrekte i dette svar ændrer dog ikke ved selve kernen i el Masri-sagen, som er, at et fly, der hævdes at være opereret af CIA den 28. maj 2004, allerede dagen efter – ifølge Statens Luftfartsvæsens egne undersøgelser – overfløj Grønland og dermed muligvis stadigvæk var under kontrakt med den amerikanske efterretningstjeneste.⁷⁴ Påstanden er således, at det korte tidsinterval sandsynliggør, at der var tale om en flyvning i grønlandsk luftrum med et statsligt formål, hvilket – det videre hævdes – ville kræve, at USA indhentede tilladelse hos danske myndigheder til den pågældende flyvning.

Der er som nævnt usikkerheder forbundet med denne slutningskæde, men det må betragtes som en mangel, at CIA-redegørelsen ikke mere indgående behandler flyvningen, når udenrigsministeren havde stillet dette i udsigt, og SLV samtidig bekræfter, at flyet har været i grønlandsk luftrum. Samme indvending kan fremføres i sagen om Mohamed Bashmilah, hvor det anvendte transportfly (N379P) ifølge CIA-redegørelsens eget bilag 4 skal have krydset dansk luftrum den 25. oktober 2003. Denne sags mulige link til dansk luftrum ses heller ikke omtalt i selve CIA-redegørelsen.

2.4.5 Reprieve

I det følgende gennemgås en række nye oplysninger om mulige CIA-overflyvninger af grønlandsk luftrum, som er kommet for dagen efter CIA-redegørelsens offentliggørelse i 2008. Spørgsmålet er, om disse nye oplysninger kan siges at ændre ved CIA-redegørelsens overordnede konklusion om, at det hverken kan af- eller bekræftes, at der er foretaget CIA-flyvninger i dansk, grønlandsk og færøsk luftrum:

DIIS har via menneskerettighedsorganisationen Reprieve, der yder advokatbistand til fanger på Guantánamo, modtaget dokumenter vedrørende overflyvninger af dansk luftrum, herunder kopier af afgiftsbetalinger til NATS eller af opkrævninger mellem amerikanske selskaber for afgiftsbetalinger til NATS for overflyvning af dansk luftrum i Nordatlanten. NATS er en engelsk *service provider*, der i henhold til aftale med Danmark og Island opkræver afgifter for overflyvninger til og fra Færøerne, Island og Grønland.⁷⁵ På de modtagne fakturaer er anført enten „DENMARK/ICELAND NAV FEE„ eller „EN ROUTE NAVIGATION

---

⁷⁴ CIA-redegørelsen, bilag 6.

⁷⁵ Se “Memorandum of understanding between the government of the kingdom of Denmark and the government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland regarding the billing and collection by the United Kingdom of air navigation charges levied by Denmark„, 24. oktober 2001. Vedhæftet Trafikstyrelsen til Morten Heiberg, 12. april 2012.

SERVICE CHARGES RAISED ON BEHALF OF THE GOVERNMENTS OF DENMARK AND ICELAND,,. Det er ikke oplyst, hvordan Reprieve har fået fat i disse dokumenter, som sættes i forbindelse med CIA's fangeoverførsler.⁷⁶ Trafikstyrelsen har på vegne af DIIS forelagt fakturaerne for NATS, som bekræfter ægtheden.⁷⁷ Det er vigtigt at påpege, at sådanne fakturaer eller „charges,, kun opkræves på grundlag af konkrete flyvninger og ikke alene på baggrund af en indleveret flyveplan.⁷⁸ Der er med andre ord tale om reelt foretagne flyvninger, som Reprieve mener at kunne forbinde med fangetransporter i dansk og grønlandsk luftrum.

Af de 13 ruteplaner, som Reprieve forbinder med fangeoverførsler, er tre tidligere omtalt og undersøgt i CIA-redegørelsens bilag. I de resterende 10 ruteplaner optræder tre flynumre, som ikke tidligere har været undersøgt af danske myndigheder. Det drejer sig om flyet N614RD, som ifølge Reprieve har transporteret HVD-fangen Mohammed Farik Bin Amin (alias Zubair), samt fly N727PX og fly N70HS. Der er således i det første tilfælde tale om en af de mere markante fangesager. Zubair bliver af CIA betragtet som et højtplaceret Al Qaeda-medlem.

DIIS har forelagt de pågældende tre flynumre for Trafikstyrelsen, der har rettet henvendelse til canadiske og islandske myndigheder med henblik på at få klarlagt, om disse fly – som det fremgår af afgiftsbetalingerne – har været i grønlandsk luftrum i Nordatlanten. I svarene afvises, at de tre flyvninger har fundet sted i dansk luftrum.⁷⁹ De 7 resterende fly har ifølge Center for Luftfarts tidligere undersøgelser heller ikke været i dansk luftrum.⁸⁰

Der er med andre ord tale om modstridende informationer: Islandske og canadiske flydata viser, at flyene ikke har været i grønlandsk luftrum. Det islandske luftfartsvæsen oplyser tilmed, at flyene hverken er fløjet gennem Sønder Strømfjord FIR eller Reykjavik FIR. Samtidig står det klart, at de udstedte fakturaer eller „charges,, fra NATS er ægte og udstedt *på vegne* af Danmark og Island, og at sådanne kun udstedes efter konkrete flyvninger inden for det område, hvor NATS opkræver afgift. Hvordan forklares denne umiddelbare modsætning?

DIIS har via Trafikstyrelsen forelagt disse spørgsmål for de islandske myndigheder, ligesom Trafikstyrelsen på DIIS' foranledning har udarbejdet et notat, som til fulde belyser sagen: Forklaringen er, at flyene har krydset

---

⁷⁶ Reprieve har også fremsendt omfattende flydata fra 2006. Da disse fly ikke påstås direkte forbundet til ulovlige fangetransporter i dansk, grønlandsk eller færøsk luftrum, vil de ikke blive behandlet her. Alle dokumenter fra Reprieve hidrører fra materialesamlingen *Documents on file with Reprieve*.

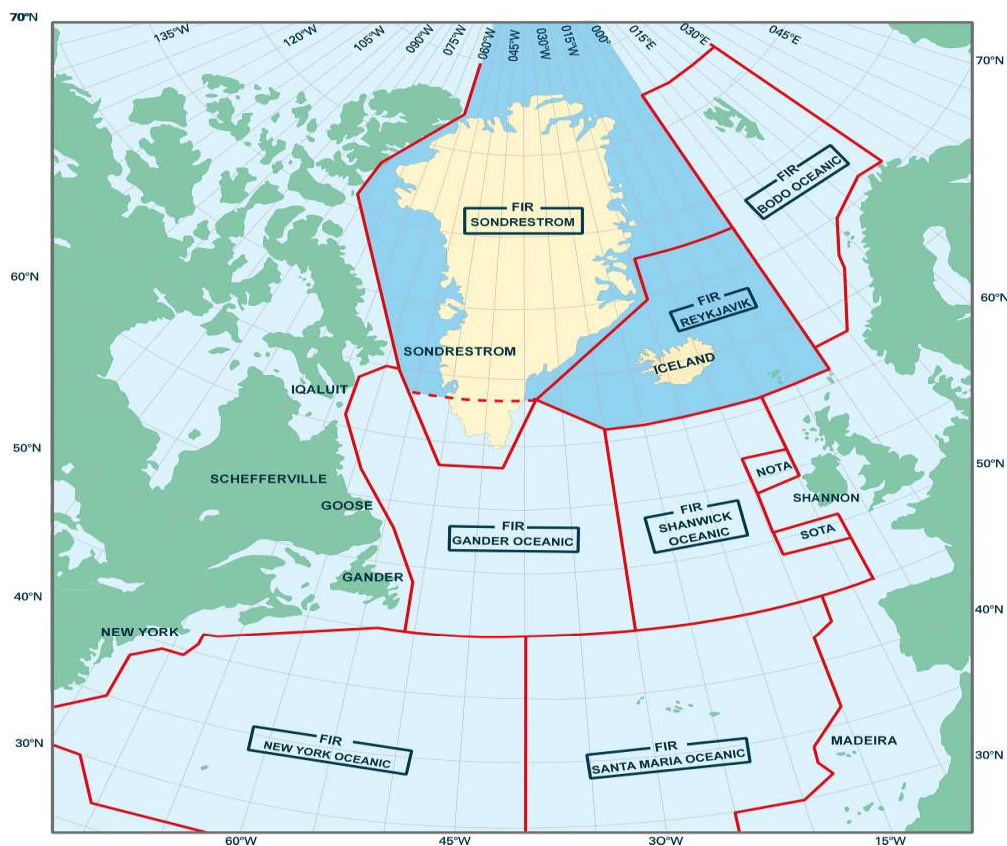
⁷⁷ Mailkorrespondance NATS/Trafikstyrelsen vedhæftet mail til Morten Heiberg af 10. april 2012.

⁷⁸ Mailkorrespondance ISAVIA/Trafikstyrelsen vedhæftet mail til Morten Heiberg af 12. april 2012.

⁷⁹ Mail fra Trafikstyrelsen, 21. februar 2012.

⁸⁰ Der henvises her til baggrundsnotat udarbejdet af Mikkel Runge Olesen.

områderne Shanwick Oceanic FIR eller Gander Oceanic FIR, som varetages af henholdsvis Storbritannien og Canada, og at flyselskaberne i henhold til en fælles aftale faktureres for såkaldte „MET charges,, og „COM charges,,. Afgifter til kommunikation opkræves for alle fly, der flyver igennem Reykjavik, Søndre Strømfjord og Shanwick FIR, mens meteorologiske afgifter opkræves for alle fly, der flyver i området nord for 45 grader nord og mellem 15 grader vest og 40 grader vest. En del af den afgift, som dækker omkostningerne for ydelser i det grønlandske luftrum, opkræves således også for flyvninger i såvel Shanwick Oceanic FIR og Gander Oceanic FIR. Dermed registreres flyvningerne ikke i den islandske database, idet de som nævnt ikke er foregået i grønlandsk luftrum.⁸¹ Trafikstyrelsen henviser til nedenstående kort, hvor FIR-grænserne er vist.

Som en yderligere omstændighed bør fremhæves, at det ikke på det foreliggende grundlag er muligt at påvise, at de pågældende flyvninger, som der foreligger afgiftsbetalinger for, er foregået med fanger om bord. Denne pointe kan bedst anskueliggøres ved at analysere flyet N63MU, der forbindes med en fangetransport af den formodede topterrorist og Osama

⁸¹ Jf. mailkorrespondance ISAVIA/Trafikstyrelsen vedhæftet mail til Morten Heiberg af 12. april 2012.

Bin Ladens nære allierede Abu Zubaydah. Flyvningen har tidligere været undersøgt af danske myndigheder.

Ifølge den udstedte faktura skal flyet N63MU have passeret nord for 45 nordlig bredde den 6. december 2002.⁸² Fakturaen drejer sig om kompensationsbetaling til firmaet *Universal Aviation*, som har betalt overflyvningsafgift for nævnte N63MU.⁸³ Fakturaen kan med fordel læses i sammenhæng med to andre dokumenter fra 2010: et notat fra en polsk anklagemyndighed, der hævder, at Zubaydah skulle have været om bord på dette fly, samt en skeptisk FN-rapport.⁸⁴ En tredje og lige så skeptisk rapport fra Røde Kors anfører, at Zubaydah skal have været i Afghanistan i den periode, hvor flyvningen foregik.⁸⁵

På denne baggrund synes fakturaen hverken at kunne tjene som dokumentation for, at det pågældende fly har fløjet i nævnte tidsrum i dansk luftrum eller har haft Zubaydah om bord. Endelig anføres i den del af materialet, der placerer Zubaydah på N63MU, at han på rejsen fra Thailand blev sat af i Polen. Dermed ville flyet, også selv om vi antager, at det har fløjet i grønlandsk luftrum (hvad det ikke har!), med stor sandsynlighed have været tømt for fanger. Reprieves materiale er med andre ord ganske illustrativt for de bevismæssige problemer, som er knyttet til spørgsmålet om CIA's fangeflyvninger i europæisk luftrum.

DIIS har også undersøgt en række flyvninger, der af partiet Enhedslisten opfattes som mistænkelige, og som derfor blev inddraget i en skriftlig forespørgsel til udenrigsministeren den 24. oktober 2008, dagen efter offentliggørelsen af CIA-redegørelsen.⁸⁶ Her er problemet tilsvarende, at indiciene ikke er stærke nok til at forbinde de nævnte fanger med de fly, der påstås at have krydset dansk luftrum.⁸⁷

---

⁸² Ifølge bilag 3-7 i CIA-redegørelsen har flyet også ved andre lejligheder i perioden 2001-2007 været i enten grønlandsk eller dansk luftrum.

⁸³ Invoice detail udstedt af Universal Aviation UK Limited #37717 trip #102111876, 9. april 2003.

⁸⁴ Jankowski, Bartolomiej (Appeal prosecution office in Warsaw V'th Department For Combating Organized Crime and Corruption), "Attorney in fact application with the motion to enclose victim status in proceeding and notification on suspicion of criminal offences,, Case reference number: Ap V Ds. 37/09, 2010. „Joint study on global practices in relation to secret detention in the context of countering terrorism of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism, the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment; the Working Group on Arbitrary Detention, and the Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances,,

⁸⁵ „ICRC report on the treatment of fourteen 'high value detainees' in CIA custody,, 14. februar 2007, s. 28.

⁸⁶ Aaen, Frank: „Til udenrigsministeren. Vedr. CIA-redegørelse,, 24. oktober 2008, aktnummer 486, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

⁸⁷ Der henvises her til DIIS' baggrundsnotater.

2.4.6 Sammenfatning

På det foreliggende grundlag må det antages, at USA's militære overflyvninger i forbindelse med kampen mod terror – også efter amerikansk opfattelse – skal cleares bilateralt. Ydermere har USA forklaret, at man deler den danske opfattelse af, at hverken NATO-aftalens eller grønlandsaftalens flyvebestemmelser kan anvendes af USA til at foretage efterretningsflyvninger med fanger i dansk, grønlandsk eller færøsk luftrum. Der er ikke belæg for at hævde, at sådanne militære flyvninger med fanger er foregået i dansk luftrum, og der ses ej heller at have foreligget et amerikansk ønske om at foretage sådanne militære flyvninger. Det er derfor vurderingen, at den danske CIA-redegørelses oplysninger om militære flyvninger er troværdige, mens oplysningerne i Europarådets rapporter om den generelle overflyvningstilladelse forekommer mindre troværdige eller ligefrem utroværdige.⁸⁸

Med hensyn til fangeoverførsler i private civilfly kan det hverken af- eller bekræftes, at CIA har gennemfløjet dansk luftrum eller mellemlandet på dansk, grønlandsk eller færøsk territorium, selv om DR1's dokumentar må siges at indeholde flere holdepunkter for den antagelse. Reprieves materiale kan heller ikke lægges til grund for, at sådanne overflyvninger i dansk, grønlandsk eller færøsk luftrum har fundet sted. Tværtimod fremgår det af canadiske og islandske flydata, at flyene ikke har været i grønlandsk luftrum. CIA-redegørelsens konklusioner må – på det foreliggende grundlag – siges at være korrekte. Dog burde CIA-redegørelsen – når der henses til ministerens løfte om en nærmere granskning – have behandlet El Masri-sagen mere indgående.

2.5 Regler for transit med frihedsberøvede personer og dansk myndighedskendskab 2001 – 2008

CIA-redegørelsen afviser, at danske myndigheder har haft kendskab til ulovlige fangeflyvninger i dansk, grønlandsk eller færøsk luftrum:

„Der foreligger ikke oplysninger, der sandsynliggør, at danske, grønlandske eller færøske myndigheder skulle have haft eller har en

---

⁸⁸ Det bemærkes, at Europarådsundersøgelsen hæfter sig ved to angiveligt militære flyvninger med fanger fra Bosnien til Guantánamo. Se Dick Marty's tidligere citerede undersøgelse, s. 34. For fuldstændighedens skyld har DIIS derfor forespurgt Forsvarsministeriet, om to militære fly (C-130 fragtfly) med flynumrene UJM166301019 og UQU09Z10L019 eventuelt skulle være fløjet over Danmark, Grønland eller Færøerne i et tidsrum som Marty forbinder med specifikke fangeoverførsler. Forsvarsministeriet har meddelt, at det ikke har oplysninger om disse flyvninger. Mail fra Forsvarsministeriet til Morten Heiberg, 1. marts 2012.

viden om eventuelle ulovlige CIA-flyvninger, herunder ulovlige fangetransporter. Den danske regering har derfor ikke og har ikke haft et medansvar for sådanne flyvninger.,,⁸⁹

Videre hedder det i CIA-redegørelsen:

„Regeringen har tidligere meddelt, at den ikke er i besiddelse af konkrete oplysninger om ulovlige fangetransporter i dansk, grønlandsk og færøsk luftrum eller territorium efter 11. september, og at ingen danske myndigheder eller embedspersoner i denne periode har været involveret i ulovlige aktiviteter af den karakter, som sagskomplekset vedrører.,,⁹⁰

Efter at have præsenteret en række departementers og styrelser manglende kendskab konkluderer CIA-redegørelsen:

„På ovenstående grundlag foreligger der ikke oplysninger, der giver arbejdsgruppen anledning til at konkludere, at danske, grønlandske eller færøske myndigheder har haft kendskab til ulovlige fangetransporter gennemført af CIA i dansk, grønlandsk eller færøsk luftrum.,,

En række modstridende oplysninger i det underliggende materiale har imidlertid givet DIIS' undersøgelsesgruppe anledning til at overveje følgende: CIA-redegørelsen indledes med en bemærkning om, at den alene beskæftiger sig med ulovlige fangetransporter. Det konkluderes efterfølgende, at danske myndigheder ikke har haft konkret kendskab til ulovlige flyvninger, men er CIA's fangetransporter nødvendigvis *ulovlige* efter dansk retsopfattelse? Hvad nu, hvis amerikanske myndigheder ikke behøver at ansøge danske myndigheder om tilladelse til at føre fanger gennem dansk luftrum? Det ville forklare to forhold: dels et manglende dansk myndighedskendskab til *ulovlige* overflyvninger, dels den gentagne amerikanske opfattelse af, at man respekterer dansk suverænitet.

Justitsministeriets oplysninger til CIA-redegørelsen skønnes i denne sammenhæng særlig relevante, da Justitsministeriet administrerer udleveringslovens bestemmelser om transit af frihedsberøvede personer gennem dansk territorium. Kompetencen til at tillade, at en person føres gennem riget, ligger således hos Justitsministeriet.

Oplysningerne fra Justitsministeriet kan til formålet inddeles i to dele: De oplysninger, der kom med i CIA-redegørelsen, og de oplysninger, som

---

⁸⁹ CIA-redegørelsen, s. 7.

⁹⁰ Ibid., s. 86.

det var under overvejelse at medtage, men som alligevel ikke kom med i den endelige udgave af CIA-redegørelsen.

I den offentliggjorte CIA-redegørelse beskrives kort udleveringslovens § 21, stk. 1, om såkaldte transittilladelser, og at justitsministeren, eller den han eller hun bemyndiger dertil, kan tillade, at en person, der udleveres fra en fremmed stat til en anden, føres gennem riget, såfremt de øvrige bestemmelser i udleveringsloven ikke er til hinder for, at der skete udlevering her fra landet for den pågældende handling. En tilsvarende bestemmelse finder anvendelse for Færøerne og Grønland i medfør af udleveringsloven, som den gælder for de to Rigsdele.⁹¹

Videre fremhæves det i redegørelsen, at transit kan tillades med mindre den pågældende person er dansk statsborger eller den pågældende person er dømt for en handling, som ikke er strafbar efter dansk ret, jf. lov om international fuldbyrdelse af straf m.v. og artikel 16, stk. 7 i Den europæiske konvention af 21. marts 1983 om overførsel af domfældte. Loven er ikke sat i kraft for Grønland, men det følger i alle tilfælde af folkeretten – fremgår det af CIA-redegørelsen – at det vil være ulovligt for udenlandske myndigheder at føre frihedsberøvede personer gennem Grønland uden tilladelse fra de danske myndigheder.

Videre bemærker CIA-redegørelsen, at bliver en person ført gennem dansk territorium, uden at der foreligger transittilladelse, vil der efter omstændighederne kunne indledes en strafferetlig efterforskning. Endelig slår CIA-redegørelsen fast, at Justitsministeriet siden 11. september 2001 ikke har modtaget anmodninger fra amerikanske myndigheder om transit af frihedsberøvede personer med henblik på udlevering til strafforfølgning eller straffuldbyrdelse.⁹²

Det er bemærkelsesværdigt, at en væsentlig fortolkning af udleveringslovens § 21 ikke er medtaget i redegørelsen og kun ses i det underliggende materiale: Sker transit ad luftvejen – hvad fangeflyvninger i sagens natur gør – skal Justitsministeriet ikke anmodes om tilladelse til at gennemflyve dansk luftrum. Kun såfremt der er planlagt mellemlanding, skal Justitsministeriet modtage en anmodning. Transport ad luftvejen er med andre ord undtaget.

Justitsministeriets retsopfattelse med hensyn til transit ad luftvejen er ikke ekspliciteret i CIA-redegørelsen, og læseren af denne officielle udredning står uvægerligt tilbage med en opfattelse af, at transit med frihedsberøvede personer uden forudgående ansøgning til Justitsministeriet ville være i strid med danske regler og dermed udgøre en *ulovlig* fangeflyvning. Læseren bestyrkes yderligere i denne opfattelse, når det i redegørelsen tilmed fremhæves som en særlig omstændighed, at

---

⁹¹ Ibid., s. 54.

⁹² Ibid., s. 55.

Justitsministeriet ikke har modtaget ansøgninger om transit af frihedsberøvede personer siden 2001.

DIIS har rettet henvendelse til Justitsministeriet med henblik på nærmere at få belyst Justitsministeriets retsopfattelse og har efterfølgende modtaget en række fortolkningsbidrag, der skulle understøtte den opfattelse, at transit ad luftvejen, såfremt der ikke foretages mellemlanding på dansk territorium, kan foretages uden at indhente forudgående tilladelse fra Justitsministeriet. Det fremgår bl.a. af bemærkningerne til § 21 i Forslag til Lov om udlevering af lovovertrædere, fremsat den 28. februar 1967 af justitsministeren (sp. 255-2555).⁹³ Denne fortolkning gælder tilsvarende for Grønland.⁹⁴ Et andet vigtigt forhold er, at Danmark i 2005 indgik en udleveringsaftale med USA, som indeholder følgende bestemmelse: „Der kræves ikke tilladelse, hvis vedkommende overgives med fly, og det ikke er planlagt at lande på transitstatens område,„. Aftalen trådte i kraft i 2010, men gælder ikke for Grønland og Færøerne.⁹⁵ Aftalen med USA skete på baggrund af USA-EU-udleveringsaftalen fra 2003, hvor en tilsvarende transitbestemmelse er anført. Det er således ikke en formulering, som er bestemt af danske myndigheder og USA. Hvorfor 2005-udleveringsaftalen, som formelt blev indgået af det danske udenrigsministerium, eller for den sags skyld 2003-aftalen, heller ikke inddrages i CIA-redegørelsen, har DIIS ikke nærmere kunnet afklare.

Udenrigsministeriet synes som formand for den tværministerielle redegørelse at have haft en anden opfattelse af transitreglerne end Justitsministeriet. Chefen for den tværministerielle arbejdsgruppe forklarer i en mail af 5. oktober 2008, at „...transport af fanger gennem dansk lufrum kræver *tilladelse* fra Justitsministeriet,„. Det fremgår af samme mail, at Statsministeriet havde ændret syn på sagen og nu var af samme opfattelse som Udenrigsministeriet.⁹⁶ At Statsministeriet tilsyneladende havde ændret opfattelse er centralt, men vil af analytiske grunde blive behandlet i afsnit 2.6.

Det tilkommer ikke DIIS at vurdere den retsopfattelse, ifølge hvilken transit ad luftvejen ikke kræver tilladelse fra Justitsministeriet, men DIIS'

---

⁹³ Møde mellem afdelingschefen for Civil- og politiafdelingen i JM og Morten Heiberg og Svend Aage Christensen, DIIS, 23. marts 2012.

⁹⁴ Lov nr. 249 af 9. juni 1967 om udlevering af lovovertrædere indeholder i § 23 bestemmelse om, at loven har gyldighed for Færøerne og Grønland med de afvigelser, som følger af særlige retsplejelove, der gælder for disse rigsdele. Bestemmelsen er identisk med § 23 i LFF nr. 122 af 28. februar 1967. Ved fortolkning af loven må lovforslagets almindelige bemærkninger og bemærkningerne til lovforslagets enkelte bestemmelser finde anvendelse som fortolkningsbidrag også ved lovens anvendelse på Grønland og Færøerne. Jf. notat af Jørgen Jochimsen af 22. april 2012.

⁹⁵ Artikel 18 i Bekendtgørelse af aftale af 23. juni 2005 med Amerikas Forenede Stater om udlevering, BKI nr. 25 af 13. april 2010. Aftalen trådte i kraft den 1. februar 2010.

⁹⁶ Mail af 5. oktober 2008, fra chefen for den tværm. gruppe til direktøren for UM og direktionssekr. akt nummer 425, journalnummer 6.B.28.a.1. UM. Min kursivering.

undersøgelsesgruppe har bemærket den manglende omtale af dette forhold i CIA-redegørelsen. Justitsministeriets retsopfattelse af 2008, som skal sammenholdes dels med bemærkningerne til udleveringsloven dels med formuleringen af transitbestemmelsen i artikel 18, stk. 3 i den i 2005 indgåede men i 2008 endnu ikke ikrafttrådte udleveringsaftale med USA, er central og kan have konsekvenser for, hvad USA lovligt må foretage sig i dansk luftrum.

Det skal dog understreges, at DIIS ikke er vidende om, hvorvidt CIA har benyttet sig af denne transitregel, men det bemærkes i afsnit 2.3.2, at det amerikanske justitsministerium i 2008 udtrykte en lignende eller tilsvarende opfattelse. Det er ligeledes vigtigt at påpege, at CIA – selv om det lægges til grund, at efterretningstjenesten ikke behøver at ansøge Justitsministeriet om transittilladelse – fortsat efter dansk opfattelse skal oplyse om, at der er tale om en statsflyvning i dansk luftrum, men som nævnt i afsnit 2.3.1 deler USA ikke den danske fortolkning af Chicago-konventionen på dette punkt.

DIIS' undersøgelsesgruppe har bemærket, at Justitsministeriets retsopfattelse med hensyn til transit ad luftvejen kun kommer til udtryk i det oprindelige skriftlige bidrag fra Justitsministeriet til den tværministerielle embedsmandsgruppe.⁹⁷ I de efterfølgende bidrag og i den efterfølgende offentliggjorte redegørelse er Justitsministeriets bemærkninger om transit ikke medtaget.⁹⁸ Dette har ledt til en overvejelse i DIIS' undersøgelsesgruppe om, hvorvidt der kan have hersket usikkerhed i Justitsministeriet med hensyn til dette spørgsmål, men dels skulle en sådan retsopfattelse have støtte i det supplerende materiale, som Justitsministeriet har udleveret til DIIS, dels fremgår det af justitsministerens særskilte beredskabstalepunkter i forbindelse med offentliggørelsen af CIA-redegørelsen den 23. oktober 2008, at det efter Justitsministeriets opfattelse ikke er nødvendigt med tilladelse fra Justitsministeriet til transit med frihedsberøvede i dansk luftrum, når der ikke foretages mellemlanding.⁹⁹

I en mail til Udenrigsministeriet samme dag, 23. oktober 2008, fremhæver Justitsministeriet imidlertid, at det *ikke* er meningen, at justitsministeren skal komme ind på spørgsmålet om transit, men at der – for alle eventualiteters skyld – er udarbejdet et supplerende beredskabstalepunkt herom. Under mødet i Udenrigspolitisk Nævn indleder udenrigsminister Per Stig Møller med en bemærkning om, at justitsministeren vil komme ind på spørgsmålet om transit, men af de optegnelser fra mødet, som DIIS har haft

---

⁹⁷ „Justitsministeriets bidrag til udkast til redegørelse vedrørende hemmelige CIA-flyvninger,, 2. juni 2008, aktnummer 204, j.nr. 6.B.28.a.1. JM. Retsopfattelsen mht. transit fremgår også af „Beredskabstalepunkt til brug for besvarelsen af F14 om CIA-flyvninger den 6. februar 2008,, aktnummer 59, journalnummer 6.B.28.a.1. UM. Talepunktet blev ikke anvendt af justitsministeren i Folketinget.

⁹⁸ „Revideret bidrag fra Justitsministeriet til CIA-rapport,, 17. juli 2008, aktnummer 331, j.nr. 6.B.28.a.1. UM. Se også *CIA-redegørelsen*, s. 54-55.

⁹⁹ Beredskabet er vedhæftet JM til Morten Heiberg af 23. marts 2012.

adgang til, ses ikke, at justitsministeren benyttede lejligheden til at oplyse Nævnet om Justitsministeriets retsopfattelse med hensyn til transit af fanger i dansk luftrum. Ej heller de relevante bestemmelser om transit i udleveringsaftalen af 26. juni 2005 ses forelagt i den forbindelse.

2.5.1   Politiets   Efterretningstjenestes   og   Forsvarets Efterretningstjenestes kendskab til fangeflyvninger

Justitsministeriets bidrag til den tværministerielle CIA-arbejdsgruppe har som nævnt undergået markante ændringer i perioden maj-oktober 2008. Det gælder også i spørgsmålet om PET's kendskab til CIA's påståede fangeflyvninger i dansk luftrum. I førsteudkastet til CIA-redegørelsen af 16. maj 2008 ses følgende bemærkning:

„[Det]...kunne være muligt, at tjenesten enten tilfældigt gennem deres virksomhed eller direkte fra de amerikanske myndigheder, kunne være kommet i besiddelse af oplysninger eller have modtaget direkte underretning om et særligt CIA-program vedrørende frihedsberøvelse og afhøring af personer i udlandet eller direkte om, at CIA ulovligt benyttede dansk luftrum vedrørende den omhandlede type flyvninger,,¹⁰⁰

I de senere nævnte bidrag fra Justitsministeriet af 2. juni og 17. juli 2008 er denne passus gledet ud. I stedet er indsat følgende sætning, som svarer til justitsministerens udtalelser i Folketinget den 6. februar 2008 og ministerens talepapir fra mødet i Retsudvalget den 7. februar 2008 om PET's kendskab:

„Justitsministeriet har heller ikke forud for den offentlige omtale af spørgsmålet haft kendskab til et særligt fangeprogram vedrørende frihedsberøvelse og afhøring af personer i udlandet,,¹⁰¹

En tilsvarende formulering, som også inddrager PET, er indsat i den endelige CIA-redegørelse, s. 88. PET's kendskab til fangeprogram og overflyvninger har dermed bevæget sig fra, at man i maj 2008 ikke kunne afvise et direkte kendskab til både fangeprogram og fangeflyvninger i dansk luftrum til ovennævnte formulering om, at man ikke forud for den offentlige omtale af spørgsmålet har haft kendskab til et særligt CIA-program vedrørende frihedsberøvelse og afhøring af personer i udlandet.

---

¹⁰⁰ 1. udkast af 16. maj 2008, s. 60, aktnummer 164, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

¹⁰¹ Aktnummer 204 samt 331 journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

Tilsvarende har Forsvarsministeriet i sine løbende bidrag til CIA-redegørelsen, eksempelvis den 3. april 2008, fremhævet, at det ikke ville kunne udelukkes, at FE „...tilfældigt gennem deres virksomhed rettet mod forhold i udlandet kunne være kommet i besiddelse af oplysninger vedrørende den omhandlede type flyvninger i dansk luftrum,„¹⁰² I den endelige CIA-redegørelse anføres s. 87 alene, at „tjenesten ikke ligger inde med oplysninger om hemmelige CIA-flyvninger af dansk luftrum, inklusive luftrummet over Færøerne og Grønland, herunder oplysninger om mellemlandinger,„

Hvad ligger til grund for disse ændringer? Forsvarsministeriet har med den oprindelige formulering formentlig blot ønsket at tilkendegive, at FE tilfældigt kunne være kommet i besiddelse af relevante oplysninger, hvorfor det betragtedes som særlig relevant at inddrage FE i en undersøgelse af et dansk myndighedskendskab. Tolkningen synes underbygget af overskriften i notatet, som er „Hvilke myndigheder er relevante og hvorfor,„. Sætningen er således ikke i modstrid med den endelige formulering i redegørelsen, om at tjenesten ikke ligger inde med oplysninger om hemmelige CIA-flyvninger i dansk luftrum.¹⁰³ Det kan på denne baggrund ikke afvises, at Justitsministeriets oprindelige formulering om PET's mulige kendskab skal forstås på en lignende måde.

Det bemærkes imidlertid, at der er en kvalitativ forskel i de respektive bidrag fra PET og FE. Hvor Forsvarsministeriet i den endelige CIA-redegørelse tager stilling til FE's eventuelle kendskab til CIA-flyvninger i dansk luftrum, gør Justitsministeriet ikke noget tilsvarende i sit bidrag. Justitsministeriet forholder sig alene til PET's kendskab til et CIA-fangeprogram og således ikke til tjenestens eventuelle kendskab til konkrete CIA-flyvninger i dansk luftrum, som ellers er kernen i den tværministerielle redegørelse.

At ordvalget ikke er tilfældigt fremgår af senere – forgæves – forsøg fra Udenrigsministeriets side på at få Justitsministeriet til at ændre formuleringen. Både i september 2008 og i januar 2011 – i forbindelse med WikiLeaks-afsløringerne – tog Udenrigsministeriet initiativ til, at Justitsministeriet tydeliggjorde sit „ikke-kendskab,„ til sagen.¹⁰⁴

Justitsministeriets uvilje mod at ændre formuleringen er bemærkelsesværdig – især når den sammenholdes med den daværende justitsminister Brian Mikkelsens kommentarer til CIA-redegørelsen i

---

¹⁰² Bidrag fra FM af 3. april 2008, aktnummer 115, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ „...„JM/PET ikke kan/vil lukke 'PET-sætningen',„, hvorfor det ifølge UM alene er muligt at henvise til Justitsministerens udtalelser i Folketinget 6. februar 2008, Chefen for CIA-gruppen til direktøren i UM, 14. januar 2011, aktnummer 755, 6.B.28.a.1, journalnummer 6.B.28.a.1. UM. Se også korrespondance af 24. september 2008, aktnummer 396, 6.B.28.a.1. UM.

Udenrigspolitisk Nævn den 23. oktober 2008. Ifølge optegnelserne sagde han følgende:

„Som det fremgik af redegørelsen, havde hverken Justitsministeriet, PET eller det øvrige politi kendskab til, at der skulle være foregået hemmelige CIA-flyvninger eller mellemlandinger i Danmark, Grønland eller Færøerne.,,

At der ikke er tale om en fortalelse synes klart, da formuleringen også fremgår af ministerens beredskabstalepunkter. Det har ikke været muligt for DIIS' undersøgelsesgruppe nærmere at få belyst baggrunden for denne diskrepans og justitsministerens i øvrigt fejlagtige gengivelse af CIA-redegørelsens konklusioner. Iøjnefaldende er den i hvert fald. Ikke mindst, når man tager i betragtning, at Udenrigsministeriet forgæves forsøgte at få Justitsministeriet til at ændre formuleringen om PET's kendskab i præcis samme retning.

Det fremgår i øvrigt af det undersøgte materiale, at Udenrigsministeriet den 14. januar 2011, samme dag som det stod klart, at Justitsministeriet fortsat var uvillig til at ændre formuleringen om PET's kendskab, indføjede en passus i udenrigsministerens presseberedskaber om, at man „selv sagt,, lagde til grund, at oplysningerne om myndighedskendskab – herunder fra PET og FE – var korrekte. Om der er en sammenhæng, fremgår ikke.¹⁰⁵

2.5.2. Sammenfatning

CIA-redegørelsen fra 2008 konkluderer, at der ikke er fundet oplysninger, der giver arbejdsgruppen anledning til at konkludere, at danske, grønlandske eller færøske myndigheder har haft kendskab til *ulovlige* fangetransporter gennemført af CIA i dansk, grønlandsk eller færøsk luftrum. Denne konklusion må fortsat vurderes som korrekt, men CIA-redegørelsen burde have inddraget Justitsministeriets opfattelse af, at transit med frihedsberøvede personer ad luftvejen *ikke* kræver forudgående tilladelse, idet forholdet er af væsentlig betydning for, hvornår der kan formodes at være tale om en *ulovlig* fangeflyvning i dansk luftrum. Det bemærkes videre, at man flere gange i forløbet forpassede muligheden for at oplyse om denne væsentlige opfattelse: i CIA-redegørelsen, i Udenrigspolitisk Nævn og formentlig også i forbindelse med pressemødet den 23. oktober 2008.¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ Udkast til beredskab, 14. januar 2011, aktnummer 824 samt endeligt beredskab af 19. januar 2011, aktnummer 879, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

¹⁰⁶ Der forefindes efter det oplyste fra DR ikke råbånd fra pressemødet, hvorfor vores konklusion på dette punkt baserer sig på søgninger i anden presseomtale, der muligvis ikke

Justitsministeriets oplysninger med hensyn til myndighedskendskab til fangeflyvninger er ligeledes bemærkelsesværdige, idet de ikke forholder sig til PET's kendskab til fangeflyvninger i dansk luftrum, hvad man ellers havde gjort i tidligere udkast til CIA-redegørelsen.

2.6 Den fremadrettede amerikanske garanti og mødet i Udenrigspolitisk Nævn den 23. oktober 2008

I diplomatiet er det nok mere regelen end undtagelsen, at en *erklæring*, som er blevet til efter fælles forhandling, fortolkes forskelligt af de involverede stater. De uklarheder eller tvetydigheder, som en kortfattet erklæring kan indeholde, vil nemlig ofte være af afgørende betydning for, at man overhovedet kan nå til politisk enighed. At hver part kan hævde, at man fik, hvad man stræbte efter, også selv om man udmærket kender modpartens forbehold og reelle hensigter. Uklarhed er ikke sjældent det konstruktive element i udenrigspolitikken, der sikrer fredelig sameksistens og samarbejde mellem stater. Sådanne erklæringer kan med andre ord betegnes som *politiske erklæringer*.

De diplomatiske bestræbelser på at løse sagen om CIA's påståede fangeflyvninger mundede den 22. oktober 2008 ud i en ensidig og kortfattet amerikansk erklæring til Kongeriget Danmark:

„Specifically, the United States of America confirms that no *rendition* will take place through the airspace or territory of the Kingdom of Denmark by or on behalf of any U.S. authorities without the prior explicit permission of Danish authorities.,,¹⁰⁷

Som det fremgår af beskrivelsen i afsnit 2.3.2, var garantien et udslag af et forhandlingsforløb, hvor både Washington og København fremførte en række forbehold og krav til, hvad garantien kunne eller burde indeholde.

Et oprindeligt dansk tekstforslag, der inkluderede alle „transport of detainees,, dvs. fangeoverførsler generelt, blev ifølge Udenrigsministeriets materiale „meget bestemt,, afvist af det amerikanske justitsministerium, der i stedet foreslog, at man tilføjede en undtagelsesbestemmelse om „except in cases of criminal prosecution,,.

Det amerikanske justitsministerium fandt ikke, at andre transporter end dem, som det danske udenrigsministerium betegner som ulovlige transporter (extraordinary renditions), kunne være omfattet, herunder

---

er fuldt dækkende. TV2 oplyser, at stationen ikke udleverer råbånd, og at de normalt ikke gemmes.

¹⁰⁷ Brev fra Rice til Per Stig Møller, 22. oktober 2008, aktnummer 466, journalnummer 6.B.28.a.1. UM. Min kursivering.

traditionelle transporter af tilbageholdte til f.eks. retsforfølgning i USA.¹⁰⁸ Det danske udenrigsministerium foreslog i stedet, at „transport of detainees,, erstattedes med „renditions,, hvorved garantien ordret ville komme til at svare til den garanti, som USA tidligere havde givet en anden allieret nation. Washington accepterede, selv om det amerikanske justitsministerium „...ikke fandt, at det i realiteten gjorde en forskel...,“¹⁰⁹ Ifølge den danske chef for den tværministerielle gruppe betød aftalen, at:

„renditions under alle omstændigheder omfatter CIA’s ulovlige fangetransporter. Og at vi vil kunne gøre gældende, at det omfatter alle de transporter, som efter dansk ret forudsætter tilladelse.,“¹¹⁰

At USA – efter dansk pres – indvilgede i at udstede en sådan erklæring, der omfatter CIA’s ulovlige fangetransporter, er et bemærkelsesværdigt udenrigspolitisk resultat og vidner om en veludført dansk diplomatisk aktion.

Det bemærkes, at den danske udenrigsminister efterfølgende i Udenrigspolitisk Nævn anlagde en meget bred fortolkning af den fremadrettede amerikanske garanti:

„Udenrigsministerens kritik havde tydeligvis gjort indtryk. Sent den foregående dag havde udenrigsminister Rice således ringet tilbage og meddelt, at USA forsikrede, at der ikke ville blive gennemført transport af tilbageholdte gennem dansk, grønlandsk og færøsk luftrum uden udtrykkelig, forudgående tilladelse fra de danske myndigheder. Udenrigsminister Rice havde fremhævet, at dette var en officiel amerikansk holdning. Den bad udenrigsministeren så om at få på skrift, og det havde man så modtaget natten inden nævnsmødet. *Dette betød, at der fremover ikke ville være nogen uklarhed: USA ville ikke gennemføre fangetransporter gennem dansk luftrum uden dansk tilladelse. Og dette, uanset om man kaldte flyene det ene eller det andet.*“¹¹¹

Udtalelserne – på nær sidste sætning – bekræftes af de beredskabstalepunkter, der blev udarbejdet til mødet.

Garantien var ikke uden effekt. Mogens Lykketoft (S), der havde kritiseret det generelle forløb i sagen, udtrykte sig nu positivt:

---

¹⁰⁸ Mail fra chefen for den tværministerielle embedsmandsgruppe, 22. oktober 2008 kl. 01:28, aktnummer 454, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Udenrigspolitisk Nævn, optegnelser fra mødet 23. oktober 2008. UM. Min kursivering.

„Havde man taget kontakt tidligere, havde meget kunnet være afværget. Men de fremadrettede elementer i det amerikanske svar var positive.,,¹¹².

Det samme gjorde Niels Helveg Petersen (R):

„Det fremadrettede så godt ud. Den pyntelige erklæring fra udenrigsminister Rice så håndfast ud.,,¹¹³.

Også transportminister Lars Barfoed (K) bekræftede den brede tolkning af den amerikanske garanti i sit svar til Holger K. Nielsen (SF), der havde bedt om, at de amerikanske overflyvningsansøgninger blev forelagt for Nævnet:

„I forhold til Nævnet ville der selvfølgelig kunne blive orienteret i det omfang, Nævnet bad om det, men han så ikke nogen grund til, at Nævnet skulle orienteres hver gang, man modtog en amerikansk anmodning om statsflyvning. Udenrigsminister Rice havde jo netop i brevet til udenrigsministeren slået fast, at man ikke ville gennemføre fangetransporter gennem dansk luftrum uden forudgående eksplicit tilladelse fra de danske myndigheder.,,¹¹⁴

I en mail til direktøren for det grønlandske selvstyres udenrigsdirektorat redegjorde en repræsentant for UM ligeledes for behandlingen i nævnet:

„Bred støtte til den af regeringen opnåede fremadrettede garanti for, at der ikke vil blive gennemført transport af tilbageholdte gennem dansk, grønlandsk eller færøsk luftrum.,,¹¹⁵

Garantien – i denne brede fortolkning – bidrog givet til at moderere oppositionens og Grønlands spørgelyst i sagen.

Hvordan kunne den danske regering gentagne gange hævde, at den amerikanske garanti, som ifølge det oplyste dækkede „extraordinary rendition,, omfattede alle fangetransporter i dansk luftrum?

I afsnit 1.5 forklares, at ordet „rendition,, det centrale ord i den amerikanske garanti, ikke er en juridisk term og snarere skal forstås deskriptivt. Ordet kan – som det fremgår af Venedigkommissionens fortolkning – både opfattes som en delmængde bestående af ulovlige eller problematiske udleveringsflyvninger, der falder uden for de normale

---

¹¹² Ibid.

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Mail fra UM til direktøren for det grønlandske udenrigsdirektorat, 23. oktober 2008, aktnummer 482, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

juridiske procedurer, og som en helmængde bestående af både lovlige og ulovlige udleveringsflyvninger.

Den danske regering fortolkede formentlig begrebet „rendition,, som en helmængde svarende til det oprindeligt foreslåede „transport of detainees,,. Der er muligvis flere slutningsmåder, som kan føre frem til en sådan dansk forståelse af den ensidige amerikanske erklæring. Ræsonnementet har formentlig været følgende:

- USA havde tilkendegivet, at de fangetransporter, som Danmark opfattede som „extraordinary rendition,, i hvert fald var omfattet af garantien.
- Da alle fangetransporter efter det danske udenrigsministeriums opfattelse kræver tilladelse, dels til statsflyvningen, dels til fangetransporten, ville en uanmeldt amerikansk statsflyvning med fanger om bord udgøre en dobbeltkrænkelse svarende til en dansk forståelse af „extraordinary rendition,,.
- USA har som nævnt lovet ikke at foretage „Extraordinary renditions,, som er omfattet af garantien.
- Ergo har USA – i den danske forståelse – indvilget i kun at foretage lovlige flyvninger, som efter Udenrigsministeriets opfattelse kræver tilladelse dels til flyvningen dels til fangetransporten.

Som nævnt i indledningen til dette afsnit kan en erklæring let fortolkes anderledes, hvis man anlægger modpartens perspektiv. Overhovedet er det tvivlsomt, hvad amerikanerne ville lægge i ordet „rendition,,. State Department, der traditionelt er et svagt ministerium, synes at have været indstillet på at imødekomme et oprindeligt dansk ønske om en bred garanti. En i sammenhængen særlig relevant amerikansk myndighed havde ligeledes accepteret det oprindelige danske forslag om en bred garanti. I overvejelserne bør imidlertid også indgå, at det magtfulde amerikanske justitsministerium ifølge Udenrigsministeriets oplysninger „meget bestemt,, afviste, at alle former for fangeoverførsler kunne være omfattet af garantien. Senere i forløbet oplyste det amerikanske justitsministerium, at det i realiteten ikke gjorde en forskel, om man erstattede udtrykket „transport of detainees,, med „renditions,,.

På denne baggrund er det muligt, at den danske regerings udlægning af den fremadrettede amerikanske garanti er forskellig fra, hvad dele af den amerikanske administration selv ville lægge i den. Men det er måske også her, at nøglen til forståelsen ligger. Uden denne uklarhed ville der formentlig ikke have været nogen amerikansk garanti.

Det danske ønske om en fremadrettet amerikansk garanti kan også have tjent det ikke uvæsentlige formål at afslutte sagen på en hensigtsmæssig måde, hvor regeringen over for en kritisk opinion og

opposition i Folketinget kunne fremvise en udenrigspolitisk sejr. Uagtet at det ikke kan afvises, at USA i forbindelse med mulig fremtidig fangeflyvning i dansk luftrum måske ville udlægge garantien på en anden måde.

I sit svar af 4. november 2008 på spørgsmål nr. S162 stillet af socialdemokraten Jeppe Kofod, anførte statsminister Anders Fogh Rasmussen:

„Jeg finder det samtidig positivt, at USA den 22. oktober 2008 har fremsendt en skriftlig garanti for, at der ikke i fremtiden vil blive gennemført transport af tilbageholdte gennem dansk, grønlandsk og færøsk luftrum uden udtrykkelig, forudgående tilladelse fra danske myndigheder.,,

Statsministeren stod dermed bag udenrigsministerens opfattelse. Regeringens udlægning af garantien kan isoleret set opfattes som korrekt, men det fremgår ikke af materialet, hvad regeringens tolkning af udleveringsreglerne bygger på. Et springende punkt synes imidlertid at være det danske justitsministeriums opfattelse af, at transit med frihedsberøvede personer ad luftvejen kan foretages uden at ansøge Justitsministeriet om tilladelse. Justitsministeriets fortolkning af udleveringslovens § 21 synes svært foreneligt med regeringens officielle udlægning af garantien, som er, at USA skal have „udtrykkelig, forudgående tilladelse,, til fangetransport i dansk luftrum. Det samme kan siges om Danmarks udleveringsaftale med USA fra 2005, hvorefter der ikke kræves tilladelse, hvis den pågældende fange overgives med fly, og det ikke er planlagt at lande på transitstatens område. Aftalen var ikke trådt i kraft i 2008, men det kunne forventes at ske inden for en meget kort tidshorisont med mulige konsekvenser for rækkevidden af den amerikanske fremadrettede garanti.¹¹⁶ Det er som bekendt Justitsministeriet, og ikke Udenrigsministeriet, der har kompetencen til at tillade, at en person, der udleveres fra en stat til en anden, føres gennem det danske rige.

Som nævnt i afsnit 2.5. overbeviste Udenrigsministeriet den 5. oktober 2008 tilsyneladende Statsministeriet om det korrekte i sin opfattelse, hvorefter Justitsministeriet skulle ansøges om tilladelse. Om den manglende nævnelse af Justitsministeriets tolkning af transitreglerne i CIA-redegørelsen og i Udenrigspolitisk Nævn den 23. oktober 2008 skal ses i sammenhæng med regeringens ønske om at præsentere en så bred garanti som muligt, vides ikke. Det bemærkes imidlertid, at garantien næppe ville fungere som en bred garanti, hvis man skulle inddrage Justitsministeriets retsopfattelse og den eventuelle betydning af indholdet af

---

¹¹⁶ Artikel 18 i Bekendtgørelse af aftale af 23. juni 2005 med Amerikas Forenede Stater om udlevering, BKI nr. 25 af 13. april 2010. Aftalen trådte i kraft den 1. februar 2010.

transitbestemmelsen i den i 2005 indgåede udleveringsaftale med USA, der dog ikke gælder for Grønland, og som i 2008 ikke var trådt i kraft, men som måtte forventes at træde i kraft inden for kort tid.

Endelig bemærkes, at det amerikanske justitsministeriums retsopfattelse, ifølge hvilken udlevering af fanger til strafforfølgning ikke kræver tilladelse, synes at være i udmærket overensstemmelse med det danske justitsministeriums regler. Hvorvidt USA i årene efter garantiens afgivelse i 2008 ville henholde sig til det amerikanske justitsministeriums forbehold, det danske justitsministeriums regler samt den med Danmark indgåede udleveringsaftale fra 2005, vides ikke. Det ville dog efter amerikansk opfattelse formentlig fortsat være muligt for USA at foretage en uanmeldt fangetransport, såfremt der er tale om transit gennem dansk luftrum. Og det vel og mærke uden at dansk suverænitet – trods den ensidige amerikanske erklæring – ville blive krænket.

3. Konklusion

Det fremhæves i indledningen til denne rapport, at DIIS ikke har haft de samme muligheder for en tilbundsående undersøgelse som en undersøgelseskommission. Den meget korte tidsfrist samt det forhold, at udlevering af dokumenter til DIIS kræver ministerielt samtykke, blev nævnt som en væsentlig forskel. Endvidere nævnes, at DIIS heller ikke har haft mulighed for at indhente vidneforklaringer fra relevante ministre og embedsmænd, ligesom de pågældende ministre og embedsmænd heller ikke er blevet forelagt de resultater, som undersøgelsen er kommet frem til. Dette indebærer, at DIIS' undersøgelsesgruppe må udvise en vis forsigtighed i sine konklusioner. Følgende kan konstateres på baggrund af DIIS' undersøgelse:

Særligt om det påståede dobbeltspil:

De fem indberetninger fra State Department fra 2008, som WikiLeaks har opsnappet, kan ikke begrunde en antagelse om et dansk "dobbeltspil". Den 31. januar 2008 ønskede Danmark som nævnt i den amerikanske indberetning af samme dato ikke noget i sagen "for nuværende", men i løbet af foråret og sommeren 2008 blev de danske forventninger til USA formuleret: Danmark ønskede amerikansk bistand og svar på fire væsentlige spørgsmål.

Tidligt i forløbet tog Danmark kontakt til USA på højeste niveau, idet statsminister Anders Fogh Rasmussen rejste sagen på et møde med præsident George W. Bush i Crawford den 1. marts 2008. Ydermere

forhandlede den danske udenrigsminister under forløbet med den amerikanske udenrigsminister og viceudenrigsminister. Det danske diplomati forsøgte sideløbende at udnytte de muligheder, som disse højtstående politiske kontakter gav. De forskellige diplomatiske og politiske kontakter bidrog samlet til, at Danmark fik svar på tre ud af de fire stillede spørgsmål og tillige modtog en fremadrettet amerikansk garanti. De danske holdninger og bestræbelser i sagen i hele 2008 harmonerer med de udførte demarcher over for USA i perioden 2005-2007.

Det er misforståelse, når det med udgangspunkt i de amerikanske indberetninger, som WikiLeaks har opsnappet, fremstilles som fordækt eller suspekt, at den danske regering på forhånd ønskede at drøfte med USA, hvilke spørgsmål, der skulle stilles. Udenrigsministeriet var af den – formentlig korrekte – opfattelse, at de danske spørgsmål til USA kun ville blive besvaret, hvis de blev til i dialog med USA. Dette var imidlertid ikke ensbetydende med, at de rigtige spørgsmål ikke skulle stilles, hvad både Udenrigsministeriets underliggende materiale samt den endelige note af 31. juli 2008, der indeholdt tre væsentlige spørgsmål, da også vidner om. Et fjerde og lige så væsentligt spørgsmål om grønlandsaftalen af 1951 drøftedes separat. Det må konstateres, at Udenrigsministeriet stillede de spørgsmål, som offentligheden og Folketinget kunne forvente i sagen.

De amerikanske svar viste sig at være "delvis tilfredsstillende", hvilket var skuffende, om end også forventeligt. USA ville af efterretningsmæssige hensyn ikke forholde sig til konkrete flyvninger i dansk, grønlandsk eller færøsk luftrum. Særlig én amerikansk myndighed havde angiveligt været lodret imod enhver form for indrømmelse på dette punkt. Til gengæld fik den danske regering nyttige oplysninger om den divergerende amerikanske fortolkning af Chicago-konventionen og om, at USA ikke anvendte hverken NATO-aftalen af 4. oktober 2001 eller grønlandsaftalen af 1951 som hjemmel eller påskud til at gennemføre efterretningsflyvninger i dansk, grønlandsk eller færøsk luftrum. Efter et fornyet pres fik Danmark en indrømmelse i form af en fremadrettet garanti: USA erklærede, at amerikanske myndigheder ikke ville gennemføre "renditions" i dansk, grønlandsk eller færøsk luftrum uden forudgående udtrykkelig tilladelse.

Det er den samlede vurdering, at Udenrigsministeriets håndtering af sagen om CIA's formodede fangeflyvninger i dansk, grønlandsk og færøsk luftrum var korrekt. Det er ydermere vurderingen, at den opnåede fremadrettede garanti var et væsentligt udenrigspolitisk resultat, der kan bidrage til at sikre Danmark imod ulovlige CIA-overflyvninger. Påstanden om dobbeltspil savner ethvert grundlag.

Særligt om den tværministerielle CIA-redegørelse fra 2008:

CIA-redegørelsens overordnede konklusioner må anses for korrekte: Danske, grønlandske og færøske myndigheder har ikke haft viden om ulovlige CIA-flyvninger eller mellemlandinger. Videre kan det hverken af- eller bekræftes, at der er gennemført ulovlige fangetransporter i dansk, grønlandsk og færøsk luftrum. Nye dokumenter fra menneskerettighedsorganisationen Reprieve, der blandt andet indeholder afgiftsbetalinger til danske myndigheder for overflyvninger i Nordatlanten, har heller ikke kunnet ændre ved denne opfattelse.

Særligt om CIA-redegørelsens oplysninger vedrørende Justitsministeriets og PET's kendskab til CIA-flyvninger i dansk, grønlandsk og færøsk luftrum:

DIIS' undersøgelse viser, at Justitsministeriets bidrag til CIA-redegørelsen alene forholder sig til PET's kendskab til CIA's fangeprogram. I den endelige redegørelse anføres således, at Justitsministeriet og PET ikke forud for den offentlige omtale af spørgsmålet har haft kendskab til et særligt fangeprogram vedrørende frihedsberøvelse og afhøringer i udlandet. Efterretningstjenestens kendskab eller manglende kendskab til CIA-flyvninger i dansk, grønlandsk og færøsk luftrum omtales derimod ikke i redegørelsen. Hvad der ligger til grund for den manglende omtale vides ikke. Det bemærkes, at Udenrigsministeriet både i 2008 og i forbindelse med WikiLeaks-sagen i januar 2011 forgæves forsøgte at få Justitsministeriet til at tydeliggøre PET's "ikke-kendskab" til overflyvningerne.

Særligt om CIA-redegørelsens gennemgang af de danske regler for transit ad luftvejen med frihedsberøvede personer:

CIA-redegørelsens gennemgang af reglerne for transit med frihedsberøvede personer ad luftvejen synes ikke fyldestgørende. Justitsministeriet var i 2008 og er – så vidt det kan bedømmes – fortsat af den opfattelse, at transit med frihedsberøvede personer ad luftvejen ikke kræver tilladelse fra Justitsministeriet. Denne retsopfattelse, der også gælder for grønlandsk og færøsk luftrum, er imidlertid ikke medtaget i CIA-redegørelsen, men fremgår alene af det underliggende materiale.

Justitsministeriets fortolkning må antages at have væsentlig eller afgørende betydning for, hvornår der er tale om en lovlig eller ulovlig fangeflyvning i dansk, grønlandsk eller færøsk luftrum. Det er således ikke uden betydning at få belyst i en CIA-redegørelse, at amerikanske fangeflyvninger i dansk, grønlandsk og færøsk luftrum, som måtte foregå

uden tilladelse fra Justitsministeriet, efter Justitsministeriets egen opfattelse vil kunne opfattes som lovlige, hvis de foregår i transit ad luftvejen og uden mellemlanding. Det bemærkes videre i DIIS' undersøgelse, at det tilsyneladende var en opfattelse i Justitsministeriet, at man i forbindelse med fremlæggelsen af CIA-redegørelsen den 23. oktober 2008 ikke skulle komme ind på Justitsministeriets opfattelse af transitreglerne.

Det bemærkes også, at Danmark i 2005, på baggrund af en aftale mellem EU og USA fra 2003, indgik en udleveringsaftale med USA, som i 2008 kunne forventes at træde i kraft i løbet af kort tid. Ifølge aftalen, som blev underskrevet af den senere udenrigsminister Lene Espersen, "...kræves ikke tilladelse, hvis vedkommende overgives med fly, og det ikke er planlagt at lande på transitstatens område". Udliveringsaftalen trådte i kraft i 2010, men gælder ikke for Grønland.

At udleveringsaftalen fra 2005 heller ikke inddrages i CIA-redegørelsen er bemærkelsesværdigt. Dels indeholder aftalen en bestemmelse, som har betydning for, hvad USA lovligt kan foretage i dansk luftrum, dels er bestemmelsen, som det fremgår, ikke umiddelbart forenelig med den danske regerings brede udlægning af den fremadrettede amerikanske garanti fra 2008, hvorefter der ikke vil blive gennemført transport af tilbageholdte personer gennem dansk luftrum uden udtrykkelig, forudgående tilladelse fra danske myndigheder.

Der findes ingen formelle krav til, hvad en officiel redegørelse som CIA-redegørelsen skal indeholde, men det kan forventes, at en officiel redegørelse forklarer, hvad gældende ret er, og at særlig relevante bestemmelser, aftaler og lovfortolkninger inddrages i beskrivelsen.

Særligt om den fremadrettede amerikanske garanti af 22. oktober 2008:

I den fremadrettede garanti erklærer USA kun at ville foretage "rendition" i dansk, grønlandsk og færøsk luftrum efter forudgående udtrykkelig tilladelse fra danske myndigheder. Denne ensidige amerikanske erklæring skal formentlig forstås som en politisk erklæring, og det er derfor ikke givet, at erklæringen fortolkes ens fra dansk og amerikansk side. Man kunne endda hævde, at den definatoriske usikkerhed, som omgærder udtrykket "rendition", var en forudsætning for enighed om garantien.

Et oprindeligt dansk forslag om, at garantien skulle omfatte alle "transfer of detainees" blev "meget bestemt" afvist af det amerikanske justitsministerium. Efterfølgende blev "transport of detainees" udskiftet med "rendition", hvilket accepteredes af begge parter.

Den danske regering fortolkede begrebet "rendition" som en helmængde svarende til det oprindeligt foreslåede "transport of detainees". Hvordan den danske regering er nået frem til, at "rendition" er ensbetydende med en så bredt dækkende amerikansk garanti, fremgår ikke

klart af det underliggende materiale, som DIIS har haft adgang til. Ræsonnementet har sandsynligvis været følgende:

- *USA havde tilkendegivet, at de fangetransporter, som Danmark opfattede som "extraordinary rendition" eller "ulovlige fangeflyvninger", var omfattet af garantien.*
- *Da alle fangetransporter efter det danske udenrigsministeriums opfattelse kræver tilladelse, dels til statsflyvningen, dels til fangetransporten, ville en ikke-erklæret amerikansk statsflyvning med fanger om bord udgøre en dobbeltkrænkelse svarende til en dansk forståelse af "extraordinary rendition", som er omfattet af garantien.*
- *Ergo havde USA – i den danske fortolkning af den fremadrettede erklæring – indvilget i kun at foretage lovlige flyvninger, som efter Udenrigsministeriets opfattelse altid vil kræve tilladelse dels til flyvningen, dels til fangetransporten.*

Det kan ikke afvises, at også andre slutningsmåder vil føre til et lignende resultat.

Anlægges modpartens perspektiv, kan den ensidige amerikanske erklæring tage sig anderledes ud. Overhovedet er det tvivlsomt, hvad USA ville lægge i ordet "rendition". Udenrigsministeriets materiale tyder på, at det amerikanske justitsministerium ville anvende en smallere definition, som ikke inkluderer alle former for fangeflyvninger. Det amerikanske justitsministerium tog ifølge Udenrigsministeriets materiale således nogle konkrete forbehold om bl.a. udlevering af fanger til retsforfølgning i USA.

Både i Udenrigspolitisk Nævn, i Folketinget og i offentligheden blev den ensidige amerikanske erklæring – formentlig på baggrund af ovenstående slutningskæde – udlagt som en bred garanti om, at USA ikke ville gennemføre fangetransporter gennem dansk, grønlandsk eller færøsk luftrum uden forudgående udtrykkelig dansk tilladelse. Derved kunne regeringen ikke alene fremvise en udenrigspolitisk sejr, der kunne afslutte sagen indenrigspolitisk, men også sende et politisk signal til Folketinget, offentligheden og ikke mindst amerikanerne om, at man fra dansk side stod fast på, at USA skulle respektere dansk suverænitet.

Justitsministeriets opfattelse af gældende ret, således som den kommer til udtryk i det underliggende skriftlige materiale til CIA-redegørelsen, samt udleveringsaftalen med USA fra 2005, der i 2008 kunne forventes at træde i kraft inden for kort tid, harmonerer ikke umiddelbart med Udenrigsministeriets og de ansvarlige ministres udlægning af den fremadrettede amerikanske garanti. Er der tale om transit ad luftvejen, uden mellemlanding, behøves tilladelse fra Justitsministeriet ikke. Det bemærkes, at kompetencen til at tillade, at en person føres gennem riget, ligger i Justitsministeriet.

Den danske regerings udlægning af den amerikanske garanti i 2008 var som nævnt meget kategorisk eller bred, men det kan vel være, at den danske fortolkning – henset de undtagelsesbestemmelser, der også bekræftes i det underliggende danske materiale – ikke blev anset for et problem i Washington.

3.1 Opsummering

Det samlede indtryk af den danske regerings håndtering af sagen om formodede CIA-flyvninger i dansk luftrum i 2008 er følgende:

- *Udenrigsministeriets håndtering af sagen over for USA i 2008 var korrekt.*
- *Den fremadrettede amerikanske garanti af 22. oktober 2008, hvorefter "rendition" af tilbageholdte personer gennem dansk, grønlandsk og færøsk territorium og luftrum kræver forudgående udtrykkelig tilladelse, var et væsentligt udenrigspolitisk resultat.*
- *Påstanden om dobbeltspil savner dermed et hvert grundlag.*

Det samlede indtryk af CIA-redegørelsen af 2008 er følgende:

- *CIA-redegørelsens konklusioner må – på baggrund af DIIS' gennemgang af det underliggende skriftlige materiale – anses for korrekte.*
- *CIA-redegørelsens beskrivelse er på ét punkt – spørgsmålet om transit med tilbageholdte personer gennem dansk, grønlandsk og færøsk luftrum – ikke fyldestgørende.*
- *Det var Justitsministeriets opfattelse af gældende ret i 2008, at hvis der ikke foretages mellemlanding, kan transit med frihedsberøvede personer gennem dansk, grønlandsk og færøsk luftrum ske uden tilladelse fra Justitsministeriet. Så vidt det kan bedømmes, er dette fortsat Justitsministeriets retsopfattelse.*

- *Justitsministeriets retsopfattelse, der skønnes at have væsentlig eller afgørende betydning for, hvad USA lovligt må foretage sig i dansk, grønlandsk og færøsk luftrum, er ikke medtaget i CIA-redegørelsen og er tilsyneladende heller ikke blevet meddelt offentligheden eller Udenrigspolitisk Nævn i forbindelse med offentliggørelsen af CIA-redegørelsen den 23. oktober 2008.*

Undersøgelsesgruppens vurdering af den fremadrettede amerikanske garanti fra 2008 er følgende:

- *Den fremadrettede amerikanske garanti er en politisk garanti, som må antages at sikre Danmark mod ulovlige CIA-fangeflyvninger (extraordinary renditions).*
- *DIIS' undersøgelse bemærker, at den danske regering udlagde den amerikanske garanti som mere end et værn mod ulovlige fangeflyvninger, nemlig som en meget bred garanti, der omfatter, at alle amerikanske fangetransporter i dansk, grønlandsk og færøsk luftrum kræver forudgående udtrykkelig tilladelse.*
- *Den fremadrettede amerikanske garanti kan imidlertid ikke fungere som en bred garanti, der omfatter alle fangetransporter i dansk, grønlandsk og færøsk luftrum, hvis man inddrager Justitsministeriets opfattelse af gældende ret.*

***Inatsisit aalajangersimasumik paasineqartarput,
nunamilli aqutsineq allarluinnaavoq.***

*CIA-p isortortumik ingerlanneqartunik Kalaallit
Nunaanni aammalu Kalaallit Nunaat qulaallugu
timmisartuussisarsimaneragaanera pillugu 2008-mi
nalunaarusiaq pillugu apeqqutit erfattut
misissuiffigineqarnerat, kiisalu pineqartunut danskit
ikiuussimanerat*

Morten Heiberg-imit

Taaguutaa tassaavoq Ludvig Holberg-ip 1722-imi atuakkiaanit *Den politiske Kandestøber* – kalaallisut isumaqartoq - politikkimik paasisimasaqanngivilluni tamatuminnnga qapputeqarusartoq, allaqqiineq. Holberg-ip taamani oqaatigisaa imatut nipeqarpoq: „Oqartussaasugut oqaatsitsinnik isatsisarpugullusooq. Assatsinnili taamaaliorsinnaanata. Immakkut aqcutit paasisinnaanerat umiarsuarmut naalagaanermiit allaavoq. Atuagaq politikkimut tunngasoq aqcutigalugu tullerriiarluartunik isumaliorsinnaaneq immaqa ilinniarneqarsinnaavoq. Nunalli pissusia paasissagaani allarpassuarnik ilungersuuteqartoqartariaqarpoq.,,

DIIS-p misissuinera ukunannga suliarineqarpoq:

Morten Heiberg, ph.d., chefkonsulenti, misissuineri pisortaasoq

Svend Aage Christensen, mag.art., emeritusforsker

Mikkel Runge Olesen, cand.mag., ph.d.-studerende

Gry Thomasen, cand.mag., ph.d.-studerende

Avataaniit ikiuuttoq:

Landsdommeriusimasoq Jørgen Jochimsen

Imaasa allassimaffiat:

Siulequt:	73
Nalunaarusiortup siulequsiaa:	74
1. Aallarniut	77
1.1 Sooq misissuineq una?	77
1.2 DIIS-p suna misissussavaa, sunalu misissorsinnaavaa?.....	79
1.3 Silarsuaq 11. september 2001-ip kingorna.....	81
1.4 Danmark-ip nunanut allanut politikkaa Anders Fogh Rasmussen-ip naalakkersuisuunerata nalaani.....	89
1.5 Isummat qitiusut.....	91
1.6 Chicago-mi isumaqatigiissut - konventioni	92
2.1. WikiLeaks aamma suliani pineqartuni isumaqatigiissuteqareerluni pisuusaartoqarsimaneragaaneq.....	94
2.2 Danskis naalakkersuisuisa isumaat 2008 sioqqullugu.....	98
2.3 Piffissaq 30. januar 2008-miit – 23. oktober 2008-mut	99
2.3.1 Danskis allagaataat 31. juli 2008-meersoq.....	101
2.3.2 Siumut sammisumik amerikarmiut neriorsuinerat oktobarip 22-iani 2008-meersoq.....	106
2.3.3 Eqikkaaneq.....	110
2.4 CIA pillugu nassuiaasip sakkutuut tigusanik timmisartuussisarnarat pillugu paasissutissaatai 2001 – 2008	111
2.4.1 Kalaallit Nunaannut tunngasumik isumaqatigiissut 1951-imeersoq. 114	
2.4.2 Tigusanik inuinnaat timmisartui atorlugit angallassisarneq.....	115
2.4.3 Kildeer aamma Landis	116
2.4.4 El Masri.....	116
2.4.5 Reprieve	118
2.4.6 Eqikkaaneq.....	122
2.5 Inunnik kiffaanngissusiagaasimasunik aqqusaarussilluni angallassisarnernut atatillugu maleruagassat danskillu oqartussaasuisa 2001 – 2008-mut tunngatllugu ilisimasaat.....	124
2.5.1 Politiit kilitissiaqarfiata (PET) aamma Illersornissamut qullersaqarfiup kilitissiaqarfiata (FE) tigusanik angallassisarnernut tunngasumik ilisimasaat	130
2.5.2. Eqikkaaneq.....	133
2.6 Siunissamut sammisumik amerikarmiut qularnaveeqqusiinerat aamma Udenrigspolitisk Næv-imi ataatsimiinneq ulloq 23. oktober 2008	134
3. Inerniliineq	140
3.1. Eqikkaaneq.....	147

Siulequt:

Nunanut allanut ministerip Villy Søvndal-ip CIA isortortumik timmisartuussisarsimaneragaanera aamma tamatumunnga danskit ikiiuussimanerat pillugit 2008-imi nalunaarusiamut tunngasumik apeqqutit assigiinngitsut saqqummersut Kalaallit Nunaat sinnerlugu misissuisoqarnissaanik noqqaassutaa tigugakku siunnersortit pisortaat, pd.d. Morten Heiberg qinnuigaara misissuineq isumageqqullugu. Morten Heiberg oqaluttuarisaaneq pillugu ilisimatuujuvoq, København-illu Universitet-iani atorfeqarluni, Det Juridiske Fakultet-imi. Nunanut allanut tunngasumik politikki kilitissiaqarnermilu sullissiviit pillugit arlaqartunik atuakkiaqarluni.

Matumuunalu nuannaarutigaa misissuinerup inerner
saqqummiussinnaagakkit.

Nanna Hvidt
Direktør

Nalunaarusiortup siulequsiaa:

Nalunaarusiortartuni pisortaasimasooq - fhv. chefudreder Svend Aage Christensen - kiisalu cand.mag., ph.d.-mik ilinniagartuunngorniartoq Mikkel Runge Olesen aamma cand.mag., ph.d.-mik ilinniagartuunngorniartoq Gry Thomasen qutsaviginiarpakka.

Svend Aage Christensen-ip misissuinermini atugassatut WikiLeaks-ip paasissutissaatai annertuut aqqissuuppai. Tamatumalu saniatigut nalilerneqarsinnaanngitsumik siunnersortitut sulisimavoq, allassimasunillu arajutsisaqassanani atuarsimalluni. Mikkel Runge Olesen aamma Gry Thomasen apeqqutigineqartussat nalunaarsorsimavaat peqqissaartumillu misissuinermini atorineqartunik nalunaarsuisimallutik. Marluullutik immikkut oqaatigineqartariaqarput piginnaaneqarlutik pappialaatinik toqqortaatilik misissuisimanerat pillugu.

Landsdomme-riusimasooq Jørgen Jochimsen qutsaviginiarpara inatsisinik tunngaveqartumik tunuliaqutaasumik allakkiorsimammat, aammalu nalunaarusiassatut missingersuusiaoq oqaaseqarfigisarsimammagu.

Immikkut qujassuteqarfiginiarpakka Det Juridiske Fakultet-imi, København-ip Universitet-iani pisortaasut, qaammatini arfinilinni sulinngiffeqarnissannik akuerisimammannga. Professor, dr.jur. et phil. & dr.jur. h.c. Ditlev Tamm immikkut angisuumillu qutsavigaara.

DIIS'-ip pisortaa, direktør Nanna Hvidt suliap ingerlanneqarnerani piffissaq tamaat killeqanngitsumik tapersersuisimaneranut qujavunga.

Kiisalu qujaniutiga aamma apuukkusuppara suleqatinut immikkullu ilisimasalinnut siunnersuinerimmikkut siunnersuuteqartarnermikkullu ikiuussimasunut.

Morten Heiberg

“The United States has respected – and will continue to respect – the sovereignty of others.”

Condoleezza Rice, 5. december 2005.

1. Aallarniut

1.1 Sooq misissuineq una?

Ulloq 30. januar 2008 DR1-imi piviusulersaarut „CIA-p danskini attavii,, aallakaatinneqarpoq, tassani pineqarluni CIA-p kalaallit danskillu silaannartaat aqqusaarlugit timmisartuussisarsimasinnaanera. Aallakaatitassasiami oqariartuutigineqarpoq timmisartut namminersortunit pigineqartut danskit kalaallillu silaannartaannik aqqusaarisarsimasut, amerika-rmiut kilitissiaqarfianit CIA-imit nakkutigineqartut ingerlatseqatigiiffiit pigisaat atorneqartarsimagunartut. Ataasiarlunilu CIA-p timmisartuatut ilimagineqartoq allaat Kalaallit Nunaanni Narsarsuarmi mittarfimmut akunnissimalluni. Timmisartut pineqartut aqqummik ingerlaarfigisartagaannik nalilersuinerit takutippaat - DR1 naapertorlugu - timmisartut pineqartut CIA-p tigusanik angallassisarneranut isortuussaasumut ilaasuut. Kiisalu aallakaatitami oqaatiginiarneqarpoq timmisartut pineqartut timmisartut mittarfiiniit sakkutooqarfinniillu CIA¹¹⁷ - mut attuumassuteqartuniit tingisarsimallutillu mittarsimasut.

Aallakaatitassiaq piviusulersaarutaasoq maanna ukiuni arlaqaleqisuni nunarsuaq tamaat CIA inunnik tigusanik naalliutsinneqartarsimasinnaasunik inuppalaanngilluinnartumillu pineqartarsinasinnaasunik isortortumik timmisartuussisarsimanera pillugu oqallinnermut atatillugu isiginiagassaavoq. Taamani VK-kut naalakkersuisuusut DR1-imi paasissutissat saqqumiussorneqartut tunngavigalugu sukkanerpaamik ministeriaqarfiit akornanni suleqatigiinnik misissuisussanik pilersitsisoqassasoq aalajangiuppaat, nunanut allanut ministeriaqarfimmit siulittaasuuffigineqartumik, aammalu Kalaallit Nunaanniit Savalimmiuniillu sinniisoqartitsiviusumik. Ministeriaqarfiit akornani ataatsimoorussamik nassuiaasiaq oktobarip 23-iani 2008 avamut saqqumiunneqartoq marlunnik eqikkaanernik imaqarpoq:

- Dansk, kalaallit aamma savalimmiormiut pisortaat ilisimasaqanngillat inatsisinik unioqqutitsisumik CIA-p timmisartuussisarsimaneranik imaluunniit akunnilluni nunnittarsimaneranik.

---

¹¹⁷ Takuuk „CIA-p Danmark-imi, Kalaallit Nunaanni aamma Savalimmiuni isortortumik timmisartuussisarsimaneri pillugu nassuiaasiaq oktobarip 23-ianni 2008-meersoq,,*Redegørelse vedrørende hemmelige CIA-flyvninger i Danmark, Grønland og Færøerne af 23. oktober 2008*, s. 76. *Matuma kingorna CIA pillugu nassuiaasiamik taagorneqartoq.*

- Ilumuunnginneqarneqarsinnaanngilaq uppersarnerneqarsinnaananilu inatsisunik unioqutitsisumik tigusanik danskit, kalaallit savalimmiormiulluunniit silaannartaasigut angallassisoqartarsimane-ra.

Immikkoortumut kingullermut tunngatillugu nalornineq ingammik tunngaveqarpoq amerikarmiut danskit diplomatiisa saaffiginnissutaannut akissutaat Nunanut Allanut ministeriaqarfimmiit naammangitsutut isigineqarmat.

Immikkut ittumik pissusiusutut oqaatigisariaqarpoq taamanikkut danskit nunanut allanut ministererisaat Per Stig Møller ulloq 22. oktober 2008, Udenrigspolitisk nævn-imi nassuiaatip saqqummiunneqarnissaa ullormik ataatsimik sioqqullugu siumut sammisumik qularnaveeqqusummik taamanikkut amerikarmiut nunanut allanut ministerianniit Condoleezza Rice-imiit tigusaqarmat. Allaganngorlugu oqaaseqaataasumi pineqartumi USA tigusanik danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaatigut nunataatigulluunniit angallassisarniannigillat, siumoortumik danskit pisortaanniit akuerineqareersimanngitsunik. CIA-p suliai pillugu nassuiaasiaq taamaasilluni allatut oqaatigalugu CIA-p timmisartuussisarsimasinnaaneranut tunngasumik qaammarsaasinnaanngilaq, kisiannili siumut sammisumik alloriarnermik tiguisoqarluni, naalagaaffiup kiffaanngissuseqarneranik innarliisoqannginnissaa eqqarsaatigalugu.

Kisiannili 2011-ip aallartisimalernerani 2008-mi nassuiaasiaq nalornissutigineqalerpoq, tassunga aamma atatillugu ministeriaqarfiit qitiusumik inissisimasut qulaajaasimanerat. Ulloq 9. januar 2011 danskit aviisiat ullormut saqqummersartuq Politiken allaaserisaqarpoq amerikarmiut København-imi aallartitaqarfianniit nalunaarusiat tallimat avammut saqqummertoorsimasut pillugit. Allaaserisami eqikkaanermi oqaatigineqarpoq danskit naalakkersuisui 2008 USA-mut isortortumik isumaqatigiissutaasut naapertorlugit „marloqiusamik,, pissusilersorsimasut, aviisip allaaserisami angisuunik qulequtsikkami allagai naapertorlugit: Danskit naalakkersuisui avammut oqaaseqartarnerminni nassuiaasimapput USA-mut apeqqutinik isorinnittumik nipeqartinneqartunik apeqquteqartarniarlutik, CIA pillugu nalunaarusiamut atatillugu, kisiannili piviusut tassaapput danskit atorfilittaasa amerikarmiunut paasitissimagaat danskit naalakkersuisuisa suliap matuneqarnissaa kisiat soqutigisarigaat.¹¹⁸

Nalunaarusiat pineqartut tallimat tamanut saqqummiunneqarnerat, aallaqqaammut WikiLeaks-imit pissarsiarineqarsimasut, annerusutigut pissutaasimavoq kalaallit tungaanniit nutaamik piumasaqartoqalerneranut, arlaannaannulluunniit atanngitsumik CIA-p inatsisit atuuttut unioqutillugit

¹¹⁸ John Hansen, Mads Zacho Teglskov aamma Lea Wind-Friis, „Regeringen i dobbeltspil om CIA-fly,, „Naalakkersuisut marlunnik sammivilimmik CIA-p timmisartuinut tunngasumik iliornerat, Politiken, 9. januar 2011.

timmisartuussisarsimanerinit tunngatillugu. Naalakkersuisut septembarimi 2011 nikinnerisa kingunerisaanik danskit naalakkersuisa Kalaallit Nunaatalu ismaqatigiissutigaaat Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS) Kalaallit Nunaat sinnerlugu misissuinerimik ingertsisuussasoq.

1.2 DIIS-p suna misissussavaa, sunalu misissorsinnaavaa?

Misissuinissamat suliassat allassimaffiat – kommissorium – naapertorlugu DIIS-ip nalilersussavai USA-ip Danmark-illu akornanni isumaqatigeerluni oqariartuuteqartarneragaaneq, ministeriaqarfiit akornanni suleqatigiilluni CIA-ip isortortumik 2008-imi timmisartuussisarsimaneragaanera pillugu nalunaarusiornermut atatillugu.¹¹⁹ Kiisalu DIIS-p danskit pisortaqarfiisa allaffissornikkut pappialaataat suliamut attuumassuteqartut aallaavigalugit arlaannaannulluunniit atanngitsutut eqikkaanerusimasunik nalileeqqinnermik suliaqassaaq.

Misissuinissamat suliassat allassimaffianni aamma ilanngullugu eqqaaneqarpoq DIIS-ip sulianut isertuussassatut nalunaarsorneqarsimasunut toqqortaatigineqartunullu isersinnaatitaanera pisortat oqartussaasut akuersinerisigut pisassasoq. Tamatumunngalu atatillugu oqaatigineqassaaq Nunanut allanut ministeriaqarfiup pappialaatit annertuut atugassiissutigisimammagit, soorluttaaq Nunanut allanut ministeriaqarfik teknikkikkut siunnersuinerimik ikiorsiissuteqartoq. Angallannermut ministeriaqarfik, tassunga aamma ilaalluni Trafikstyrelsen mi timmersartornermut qitiusumik ingerlatsivik – Center for Luftfart, - aammalu NAVIAIR angallannermut paasissutissanik tunniussaqsarimmata, teknikkikkullu ikiorsiisimallutik. Kiisalu Illersornissamat ministeriaqarfik DIIS-imiit apeqqutiniq tuvaviuussamik suliaqsarimavoq.

DIIS-imiit Nunanut allanut ministerimut Villy Søvndal-imut allakkani 5. december 2011-iminngaaneersuni eqqaaneqarpoq misissuinissami tunngaviusoq DIIS Naalakkersuisut Sillimaniarnermut Ataatsimiititaliaata ataatsimiinnerniit imaqarniliaanik aamma Atorfillit Sillimaniarnermut Ataatsimiititaliaata imaqarniliaanik takunnissinnaatinneqassasoq. Tunngaviusoq taanna oqaatigineqarsinnaanngilaq eqqortinneqarsimasoq, tassami DIIS nammineerluni takunnilluni ataatsimoortumik imaqarnialianik misissuisinnaasimanngimat. DIIS-p akuerisimavaa periaaseq, - tassalu misissuisoqatigiit Statsministeriamut aamma Nunanut Allanut ministeriamut

---

¹¹⁹ "Kalaallit Nunaata misissuineri, CIA-p timmisartuussisarsimaneragaaneri pillugit 2008-mi pillugit, Grønlands undersøgelse af en række spørgsmål vedrørende 2008 redegørelsen om de påståede hemmelige CIA-flyvninger over og i Grønland samt dansk bistand hertil", http://diis.dk/graphics/DIIS_generelt/Nyheder/CIA/111101_Aftale_Dk_GRL_final_nyv.pdf

ilisimatitsissutigeqquneqartassasoq imaqarniliani pineqartuni piffisami aalajangersimasumi paasissutissanik peqarneris, misissuinnermut atatillugu atornerqarsinnaasut nalilerneqartunik. Statsministeriap aamma Nunanut Allanut Ministeriaqarfiup akissutitut DIIS-p apeqqutaanut tigussaasunut nalunaarutigisarpaa taamaattoqanngitsoq.¹²⁰

DIIS-p aamma Statsministeria qinnuigisimavaa paasissutissanik udenrigsråd-ip maani amerikarmiut aallartitaqarfianik 2008¹²¹-mi oqaloqateqartarsmaneranut qaammarsaataasinnaasunik piumalluni. Statsministeria akivoq ministeria paasissutissanik tamatumunnga tunngasunik toqqortaateqarneranut takussutissaqanngitsoq. DIIS-ip tamatumunnga taarsiullugu paasissutissat tiguai Statsministeriap CIA-p timmisartuussisarsimaneranut tunngatillugu suliami siammasinerulaartumik 2008-mut tunngatillugu paasissutissaatai. Kiisalu oqaatigisariaqarpoq Inatsisinik atortitsinnermut ministeriaqarfik teknikkikkut siunnersuinnermut atatillugu siammasinnerusumik naliliinnermi paasissutissat ersersitsisinnaasut, inatsisinik atortitsinnermut ministeriaqarfiup paasinninnera naapertorlugu danskit maleruagassaataat inuit kiffaanngissusiarneqarsimasut danskit silaannartaatsigut assartorneqartarnerannut tunngatillugu qaammarsaataasinnaasut tunniussimammatigit.

DIIS periarfissaqarsimanngilaq kommissionitut misissuitinneqartutut killissaa tikillugu misissuinissamut. Piffissaliussap sivikitsuaraanera, kiisalu pappialaatinik DIIS-imut tunniussisinnaanerup ministeriaqarfinniit akuerineqaqqaartussaana assigiinngissutaasutut oqaatigisariaqarput. DIIS aamma periarfissaqarsimanngilaq ministeriniit atorfilinniillu ilisimannittutut oqaluttuartsinissanut, soorluttaaq aamma ministerit atorfillillu pineqartut misissuinnerup inernerinik saqqummiussivigineqarsimanngitsut. Misissuinnerup isornartorsiuinertut isigineqarsinaanerata aamma sakkortusarpaa isumaqartoqarmat misissuariaaseq atornerqartoq torrallataanngitsoq.

Misissuinnermi suliasat allassimaffianni ersippoq suliamut attuumassuteqartut paasissutissat nunanit allaneersut pissarsiarineqarsinnaasullu DIIS-ip misissuinnerani atornerqarsinnaasut, tamatumunngali tunngatillugu oqaatigineqassaaq piffissaliussat pissutigiinnarlugilluunniit amerikarmiut paasissutissanik pissarsiniartarnermut maleruagassaat suliami iluaqutigineqarsinnaangimmata. Taamaattumillu misissuineq annertunerusutigut danskit pappialaataat paasissutissat aallaavigalugit suliaavoq. Misissuinnerup danskit qitiusumik allaffissornikkut sullissisuiunut isornartorsiuinertut isikkoqalernera taamaasillu equngasutut

¹²⁰ Jf. E-mail fra Nunanut Allanut Ministeriaqarfimmiit Morten Heiberg-imut ulloq 12. marts 2012.

¹²¹ „Udenrigsråd,, tassaavoq statsminister-ip nunanut allanut tunngasuni immikkut siunnersortaa.

isigineqarluarsinnaavoq, annerusutigut amerikarmiut pinerliiniartartunut teroristitut sorsunneranni periusersaat oqallinnermi isornartorsiuinermilu sammineqarniaraluartillugit. Taamaattumillu DIIS-ip naleqquttutut isigisimavaa misissuinerup aamma naalakkersuinikkut – politikikkut – ileqqulersornikkullu – moralsk – pissusilersuutaasut tikkuartornissaat, amerikarmiut tigusanik angallassisarsimaneranni periusaasunut programminut tunngatillugu atorneqartartut.

Tunuarsimaarutaasut eqqaaneqareersut eqqaassanngikkaanni misissuisoqatigiit isumaqarput peqqissaartumik misissuinissaq iluatsinneqartoq, inernerusullu kinguliini eqikkarneqarput. Kisiannili tamanna tikitsinnagu CIA-p tigusanik angallassinarsinera naatsumik oqaluttuarisaanermiit ilisaritinneqassaaq.

1.3 Silarsuaq 11. september 2001-ip kingorna

Marlunngorneq septembarip 11-iat 2001 timmisartut ilaasunik angallassissutit marluk Wold Trade Centerip quleriiaanik illorsuartaanut marluusunut timmillutik aporput, timmisartuq alla – pingajuat – Pentagon-ip silataata qammaanut aamma aporpoq, timmisartorlu alla – sisamaat – Pennsylvania-mi nakkarluni. Al Qaeda-p USA saassuppaa, inuillu 3000-ingajaviit toqunneqarput. Naallu amerikarmiut kilitissaqarfiisa tamarmik immikkut Al Qaeda-p pilersaarutai annerusumik minnerusumilluunniit ilisimasaqarfigigaluaat, ilisimasat ataqtigissaarneqarsimanngillat. Kilitissaqarfiit ilisimasat pigisatik atorfissaqartullu naalagaaffiup iluani kilitissaqarfinnut aallanut atugassanngortinnagit, paasissutissanik pissarsiffigisatik isortuunniarnermik paasissutissat allanut toqqortorluarsimavaat. Pissutsit taamaannerat amerikarmiut kommissioniannit septembarip aqqarnata 2001 nalunaarusiami tamanna isornartorsiorneqarpoq.¹²²

Ulloq 17. september 2001 USA-p præidentiata George W. Bush-ip atsiorpaa naalakkiut isortortoq, kilitissiaqarfinnut anertuumik pisinnaatitaaffiliisoq Al Qaeda-p akiorneqarnissaanut, aqaguanilu USA-mi Kongressep præidenti pisinnaatitaaffilerpaa pissaaneq pisariaqartoq tamaat atorsinnaagaa naalagaaffinnut, kattuffinnut imaluunniit inuiannarnut ataasiakkaanut pinerliinernut – terroristit saassussinerinut, - annertuunut ingerlanneqarsinasunut peqataasimasunut tunngatillugu.¹²³

---

¹²² *The 9/11 Commission Report. Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, New York 2004, s. 355-356.

¹²³ Jens Elo Rytter, „Fangerne på Guantánamo – krigen mod terrorisme,, s. 358 i Henning Koch (red.), *Politik og jura. Festskrift til Ole Espersen*, Thomson 2004. Ilanngussat pineqartut amerikarmiut pappialaataat inatsisinut tunngassuteqartut tunngavigalugit allagaapput.

Ilimagineqarsinnaavoq præsidentimit naalakkiut taanna aammalu Kongressep pisinnaatitsissutaa kingornatigut takkuttoq atorlugit CIA-p akeqqanik tigusanik pinninnissamut pilersaarutaa aallartinneqartoq, taamalu suliat amerlasuut inatsisinik unioqqutitsilluni akeqqanik tigusanik europamiut silaannartaatigut angallassisalernerit aallartittut. Afghanistan-imi qaammatini marlunni sorsuuttoqareerneratigut CIA-mi kilitissiat hunnorujulikkaat akuuffigisaat ingerlanneqareersoq USA-p Taliban-ikkut Al Qaeda-kkullu ittuisa sisamararterutaat toquppaat tigusaralugilluunniit.¹²⁴

USA-p 2002-miit taaguut „ulovlige kombattanter,, kalaallisut „inatsisinik unioqqutitsillutik sortuttut,, atulerpaa, „krigsfanger,, kalaallisut „sorsunnermi tigusat,, atornagu, terroristit akiorniarlugit sorsunnermut atatillugu. Tigusat taliban-it Afghanistanniamiut nalinginaasumik kiffaanngissusiaarneqartarput sorsunnermi inatsisinik malinnissimannigitsutut, inuiannarnit ersarissumik immikkoortinneqarsinnaannginnerat tunngavigalugu, soorluttaaq Taliban-ikkut Al Qaeda-mut killeqanngitsumik tapersersuisuunerat sorsunnermi inatsisinik unioqqutitsinertut isigineqartoq. Al Qaeda-p sorsuttartui tigusat nunarsuaq tamakkerlugu pinerliiniaqatigiinnut ilaasortatut isigineqartarput, taamaasillutillu sorsunnermi tigusat illersorneqarsinnaanerup avataaniittutut.¹²⁵

Amerikarmiut pisortatigoortumik oqartussaasuinit ilisimaneqarpoq CIA aamma tigusanut iliuusissanik pilersaaruteqartoq, imaluunniit *rendition programme*, Bill Clinton-ip præsidentiunerata nalaani. CIA-lli avataani tamatumunnga assingusumik periaatsit suli piffissami siusinnerusumi ilisimaneqarput. 1986-imi Kongressip FBI pisinnaatitaaffilerpaa amerikarmiunut USA-p avataani terroristit saassussisarnerinut misissuisinnaanernut, ukiullu pingasut qaangiuttut aamma FBI pisinnaatinneqalerpoq nunani allani nunap nammineq akuerinngisaanik parnaarussassatut tigusaqarsinnaanermut.¹²⁶ 1995-imi tigusanut pilersaarut nutaaq CIA-p oqartussaaffigisaa atortinneqalerpoq, aammalu qularnaatsunik paasissutissanik peqarpoq USA-p 1998-imi Afrika-p kangiani aallartitaqarfiit qaartartumeerneqarsinerisa kingornagut Bin Laden-ip sorsuttartoqatigiivisa akiorneqarnerannut tigusat iliuuseqarfigineqarnissaannut atorai. Albaniamiut oqartussaasui suleqatigalugit CIA-p 1998-imi Al Qaeda-qatigiit suujunnaarsippaat, taakkua amerikarmiut Tirana-mi aallartitaqarfiannut saassussinissamik pilersaarusiorsimagaluarmata. Iliuuseqarneq taanna Aserbajdjan-imi, Italiامي aamma Tuluit Nunaanni tigusaasoqarneranik aamma kinguneqarpoq, aammalu amerikarmiut pisortatigoortumik 9/11-Kommissioniannit nalunaarutigineqartut naapertorlugit terroristit arlaqartut

¹²⁴ *The 9/11 Commission Report*, s. 338.

¹²⁵ Rytter, „Fangerne på Guantánamo,, s. 364-65.

¹²⁶ *The 9/11 Commission Report*, s. 75.

Tirana-mi pinerlunniaqatigiit arabiami nunat ilaannut iliuuseqarfigineqartussanngorlugit ingerlanneqarput.¹²⁷

Clinton-ip præsidentiunerata nalaani CIA-p tigusat nunami allami parnaarusimaneqartussatut ingerlattarpai, kilitissiaqarfiullu nunami tiguisumi killisiuinerit allassimaffiisa assilineqarnerinik tigusaqartarlutik. CIA-p præsident Clinton aamma Naalagaaffiup sillimaniarnermut siunnersuisoqatigiivi – Det Nationale Sikkerhedsråd – mianersoqqusimagunavippai, inuit tigusarineqartartut nunanut inuiaat pisinnaatitaaffiinik malinninngitsunut tunniunneqartarmata. Michael Scheuers-ip uppersarsaasutut USA-mi Kongress-ip nunanut allanut komitéanut sassartinneqarnerani oqaatigineqarpoq Bill Clinton-imut naammassimasoq nunat pineqartut inatsisiminnik ataqqinninniarlutik uppersarsaasarnerat. 2001-ip kingorna CIA – præsident George W. Bush-ip sillimaniarnermut siunnersortaasa ersarissumik kissaateqarnera tunngavigalugu, - namminneq nunani allani killisiuineritut akisussaasunngorpoq, aammalu Bush-ip allaffissornikkut ingerlatsisui maleruagassiorput tigusat qanoq pissusilersorfigineqartarnissaat pillugu. Scheuer naapertorlugu periaatsinik allanngineq taanna kilitissiaqarnikkut sulinerup pitsanngoriaateqarneranik kinguneqarpoq. Michael Scheuer-ip *rendition*-programmi 1995-imiit 1999-imut pisortaaffigaa, tamatumalu kingorna 2004 tikillugu CIA-mi siunnersortitut ingerlaqqilluni.¹²⁸

2008-mi George Bush-ip nassuiarpaa præsidentip illorsuanit Det Hvide Hus-imit 2002-mi killisiusisarnermi periaatsit qassiiliuutaaqisut akuersissutigineqarsimasut, taakkununga ilaalluni *water boarding*. 2009-mi aggusti qaammat amerikarmiut inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiata The American Civil Liberties Union-imit paasissutissanik inatsisit naapertorlugit ilisimatinneqarnissamik piumasaqaat tunngavigalugu avammut saqqummiuppaa inatsisilerinermi isumaliutaasimasut allattorsimaffiisa ilaat, amerikarmiut pisorta qarfiisa tigusanik killisiuisarnermi allatigullu tigusanut sammisumik isumaliutersuutaasimasut ilaat. Allakkiami 40-nik quppernilimmi amerikarmiut inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfianniit CIA-mut ingerlatsinneqarsimasumi 2005-imi eqikkarneqarpoq killisiuisarnermi teknikkut atorneqartut immikkut ittut *enhanced interrogation techniques*-imillu taagorneqartut USA-p inuiaat akornanni pisussaaffiitut akerliunngitsut. Allakkiami aamma uppersarsarneqarpoq, killisiuisarnerit – Scheuer-imit eqqaaneqartutut – CIA-mit ingerlanneqartartut, amerikarmiut inatsisitigut oqartussaaffigisaasa

---

¹²⁷ Ibid., s. 127.

¹²⁸ Statement before the House Committee on Foreign Affairs, April 17, 2007. Se: <http://foreignaffairs.house.gov/110/sch041707htm>. Michael Scheuer er blandt andet forfatter til *Imperial Hubris. Why the West is losing the War on Terror*, Washington, 2004. Scheuer udgav oprindeligt bogen anonymt.

avataanni, aamma periaatsit pineqartut taamaallaat Al Qaeda-mi qulliunerusunut sammitinneqartuusut.¹²⁹

New York Times-imi aviisiliortoq ataqqisaasoq James Risen atuakkami *State of War* kilitissiaqarfinni suliaqartunik ilisimasalinnik tunuliaqutaqarluni eqqoriaavoq tigusanut pissusilersuutaasartut præsidēt Bush-ip atuunnerani qanoq ineriartorsimanersut pillugit: 2002-mi jannuari qaammat amerikarmiut sakkutuuisa tigusat amerlasuut Afghanistan-imi sorsuffiusumiit Cuba-miittumut Guantánamo-p kangerliumarnani parnaarussuvimmut nutaamut timmisartuussulërpaat. Parnaarussivik ateqalërpoq *Camp X-Ray*. Tamatumunnga ilutigitillugu Præsidēt Bush aalajangerpoq tigusat killisiørneqartarnerat CIA-mit, taamalu FBI-imiunngitsoq ingerlanneqalissasoq, tigusat Al Qaeda-mut ilaasutut nalilørneqartut eqqarsaatigalugit. FBI-imi agentit taamatut aalajangerqarnerata kingunerisaanik tigusat Al Qaedakkuusut nakkutiginerat isumagisariunnaarpaat, taamalu amerikarmiut eqqartuussiviini eqqartuussinermi uppersaasutut atorsinnaajunnaarlugit. CIA piffissap ingerlanerani Guantánamo-mi parnaarussiviliørpoq *Camp X-Ray-imit* avissaaqqatinneqartumik, kisiannili taanna matuaat amerikarmiut eqqartuussiviisa nalilersulermassuk apeqquuserlugulu tigusat pineqartut amerikarmiut eqqartuussiviinut sassartinneqarsinnaanersut. CIA ilimanarlunnartumik ujaasivoq parnaarussivittut atorneqarsinnaasumik, tigusat parnaarunneqartartut amerikami inatsisit atuuttut iluini pineqaatissinneqarfigisinnaanngisaanni inissisimasussanik. Risen naapertorlugu CIA parnaarussuvinnik isortortunik arlaqartunik ammaavoq, taakkununnga ilaallutik parnaarussuviit annertuut marluk, taaguuteqartinneqartut *Bright Light* aamma *Salt Pit*. Kingulleq oqaatigineqartut naapertorlugit Afghanistan-imi inissisimanerarneqarpoq, taamaallaallu tigusat kilitissiaqarnikkut paasissutissanik pissarsiffigineqarsinnaannginnerusut tassani parnaarussaallutik, taavalu *Bright Light* sumiiffia ilisimaneqanngitsoq tigusanik Al Qaeda-sunik pingaaruteqartumillu inissisimasimasunik inuttaqartoq, taakkununnga ilaallutik Abu Zubaydah aamma Khalid Sheikh Mohammed, - kingulleq septembarip aqqarnanni saassussinermi pilersaarusiortuusooq. Parnaarussiviit allat aamma tigusanik HVD-nik (*High Value Detainees*)

---

¹²⁹ „Based on CIA assurances, we understand that the CIA interrogation is not conducted in the United States or 'territory under [United States] jurisdiction and that it is not authorized for use against United States persons. Accordingly, we conclude that the program does not implicate Article 16. We also conclude that the CIA interrogation program, subject to its careful screening, limits and medical monitoring, would not violate the substantive standards applicable to the United States under Article 16 even if those standards extended to the CIA interrogation program., Ukua aamma pappialaatit allat tamanut saqqummiunneqarnikuupput Freedom of Information Act. Piumasaqarneratigut ilaatigut uani: American Civil Liberties Union's hjemmeside: <http://aclu.org/accountability/olc.html>.

taagorneqartunik inuttaqartinneqartut sumi inissisimaneri
ilisimaneqanngillat.¹³⁰

Risen naapertorlugu periarfissaqanngilaq – aamma kilitissiaqarfinnik ilisimasaqartut amerlasuut oqaloqatigisimasani tunuliaqutaralugit - aalajangissallugu tigusat parnaarusasut CIA-p nakkutigisai qassiunersut. Immaqa CIA piffissap ilaani tigusanik parnaarusasunik 100-ut missaaniittunik tigungmisaqarsimassaaq, taakkualu pingajorarterutaat HVD-ullutik. Sillimaniarneq pissutigalugu tigusat parnaarusimaneqartut parnaarusuviit assigiinngitsut akornanni nuttartinneqartuarterput.¹³¹ Tim Weiners-ip CIA-mik isorinnittumik misissuinerani CIA-mi pisortasimasooq George Tenet tunuliaqutaralugu oqaatigineqarpoq inuit 3000-it nunani 100 tigusatut parnaarusimaneqarsimasut, nunani pineqartuni oqartussaasut suleqatigalugit. Ilisimaneqanngilaq tigusanit 3000-init qassit CIA-p nammineq parnaarusiviini tigungmineqarsimanersut. Tim Weiner-ip eqqartorpai hunnorujulikkaar, taakkunanngali taamaallat inuit 14-it Al Qaeda-meersuullutik qaffasissumik inissisimasut. Sinneri Weiners-ip nammineq oqarneratut „parnaarussat aliortukkat,, amerikarmiut oqartussaasuisa qanoq pissallugit nalusimavaat.¹³²

2008-mi februari qaammat amerikarmiut nunanut allanut tunngassumik ingerlatsiviani Department of State-imi atorfillip qaffasissumik inissisimasup danskit Washington-imi ambassadøriat erseqqissaateqarfigivaa tigusanik timmisartuussisarnermik tusagassiorfinni arlaaserisarpassuit assut ingasattajaartuusut.¹³³ Paasinarluarpoq amerikarmiut atorfilittaata qaffasissumik inissisimasup CIA-mut tunngasumik suliap Danmark-imi oqallisaaleruttorfiani soqutigisarilluinnarmagu timmisartuussisarsimanerit pillugit oqaluttuat ilungersunannginnerusutut isigineqarnissaat, kisiannili tassa amerikarmiut uteqattaartumik uppersarniarlugu oqaatiguarpaat tusagassiorfiit suliamik saqqummiussuinerat ingasatajaartuusoq. Michael Scheuer-ip tusarniaanermi oqaatigineqareersutut 2007-imi ngerlanneqartumi erseqqssaatigivaa suliani uani pineqartuni Al Qaeda-rmiut ittui kisimik pineqartut.¹³⁴

CIA-p tigusanik timmarsartuussisarnera pillugu annertuumik oqallinneq Bush-ip naalakkersuisoqarfiisa sakkutooqarnikkut nunanullu allanut sammisumik suliniutaaniit immikkoortillugu paasineqarsinnaangillat. Irak-imik 2003-mi tiguaaneq inuiannik kitaamiuusunik avissaartuuttitsivoq, Vietman-imi sorsunnerup nalaanili

---

¹³⁰ James Risen, *State of War. The Secret History of the CIA and the Bush Administration*, London 2006, s. 24-35.

¹³¹ Ibid., s. 35.

¹³² Tim Weiner, *CIA. Fra den kolde krig til krigen mod terror*, Kbh. 2008, s. 447.

¹³³ Indberetning fra ambassadøren i Washington, 5. februar 2008, aktnummer, 24, Journalnummer 6.B.28.a.1. Udenrigsministeriet (UM).

¹³⁴ Statement before the House Committee on Foreign Affairs, April 17, 2007. Se: <http://foreignaffairs.house.gov/110/sch041707htm>.

pisunut taamaallaat assersuunneqarsinnaasumik. Nunami tiguaaneq sioqqullugu europamiut innuttaasut millionilikkaat ingerlaarput eqqissinerup aqqani, allallu aalajangiusimallugu Bush tunngaviusumik eqqortuliortoq: Nunarsuarmi naalagaaffiit qinertariaqarpaat USA tapersersornerlugu imaluunnit terroristit. Tunngavilersutaasoq tassaavoq sorsunnermi taamak pingaaruteqartigisumi aqqummik allamik nassaarniarnissamut inissaqanngitsoq, taamaaliernerup terroristit kisermaassisullu kisiisa iluaqussissammagit. Bush-ip præsidentiunermin nalaani malunnaateqarnerpaamik oqalugiapoq ulloq jannuarip 29-iat 2002, tassani oqalugiarnermi Iran, Irak aamma Nordkorea taagamigit „ajortorsuit qiteraattut,,.

Sakkut kemiskiusut pillugit paasissutissat kukkusut Isak-imik 2003-mi tiguaaneq sioqqullugu pissarsiarineqartut CIA-p tusarfimmit tatiginanngilluinnartumit „Curve Ball,-imik taagorneqartumit pissarsiarai. Kukkuneq taanna sakkortusaasuvoq oqariartortunut CIA ileqqurissaarnissamut ungasilliartulersimasoq. Kilitissiaqarfik isornartorsiuisut naapertorlugit sorsunnersuit aappaata kinguinngua CIA-mik pilersinneqartumiit ilisarnarunnaavissimavoq, taamani pilersitsinermi siunertarineqarmat præsidenti nunanit allaniit paasissutissanik tatiginarnerpaanik pissaqartinneqartassasoq. CIA-mi pisortaasimasoq George Tenet nammineq eqqaamasalikkersaarusiadini nassuiaavoq „Curve Ball,-imik atuineq kukkunerusoq, kisiannili tamanna tunngaviusutigit tiguaanissamik aalajangernermik allanngortitsinngitsoq.¹³⁵

Irak-imi sorsunnerup kingunerisaanik europamiut innuttaasa Buch-ip politikkianut isiginninnerat isorinnittungoriartorpoq. Abu Ghraib-imi inuppalaanngilluinnartumik tigusanut periaaseqarneq aammalu ataavartumik tusaamaneqarmat CIA tigusanut periaatsit atugai sakkortulluinnartuusut, taakkua tamarmik oqallinnermut sunniuteqarput. Isornartorsiuneq ingammik sammitinneqarpoq USA-p tunngaviusumik pisinnaatitaaffiit kitaamiut tunngaviusumik inatsiseqarnerminni aallaavigisaat saneqqutaarneqarnerannik. Pingaaruteqarporli aamma oqaatigissallugu europamiut isornartorsiunerat aallaqqaammut amerikarmiut nammineq oqallinnerannit aallaaveqarmat, Bush-ip naalakkersuinikkut ingerlatsisuisa 2001-imi septembarip aqqarnata kingorna sorsunnermik ingerlatsinerannut kilitissiaqarnermilu annertusisanik pisinnaatitaaffiliisimanermik aallaaveqartumik pissutsit pillugit oqallinnerugami.

Europarådip inatsisartuisa ataatsimiititaasa novembarimi 2005 misissuisitsineq aallartisippaat, inatsisinik unioqqutitsisumik sorsunnermi tigusanik aamma CIA-p isortortumik parnaarussiveqarneranut tunngasut qulaajarniarlugit. Nalunaarusiami atuakkiortuusup, Dick Marty-ip sorsunnermi tigusanut pilersaarutaasut „pulateriaarsuup qassutaanut,,

¹³⁵ „We allowed flawed information to be presented to Congress, the President, the United Nations, and the World. That should never have happened.,, s. 383 i George Tenet, *At the Center of the Storm. My Years at the CIA*, New York 2007.

assersuuppai, pilersaarusiaq CIA-mit pilersinneqarsimasoq, kisiannili taamaallaat ingerlanneqarsinnaasoq europamiut ipummiinnarlutik suleqataallunillu akuersaarnerat pissutigalugu.¹³⁶ Europamiut politikkerii isummersornermilu siuttuusut inuit tamatumunnga ilutigitillugu amerikarmiut allaanerusumik nunarsuarmioqatigiit isumaqatigiissutaannut tunngasumik paasinnittalernerat ernummatigalugu oqaaseqarfigisalerpaat, tassunga aamma ilanngullugu amerikarmiut sorsunnermi tigusaminnut pissusilersoriaasii. „Guantánamo,, „black sites,, aamma „Abu Ghraib,, europamiut sakkortusiartortumik isornartorsiuneranni oqaasiulerput qitiulluinnartut, tamakkulu pissutaallutik amerikarmiunut akerliuneq nutaamik ikummarissarneqarpoq, kisianni tamanna Danmark-imi ilalersorneqarnani.¹³⁷

Europamiut isornartorsiunerat USA-mi naluginngitsoorneqanngilaq. Condoleezza Rice-ip siullermeerluni USA-p tigusanut tunngasumik suliniutai illersorlugit oqaaseqarpoq decembarip tallimaanni 2005 oqalugiarnermi: Amerikarmiut ulorianartorsiortinneqarput akeqqallu ilaatigut tassaallutik inuit naalagaaffimmik angerlarsimaffeqanngitsut, nunarsuaq tamakkerlugu terroristit sorsunnerannut ilumoorissamik neriorsuuteqarsimasut. Sorsunnermi tassani tigusanut suliniutini ilaapput inuit USA-mit uloranaatilittut isigineqartut, aammali tigusat nunanut killernut saassussisoqarsinnaanerata pinngitsoortinneqarsinnaanerani ilisimasaqartut. Ukiuni 21 hunnorujukkuni terroristit Rice naapertorlugu eqqartuussiveqarnerup nalinginnaasup avataani inissisimasuupput, USA-llu Al Qaeda-mut ilaasortat „inatsisinik unioqqutitsilluni sorsuttartutut,, isigai. Rice-ip nassuiarpaa suliani amerlasuuni periarfissaqartanngitsoq imaluunniit aamma kissaataanngitsoq inatsisit nalinginnaasumik atorneqartut naapertorlugit tigusanik parnaarussassanik iliuuseqarfiginnittarnej, aammalu iliminut europamiunut immikkut eqqaasitissutitut oqaatigalugu:

„Kilitissiaqarnikkut sulinermi, inatsisinik atortitsinermi sakkutooqarnikkullu pissutsini naalakkersuisut ilaasa USA suleqatiginarlugu aalajangertarput. Suleqatigiinneq taanna illugiinnut sammiveqarpoq. Kilitissiaqarnermi paasisat tamatta iluaqutigisarpagut, - agguaattarpagut, - tassuunakkullu europami nunat illersorneqartarput europamiullu inuunerinik taamaasilluta annaassisarpagut.,,

¹³⁶ Parliamentary Assembly, Council of Europe, Doc. 10957, 12 June 2006, “Alleged secret detentions and unlawful inter-state transfers of detainees involving Council of Europe member states,, s. 59.

¹³⁷ Kingusinnerpaamik isornartorsiuneq taanna Lars Normann Jørgensen-imit Amnesty International-imi generalsekretær-iusumit allaaserineqarpoq uani: „Guantánamo gør ondt værre,, Morgenavisen Jyllands-Posten, 11. januar 2012.

Oqariartuut taanna europamiut naalakkersuisuisa ilaasa tigusanik isumaginninnikut suleqataanerattut paasisariaqarnersaq, tamatumunngalu taarsiullu kilitissiaqarnikkut paasissutissanik pissarsiaqartarnernik imaqarnersaq nalorninarpoq. Tirana-miit assersuut 1998-imeersaq, amerikarmiut 9/11-rapport-iannit – 9/11-imut tunngasumik nalunaarusiaanneersaq, - naapertorlugu erserpoq europami nunat arlaqartut USA *renditions* pillugu suleqatigereeraat septembarip aqqarnat 2001-ili sioqqullugu. Arlaleriarluni oqaatiginiarneqatarpoq USA-p iligisaasa terroristit pasisaasut USA-mit tigusaaqqasut tigussaasunik apeqquteqarfigisarsinnaagaat.¹³⁸ Taamatullu isummersortarneq ilumoorsimassagaluarpalluunniit tamanna isumaqartariaqanngilaq europamiut kilitissiaqarnikkut ingerlatsiviisa CIA tigusanik europamiut silaannartaatigut angallassisarneq ilisimasaqarfigigaat. Risen-ip misissuinermini erseqqissarpaa isortuussineq illersornerlu sorsunnermi tigusanik pinninnermi atuuttoq naapertorlugu CIA-p nammineq iluani inuit ikittuaraannaat susoqarnersaq ilisimasaqarfigisaraat.¹³⁹

Paasissutissat DIIS-imit takuneqarsinnaasimasut ilimanarsisippaat USA piffissap ingerlanerani sorsunnermi tigusat „inatsisinik unioqqutitsillutik sorsuttartut,, qanoq pineqartarnissaat pillugu USA-mi oqartussat isummaminnik allannguiartuaarsimasut. Amerikarmiut pisortaasa annertusiartortumik apeqqusersulerpaat periutsit terroristinut sorsunnermi 2001-imi septembarip aqqarnata kingorna periaaserilersimasatik. Bush-ip præsidentitut qinigaaffiata aappaani iligisaminik oqalliseqateqarnerulernermigut USA annertusiartortumik sorsunnermi tigusat nakorsanit nakkutigineqarnissaat isumagilerpaa. 2006-imi amerikarmiut isumaat tassaalerunarpog europamiut isornartorsiunerat pissutitut atuuttuujunnaareersunut tunngasuusoq. Ilalertariaqarporlumi *warter boarding*-imut tunngasumik suliat, killisiueriaatsit ilisimaneqartut arlaqartullu oqallisaasut ilagiinnarmassuk, taakkualu 2002-mit aamma 2003-mi atorneqartuullutik, aammalu periaatsit pineqartut tigusanut HVD-mik taaneqartunut atorneqarsimallutik, taakkununga ilaalluni Khalid Sheikh Mohammed, septembarip aqqarnannut tunngasumik pilersaarusiortoq.

Aggustimi 2009 præsident Barack Obama-p naalakkiutigaa – ilaatigut New York Times-imit allaaserineqartumik – rendition-programmimik taagorneqartoq ingerlatiinnarneqassasog, kisiannili CIA-p isortortumik parnaarusivii atorunnaarsinneqassasut. Obama-p kissaatigisimarpasippaa tigusanut periaatsit Clinton-ip præsidentiunerata nalaaneersut uterfigeqqinneqassasut: CIA-p siunissami tigusat amerikap inatsisitigut oqartussaaffigisaaniinnissamut kissaatigineqanngitsut nunanut allanut, amerlanertigut arabiami nunanut inissinneqartassasut. Obama-lli

¹³⁸ Senest Claus Blok Thomsen, „PET samarbejder med torturstater, Politiken 13. marts 2012.

¹³⁹ Risen, *State of War*, s. 31.

sakkortunerusumik kissaatigisimarpasippaa tigusanut atugassarititaasut nakkutigineqarnissaat. Kattuffiit arlaqartut tamatumunnga atatillugu oqaatiginiaarpaat Obama-p qineqqusaarnermi niorsuutimi ilaat pingaaruteqartoq qimarratigisimagaa, tassalu USA-p nunarsuarmioqatigiinni pisussaaffimminik eqqortitseqqilernissaa, tamatumunnga ilanngullugu inuit pisinnaatitaaffii.¹⁴⁰

1.4 Danmark-ip nunanut allanut politikkaa Anders Fogh Rasmussen-ip naalakkersuisuunerata nalaani

Danskit nunanut allanut tunngasumik politikkiat sorsunnersuit aappaatali nalaani USA-mut qanittumik qileruteqarpoq. Sorsunnersuit aappaata naanerata kinguninnguatiqut naalakkersuisuusut utaqqimaartumik inissisimapput nunarsuarmioqatigiit pissaaneqarnikkut inatsisinillu atortitsinikkut qanoq aaqqissuussiniarnerannut, kilitissiaqarfiilli inerniliillutik eqikkaapput allamik periarfissaqanngitsoq sillimaniarnikkut USA-mik annertusisamik suleqatigiinnermut sanilliullugu. Suleqatigiinnermi tassani sanarfinnitsuusut ilaat P.A. Mørch allaat isummorsorpoq sakkutuut kilitissiaqarnikkut ingerlatsiviat „sakkotooqarnikkut qarsutut inissittariaqartoq, Naalakkersuisunut arlaannannulluunniit illersuisuunngitsumik inissisimaniartunut,, PET, imaluunniit Rigspolitichef-ip kilitissiaqarnikkut immikkoortortaqaarfia danskit sorsunnersuup kinguninnguatiqut sillimaniarnermi ingerlatsiviat taamanikkut taamatut ateqartoq, amerikarmiunut qanittunik attaveqaateqarpoq, danskillu kilitissiaqarnikkut ingerlatsivii marluusut unammillertutut imminnut inissipput, kikkut CIA-mut attaveqaataasussaansut eqqarsaatigalugu. Kisiannili tamanna isumaqanngilaq danskit kilitissiaqarnikkut ingerlatsiviisa amerikarmiut sutigut tamatigut isumaqatigisaraat. PET-ip aamma FE-p amerikarmiut siooranartutut isigineqartunut isiginninnerata assinganik isiginnittaaseqarput, kisiannili amerikarmiut Danmark-imi kilitissiaqarnikkut iliuusaannut illuinnaasiortunut sakkortuumik qisuariartarlutik.¹⁴¹ Danskit kilitissiaqarnikkut USA-mik suleqateqarnerat taamaasilluni ukiut 60-it sinnerlugit ingerlareersimalerpoq, aammalu nunat akornanni suleqatigiinnermi sulii qitiusumik inissisimalluni.

Danmark-ip 1949-mi NATO-mut ilaasortanngornerata kinguneraa danskit sillimaniarnikkut politikkiat nunarsuup avannaani aalajaatsumik inissisimaffeqalernera, sorsunnerup nillertumik taagorneqartup ukiuini.

---

¹⁴⁰ „US says Renditions to Continue, but With more Oversight,, New York Times, 24. August 2009.

¹⁴¹ Morten Heiberg, *Stay-Behind og Firmaet. PET-Kommissionens beretning*, bind 5, Kbh. 2009, kap. 1.

USA Danmark-imut *sakkortuumik* isumannaallisaanermik tunniussaqqarpoq, danskillu tamatumunnga akiliutaat arlaqqarput. Kalaallit Nunaat oqaluttuarisaanermi tamatumunnga atatillugu immikkut pisussaaffeqarpoq, - immikkut inissisimavoq. Ulloq aprilip qulingiluaat 1941, tyskit Danmark-imik tiguaanerani ukioq ataasinngortoq, danskit USA-mi aallartitaat – gesandt-iat Henrik Kauffman amerikarmiunut isumaqatigiissuteqqarpoq, danskit nunanut allanut ministeriaqqarfiannut attaveqqarnerminik unititsinngitiartilluni, tassanilu isumaqatigiissummi USA pisinnaatitaaffilerneqqarpoq Kalaallit Nunaanni sakkutooqqarfinnik pilersitsinissaminut. Isumaqatigiissut danskit Kalaallit Nunaannut oqartussaasuunerannik isumannaarisoq 1951-imi nunat marluk akornanni isumaqatigiisummik nutaamik taarserneqqarpoq. Amerikarmiut Kalaallit Nunaanniineratigut Amerikap avannarliup silaannakkut illersorneqqarsinnaanera annertunerujartortumik pingaaruteqalerpoq, aamma tunngaviusumik aallaaviulluni Atlantikup avannaata USA-mit nakutigineqqarsinnaaneranut. „H.C. Hansen-ip pappialaataanik taaneqqartukkut, novembarip 16-iani 1957-imeersukkut amerikarmiut ambasadøriannut Val Petersen-imut nassiunneqqartukkut nalunaarutigineqqarpoq danskit naalakkersuisuisa nipaatumik akuerigaat USA Kalaallit Nunaanni atomip nukinganik qaartartorsuaateqqarnera.¹⁴²

Sorsunnerup nillertup naanerata kingorna danskit nunanut allanut politikkiata ilagilerpaa sakkutooqqarnikkut akuleruttarneq, taamalu qallunaat sakkutuui ilaatigut Balkan-imut aallartinneqqarput, inuttaasut inuinnaat illersorniarlugit inuiaallu imminnut sorsunneranni akerleriit sakkuiarniarlugit. Terroristit New York-imut aamma Washington-imut ulloq 11. september saassussinerisigut danskit nunanut allanut politikkianni akuleruttarnerup pissusaalernera nutaamik annertussuseqalerpoq. Danmark Anders Fogh Rasmussen-ip naalakkersuisuunerata nalaani USA-p iligisaatut qaninnerpaat ilaattut inissippoq iligiit terroristinut akiuunneranni, uagullu sakkutuut sakkullu atorlugit amerikarmiut Afghanistan-imi aamma Isak-imi sorsunneranni peqataalerpugut. USA-p tungaanut isumaqatigiinngissutit minnerusut pilerput Muamaat pillugu saqitsaanneq 2005-imi pilermat, amerikarmiut danskinut illersuinerat danskit isumaat naapertorlugu sukkannerusumik ersersinneqqanngimmat. Danmarkip ileqqorivaa politikikkut tulleriiaarinermi USA-mut qanittumik inissittarnini, kisiannili Anders Fogh Rasmussen-ip statsministeriunerata nalaani pitarneqqarsinnaanngiusartumik tatiginassuseqqarluni USA-mut iliusutut inissisimavoq, Statsminister Anders Fogh Rasmussen-ip akisussaaffigisaanik, taamalu Danmark-ip USA-mi aalajangiisartunut attaveqqarnera annertuumik pitsaanerulersinneqqarluni. Ilisimatusarnerulli nutaanerusup, - diplomatinik danskinik nunani allamiunillu apersuinertigut

---

¹⁴² Kalaallit Nunaat sorsunnerup nillertup nalaani. Danskit aamma amerikarmiut sillimaniarnermi politikkiat 1945-1968 (DUPI, 1997), s. 299-302.

erseqqutut apeqquuserneqartoq Danmark-ip USA-mut iliusutut qailluinnartumik inissisimalernini naammattumik pissarsiffigisimaneraa.¹⁴³

Fogh-ip naalakkersuisuini nunat allanut ministeriuvoq konservativusooq Per Stig Møller. Taassuma nunanut allanut tunngasutigut aqutsisuunerata nalaani Nunanut allanut ministeriaqarfiup nunanut allanut politikkikkut akuleruttarneq annertusisaa akisussaaffigaa, kisiannili aamma taassuma pisinnaatitaaffianiippoq apeqqutit Danmark-ip USA-llu assigiinngitsunik isumaqarfigisaat qaqtarnissaat. CIA-p danskit silaannartaatigut timmisartuussisarnernut tunngasut tusagassiorfitsigut takkuteqqaarmatali Nunanut allanut ministeriaqarfik pineqartut pillugit USA-mut apeqquusiisoqarpoq. Per Stig Møller-ip oqariaqartuutigineqartut ilungersunassusiat takusimagunarlugu nunap namminersortup kiffaanngissusianik innarliinertut isikkulik iliuuseqarfigaa, kingusinnerusukkut suliap ingerlanerani suleqatini amerikarmiut nunanut allanut ministeriat Condoleezza Rice nammineq inuttut anneruniarfigigamiuk suliami paasissutissiinissaa anguniarlugu.

1.5 Isummat qitiusut

Rendition aamma *extraordinary rendition* tassaapput taagutit imaluunniit isummat amerikarmiut pisortaqaarfiisa atortagaat CIA tigusanut pilersaarutaanut atatillugu. Taaguutit qitiulluinnarput danskit naalakkersuisuisa amerikarmiut CIA tigusanik timmisartuussisarsimaneranik pasinninnermut atatillugu suliamik ingerlatsinerannut, danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaanni.

Rendition nutserlugu isumaqarpoq tunniussineq imaluunniit tunniutiinnarneq. Naallu *rendition* imaluunniit *extraordinary rendition* inatsisilerinnermi oqaasiunngikkaluartut, taamaattoq oqaatsit taakkua amerikarmiut tigusaqartarnernut aammalu tigusanik nuussisarnernut tunngatillugu oqaatsit taakkua atortarpaat. Oqaaseq *extraordinary rendition* atorneqartutut isikkoqarpoq inatsit pineqartup nunami tigusaaffigisaani atorneqartut unioqqutillugit kiffaanngissusiiaasoqartillugu.¹⁴⁴ Taamaakkaluartoq pingaaruteqarpoq tikkuassallugu periaatsit *rendition*-mik taaneqartut allat aamma nunani pineqartuni inuiaallu akornanni aaljangersakkanik unioqqutitsinerusinnaammata.

Amerikarmiut naalakkersuisoqarfiisa taaguut *rendition* annerusumik atortutut ippaat tigusanik nunat akornanni nuussinernut, nunamiit numamut

---

¹⁴³ Anders Henriksen og Jens Ringsmose: "Hvad fik Danmark ud af det? Irak, Afghanistan og forholdet til Washington, DIIS Report 2011: 14.

¹⁴⁴ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), *Opinion on the International Legal Obligations of Council of Europe Member States in Respect of Secret Detention Facilities and Inter-State Transport of Prisoners*, Opinion no. 363/2005, Strasbourg, 17 March 2006.

allamut inatsisitigut aalajangersakkat iluini ingerlanneqarsinnaangitsunut, assersuutigalugu terroristit nunami aalajangersimasumi inuttaassuseqanngitsut pineqartillugit. Condoleezza Rice 5. december 2005 oqalugiaammimi immikkut malunnaateqartumi nassuiaavoq pissutsit siuliani eqqartorneqartutut itsillugit nunami allami naalakkersuisut nammineerlutik aalajangersinnaagaat *rendition*-imik ingerlatsinermut peqataanissatik.¹⁴⁵

Rendition-imilli taaguusersuineq aamma tigusanik nuussisarnernut tamanut taaguutitut atorneqartarpoq, taamaasillunilu aamma inatsisit atuuttut iluini akuerisaasumik tigusanik angallassinernut, tassunga ilanngullugit tigusanik tunniussisarnernut eqqartuussivitsigoortumik malersorneqartussanik. Taaguut atorneqartarpoq *rendition* inatsisinik unioqqutitsinerunnginnersoq taamaasilluni naalagaaffiit pineqartut inuiaassutsimut qanoq inatsiseqarneranik aalajangerneqartarpoq, tamatumunnga ilanngullugu inuiaat akornanni pisinnaatitaaffiit pillugit konvention-inik – isumaqatigiissutinik – malinninnissamut pisussaaffeqarnermit.¹⁴⁶

Danskit CIA pillugu nassuiaasiaanni 2008-meersumi taaguut „inatsisinik unioqqutitsilluni tigusanik nuussisarneq,, atorneqarpoq, aammalu nassuiaasiami erseqqissarneqarpoq taamaallaat apeqqutit *extraordinary rendition*-ip iluaniittut misissorneqarsimasut, taaguulli taanna itinerusumik nassuiarneqarsimanngilaq. Kiisalu nassuiaasiami aamma ersippoq nassuiaatip tigusanik kiffaanngissusiarneqarsimasunik angallassisarneq nunami pineqartumi nunarsuarmioqatigiillu akornanni inatsisaasut isumaqatigiissutaasullu iluini ingerlanneqartartut pineqanngimmata. Paasisutissa pingaaruteqartoq taanna taamaasilluni paasisariaqarpoq CIA pillugu nassuiaasiami pineqartut tassaasut timmisartuussinerup ingerlanneqarnerani aqqutaasumi nunnikkallartarnerit, pineqartunut taakkununnga tunngatillugu danskit nunarsuarmioqatigiilluunniit inatsisaat unioqqutinneqarsimasinnaanissaannut pasinartoqartuni. Naak nalorninarsinnaagaluartoq taaguutit qanoq ittut USA-p timmisartuussisarnernut pineqartunut atussagaluarneraat.¹⁴⁷

1.6 Chicago-mi isumaqatigiissut - konventioni

CIA-p nassuiaasiaani apeqqut qitiulluinnartoq Chicago-mi nunarsuaq tamaat ilaasunik timmisartuussisarnernut isumaqatigiissutaasumut 1944-mi atsiorneqartumut 1947-milu atortuulersinneqartumut attuumassuteqarpoq,

¹⁴⁵ “Secretary Condoleezza Rice. Remarks Upon Her Departure for Europe,, December 5, 2005, UM, aktnummer 24, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

¹⁴⁶ Venice Commission, *Opinion on the International Legal Obligations*.

¹⁴⁷ *CIA-redegørelsen*, s. 12.

Nunarsuaq tamakkerlugu ilaasunik timmisartuussisarnermi suleqatigiiffimmi kattuffimmik International Civil Aviation-imik pilersitsinermik kinguneqarpoq (ICAO). Kattuffik siunertaqarpoq nunarsuaq tamakkerlugu ilaasunik timmisartuussisarnermi aaqqissuussinerit suleqatigiissutineqarnissaannik, ilaasunillu timmisartuussisarnermi maleruagassat assigiissaarneqarnerannik kinguneqarluni. Naallu ICAO-ip ukiuni qulikkaani arlaqartuni ilungersuutigisimagaluaraa sulii ulloq manna tikillugu nalornissutigineqarlutillu isumaqatigiinnigissutaapput isumaqatigiissumi aalajangersakkat qanoq paasineqarnissaat.

Isumaqatigiissummi nalorninaatsumik nassuiarneqanngilaq naalagaaffiup silaannakkut angallassissutaa qanoq paasineqartariaqarneris, CIA-lu pillugu misissuineri oqaatiginiarneqartoq tassaavoq CIA-p timmisartuutit namminersortut atortarai ersigunnaarsinniarlugu timmisartuussinerit naalagaaffimmit ingerlanneqarnerat. Timmisartut namminersortut inuinnarnik angallassissutigineqartartut Chicago-mi isumaqatigiissutip artikel 5-ia naapertorlugu akuerineqaqqaaratik naalagaaffik suliaassisoq qulaavaasinnaagaat, timmisartut namminersortunit pigineqartut naalagaaffinnik kiffartuussisut isumaqatigiissummi artikel 3c naapertorlugu immikkut akuersissuteqanngitsumik isumaqatigiissuteqareersimanngikkaannilluunniit naalagaaffiup silaannartaanik aqqusaarinnissinnaanngillat. Isumaqatigiissummi artikel 4 naapertorlugu naalagaaffiit namminersortut timmisartuutaat atorsinnaanngilaat siunertanut isumaqatigiissutip (konvention-ip) avataaniittunut.¹⁴⁸

DR1—ip piviusulersaarutitut aallakaatitassiaani tunngaviusumik oqaatiginiarneqartoq tassaavoq Chicago-mi isumaqatigiissutip inuinnarnut timmisartuussisarnermi timmisartunit namminersortunit pigineqartunit ingerlanneqartuni kileqannginnerusumik angallassisinnaanermut periarfissaqartitsisumi aalajangersakkat CIA-miit atornerlunneqartut, ilaatigut tigusanik assartuinnermut, tamannalu danskit paasinninnerat naapertorlugu Chicago-mi isumaqatigiissut naapertorlugu naalagaaffimmik sullissinermik timmisartuussinerulluni. Taamaaliornikkullu ilimanarpoq CIA-p naalagaaffiit inuinnaat (namminersortut) timmisartuutaannik ingerlatsinermi nalunaaruteqartarnissanut akuersissuteqartitsisarnissanullu piumasaqaatinik sumiginnaasimassalluni.

---

¹⁴⁸ Ibid., s. 15-19.

2. Misissuineq

DIIS-ip suliassat allassimaffiat – kommissoria – naapertorlugu ministeriaqarfiit ataatsimoorussamik nassuiaasiaat sanilliuttussaavaa pappialaatinut paasissutissanut danskit oqartussaasuinit suliamut sussassaqtartunit pigineqartunut, nassuiaasiornermullu matumunnga tunngaviusunut. Ilanngullugulu DIIS-p nalilersussavaa marloqiusanik isummertarluni pisuusaarsimanermut unnerluussinerit, siornatigut naalakkersuisuusimasunut VK-kunnet tutsinneqarsimasut. Nalilersuinermi ajornakusoorpoq suliassiissutit pineqartut taakkua marluk avissaartissallugit, tassami CIA pillugu nassuiaasiaq unnerluutigineqarmat USA-lu isumaqatigiissutigineqareersumik politikikkut pisuusaarnermik tunngavilimmik suliaasutut. DIIS-ip misissuisitai suleqatigiit isumaliortaluartereerlugu pissusissamisoortutut isigisimavaat misissuineq sammiveqagigiaanut immikkoortitsissallugu:

- WikiLeaks aamma pasinninneq USA-p Danmark-illu akornanni isumaqatigeereernikkut pisuusaartumik pissusilersorsimaneragaanerit 31. januar 2008 – 23. oktober 2008.
- CIA pillugu nassuiaasiami paasissutissat inatsisinik unioqqutitsisarluni timmisartuussisarsimanerit, nunnittarnernut malittarisassat aamma pisortat ilisimasaat, 2001 – 2008.
- Siumut sammisumik amerikarmiut neriorsuutaat 22. oktober 2008-meersoq, tamannalu pillugu Udenrigspolitisk Nævn-imi ulloq 23. oktober 2008 ilisimatitsineq.

Naallu paasissutissat katersorneqarsimasut inuiaqatigiit akornanni apeqqutigineqartunut tamanut akissutissarsinngikkaluartut, isumaqavippugut immikkoortunik pingasunik siulianiittunik misissuinerup suliamut pineqartumut atatillugu danskit naalakkersuisuisa CIA-p danskit silaannartaatigut timmisartuussisarsimaneragaaneranut tunngatillugu suleriaaserisimasaat pillugit misissuineq nutaanik paasissutissiissasoq.

2.1. WikiLeaks aamma suliani pineqartuni isumaqatigiissuteqareerluni pisuusaartoqarsimaneragaaneq

Ulloq 9. januar 2011 danskit aviisiat ullormut saqqummersarteq Politiken allaaserisamik persuarsiuataaqisumik saqqummiussivoq, CIA-p tigusanik danskit kalaallillu silaannartaasigut angallassisarsimanerat pillugu. Allaaserisaq WikiLeaks'-ip pappialaatinik – dokumentinik – amerikarmiut nunanut allanut ministeriaqarfianit Department of State-imit qarasaasianut isortortumik iserluni pissarsiarineqarsimaneragaasutigut

pasilliutiguneqarpoq danskit naalakkersuisui 2008-mi „pisuusaarnermik,,
pissusilersorsimasut:

„Naalakkersuisut folketingimut neriorsuereersullu USA-p
timmisartuussisarsimaneri pillugit isorinnittumik
pissusilimmik apeqquteqartarniarlutik, taava Per Stig Møller
aamma taamanikkut statsministeriusoq Anders Fogh
Rasmussen (V) atorfilittatik qaffasissumik inissisimasut
aqqutigalugit amerikarmiunut tamatumunnga
illuatungiliuttunik oqariartuuteqartarsimapput, amerikarmiut
København-imi aallartitaqarfiannut: Naalakkersuisut
akissuteqartoqarnissaa kissaatiginngilaat, kisiannili
nipaallisimaneq kissaatigaat, neriutitigineqarmat suliaq
nipangiunneqaannassasoq. Tamanna erserpoq pappialaani
USA-p København-imi aallartitaqarfiani maannamut
isortuunneqarsimasuni.,,¹⁴⁹

Ilanngullugu aamma Politiken-ip suliamik samminninnerani erserpoq Per
Stig Møller-ip oqaatigisimagaa siumoortumik apeqqutit suliamut
tunngassuteqartut oqaloqatigiissutigereersinnaallugit, apeqqutit Danmark-ip
USA-mut saqqummiukkusussinnaasai eqqarsaatigalugit, aammalu CIA
pillugu nassuiaatsip 23. oktober 2008 saqqummerneraniit sapaatip akunneri
qaangiuttut amerikarmiunut qujamasunnini erseqqissaatigisimagaa,
amerikarmiut siumut sammisumik neriorsuuteqarnerat pillugu, tamannami
suliap tusagassiorfinnut sammisumik sammineranik
ajornanginnerulersitsisimammat. Tamatumunnga ilanngullugu allaat
oqamissutigineqarpoq nassuiaatsip siunertarisimannigikkaa tigussaasunik
akissutissanik pissarsiniarnissaq, aammalu ministeriaqarfiit akornanni
suleqatigiilluni misissuineq taamaallat politikikkut siunertaqartoq: suliaq
nipangiunneqartinniassallugu.

WikiLeaks—ip pappialaatai arlalitsigut paasissutissanik nutaanik
imaqarput, aviisip ullormut saqqummersartup Politiken-ip nutserlugit
issuaavigisaanik, taakkualu tunngavigalugit marloqiusamik
pissusilersortoqarnerarlugu unnerluutiginninnerminut. Tulliutumi issuaaneq
suliamut attuumassuteqartoq saqqummiunneqassaaq:

---

¹⁴⁹ John Hansen, Mads Zacho Teglskov og Lea Wind-Friis, „Regeringen i dobbeltspil om CIA-fly,, „Naalakkersuisut marloqiusamik pissusilersornerat,, Politiken 9. januar 2011. Nalilersuineq pineqartoq amerikarmiut 2008-mi nalunaarutaat tunngavigalugit. Nalunaarutit uani atuarneqarsinnaapput <http://politiken.dk/indland/ECE1162579/regeringen-i-dobbeltspil--om-cia-fly/>. Nalunaarutit 24. oktoberimeersut uani <http://www.cablegatesearch.net/cable.php?id=08copenhagen569>.

31. januar 2008: „Dansk it atorfilittaasa isortuussassamik erseqqissaatigivaat nammineq kissaatigigitsik suliap sapinngisamik nipaatumik pissusilersornikkut nipangiunneqarnissaa... *Taakkua* ilungersorlutik anguniarpaat suliap sammineqarunnaarnissaa, folketingimit pingitsaaliissutaasumik misissuititsisoqarnissaa pinngitsoorniarlugu... (Atorfilik qaffasissumik inissisimasooq) isortuaatumik nalunaaruteqarpoq dansk it naalakkersuisui suliami uani USA-miit piumasaqaateqanngitsut – minnerpaamik maannakkuugallartoq.,,

7. februar 2008: „Nunanut allanut ministeriaqarfiup pisortaata nassuiarpaa.... ambassadørimut tullersortaasumut nassuiaavoq....dansk it ambassadøriata... USA-p viceudenrigsministerianut europamut tunngassutilinnik suliaqartumut Kurt Volker-imut sianernera tassaavoq anguniagaqarnermik siunnerfilereerluni iliuusaasoq, taamaalioreernikkut nunanut allanut ministeri Per Stig Møller Folketingimut oqarsinnaammat Naalakkersuisut suliaq uagutsinnut oqaloqatiginnissutigisimagaat. [Direktørilli]...erseqqissaatigivaa ambassadøri qinnuigineqarsimanngitsoq ilassutaasunik oqaaseqaateqartoqarnissaanik, tassami amerikarmiut pisortatigoortumik oqaaseqaateqassappata dansk it suliami nipangersaaniarnerat innarlerneqarsinnaammat, ... Statsministerillu Anders Fog Rasmussen-ip Crawford-imut tikeraangajalerneratigut dansk it ernummateqalersimapput; suliarimi allaat statsministerip oqaluuserisassaanut ilaalerataannaavoq, minnerpaatut oqarsinnaajumalluni suliaq præsidentimut oqaloqatiginnissutigisimagini.,,

10. juni 2008: „[Ilulissani 27. maj ataatsimeeqatigiinnermi] Nunanut allanut ministerip Per Stig Møllerip viceudenrigsminister John Negroponte qinnuigaa dansk it naalakkersuisuisa tusagassiorfitsigut amerikarmiut tigusanik dansk it silaannartaatigut angallassisarnerat pillugu oqaatigineqartumut tunngatillugu misissuinerani ikioqqulluni. Viceudenrigsminister-ip oqaatigaa amerikarmiut politikkerinngikkaat suliaq pineqartoq pillugu pisortatigoortumik oqaaseqaateqartarneq, siunnersuutigalugulu amerikarmiut dansk illu inatsisilerituuvisa naapillutik suliaq annertunerusumik eqqartussagaat... ...Møller-illi oqaatigaa dansk it naalakkersuisuisa ammaffigigaat apeqqutit qanoq ittut

apequtigineqarnissaat pillugu amerikarmiut
suleqatiginissaat.,,

24. oktober 2008: „Per Stig Møller-ip allallu uagut unammilligassagut qanoq ittuunersut paasilluarsinnaavaat, aammalu iluarisimaarpaallu qularnaveeqqusiinerit amerikarmiut udenrigsministeriata tunniussinnaasimasai... [Nunanut allanut minsteriaqarfimmi atorfilik qaffasissumik inissisimasog] oqarpoq, ersarilluinnartoq amerikarmiut nunanut allanut ministeriata allagai „pissutsinik allannguisimasut,, inuit akornanni oqallinnerup aqunniarnera eqqarsaatigalugu – siusinnerusukkullu Statsministeriami atorfilik qaffasissumik inissisimasog uagutsinnut aamma taamatut oqaluttarpoq.,,

25. november 2008: „Illit [Condoleezza Rices] tigusanik danskit silaannartaatigut angallassissasimaneraaneq pillugu allakkatit paasinarpoq naleqanngitsumik iluaqusiisimasut, qaammammi kingullermi suliap qassiiliuutaaqisup nakkutiginiarneranut atatillugu.,,

Pingaaruteqarpoq erseqqissassallugu amerikarmiut pappialaataannik tamanut saqqummiussisoqanngimmat, aallartitaqarfinnut nalunaarutaasartut uppernassusiannut qaammarsaataasinnaasunik: Nalunaarutaasartut naapertuunnerlutik State Department-ip paasinninneranut, danskit nunanut allanut ministeriaqarfianni toqqaannartumik attavigisartik aqqutigalugu? Nalunaarutaasartunik allanik peqarsimanerluni, oqaasiinnakkut imaluunniit allaganngorlugit, København-imi aallartitaqarfimmiit, pappialaatit tallimat avammut anillattsinneqarsimasut allaanerusumik qalipaasersuutigisinnaasannik? Kiisalu aamma: State Department-ip Washington-imi qanoq isigivai København-imi aallartitaqarfimminniit nalunaarutisiarisartakkatik? Apeqqutit aalajangiisuusut taama ittut akissutissarsinneqarsinnaanngillat, taamaattumillu tamannaannarlunniit pissutigalugu qanoq paasinninnissamut nalilersuinissaq mianersuuttariaqarpoq. Kiisalu aamma paasissutissat allanit tusakkat pillugit nassuerutigisariaqarpoq ataatsimiinneq imaluunniit oqaloqatigiinneq, nunat marluk sinniisaasa akornanni ingerlanneqartoq assigiinngitsorujussuarmik paasineqarsinnaasarmat, apeqqutaalluni nunap sorliup imaqarniliaa aallaaviunersog.

Siullermilli pissutissaqarsinnaavoq isumaliutigissallugu WikiLeaks-imiit issuakkat ilumut pissutissaqarnerisog tunngaviginiassallugit „isumaqatigeereerluni iliuuseqartoqarpoq pasilliutigissallugu.,, Nalunaarutaasartut tallimat allatut aamma paasineqarniarsinnaapput, imaattumik: Danskit naalakkersuisuinut assut pingaaruteqarpoq

tusagassiorfitsigut oqaluttuartoqarnissaa naalakkersuisunik aammalu danskit amerikarmiullu akornanni pissutsinik iperterisunik, nakkutigineqarsinnaasumilli. Danskit naalakkersuisui taarseraattut sapinngisaq tamaat pissaanertik atorlugu pinngitsoortinniartarpaat inatsisartutigoortumik imaluunniit arlaannaannulluunniit atanngitsunit sillimaniarnermut tunngasumik apeqqutit mianernartut qaqilerneqarnissaat. Taamaattumik Naalakkersuisut VK-kut ulloq 31. januar 2008, DR-ip piviusulersaarutaata takutinneqarnerata aqaguani, - kissaatiginngilaat amerikarmiut pisut annertuuliutigissagaat, taamalu naalakkersuisut ajornartorsiummik puumut mattussiniarnerat ajornarnerulersillugu. Aammattaaq aallartitaqarfinni sulisut – diplomatit – akornanni ileqquuvoq nalinginnaasoq, allakkatigut attaveqaqatigiinnissat sioqqullugit illuatungeriit imminnut ilisimateqatigiittarnerat, suliaq qaammarsaaviginiagaq suunersoq pillugu. Kiisalu ileqquuvoq suliani qassiiliuutaqqajaasuni suliap naammassinerani suleqatigisimasat qutsavigineqartarneri, danskit naalakkersuisuinut ikiorsiissuteqarsimanerat pillugu. Issuaanerit pineqartut tamatuminnga tunngavilinnik issaqarluni isigigaanni, sammisaq annertuuliutaanissaminut pissutissaqannginnerulissaaq. Danskit naalakkersuisui tamanut ammasumik aamma Udenrigspolitisk nævn-imi nassuiaapput WikiLeaks-ip paasissutissaatai taamatut isikkulimmik paasineqassasut.¹⁵⁰

Allatut oqaatigalugu nalunaarutaasartut namminneq oqariartuutilissuunngillat, kisianni – atuarneqarsinnaajumaartutut – Nunanut allanut ministeriaqarfiup pappialaatai annertuut pisut qanoq ataqatigiinnerat ersarinnerusumik qaammarsaavigissavaa.

2.2 Danskit naalakkersuisuisa isumaat 2008 sioqqullugu

København-ip Washington-illu akornanni aallartitaqarnikkut attaveqaqatigiinneq 2008-mi ingerlanneqartoq ataani annertuumik misissorneqassaaq. Kisianni pissusissamisuussaq qaammarsaavigeqqaassallugu danskit naalakkersuisuisa CIA tigusanik timmisartuussisarneranut isumaa ukiuni siuliini.

Danskit nunanut allanut ministeriaqarfiat piffissami 2005-7-imi aallartitaqarnikkut arlaleriarluni iliuseqartarpoq amerikarmiut pisortaqaarfiinut sammisumik. Tunuliaqutaasoq tassaavoq tusagassiorfitsigut tusatsiagaqartoqartalermaat nalunaaruteqartoqartalerlunilu timmisartunik tigusanik danskit silaannartaat aqqusaarlugit angallassisoqartalersoq. Danskit naalakkersuisuisa erseqqissaatigaat danskit silaannartaat nunarsuarmioqatigiit isumaqatigiissutaat uniorlugit atorneqassanngitsoq,

---

¹⁵⁰ Udenrigspolitisk Nævn, nalunaarsuutit 14. januar 2011 ataatsimiinermiit aamma biilernermit nalunaarsuut 17. januar 2011, aktnummer 880, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

soorluttaaq arlaleriarluni Guantánamo-mi pissutsit isornartorsiorneqartartut. USA-ip danskit aallartitaqarnikkut saaffiginnissutaat – demarche – 8. juli 2005 akissuteqarfigaat nalunaarlutik danskit silaannartaat inuiaat inatsisaannut uniuuttumik atorneqartanngitsoq. Nunanut allanut ministeriaqarfimmi atorfilimmit qaffasissumik inissisimasut suliaq saqqummiunneqarmat amerikarmiut ambassaderåd-iata qularutigeqqunngilaa amerikarmiut aallartitaqarfianni immikkoortortaqrarfiit arlaannaataluunniit ilisimasaqarfiginngikkaa amerikarmiut tigusanik angallassinerminni timmisartorlutik qulaassisarnersut. Danskit nunanut allanut ministeriaqarfiata politikkimut tunngassuteqartunik oqaloqatigiinnerni Washington-imi februar-imi 2007-imi ingerlanneqartuni erseqqissaatigivaa USA-p pinerliiniartartunut – terroristinut – sorsunnerata isornartorsiorneqartarnerata ilaa tunngavissaqanngikkaluartoq, danskit naalakkersuisuisa USA „amerikarmiut politikkiata ilaani,, isumaqatiginngikkaat, tamatumunnga ilanngullugu Guantánamo aammalu CIA isortortunik parnaarussiveqarnera pillugu: „Pissutsit oqallisigineqartualersut amerlasuut nunat marluk akornanni susassareqatigiinneq innarlarsinnaagaat oqaatigineqarpoq. Ilanngullugulu erseqqissaatigineqarpoq suliat qaqqaqqalaarutaasut amerlanerisa kingunerisaannik ajornakusoortoq danskini inuiaqatigiinni USA-mik naleqartitaqarnikkut ataatsimoorussaqaarnerup attatiinnarnissaa. Kiisalu Danmark-ip amerikarmiunut aallartitaqarnikkut attaveqaqatigiinnermut atatillugu timmisartut allassimaffiat, tusagassiorfinnit atassuserneqartoq danskit silaannartaannik qulaavaasarsimanernut, danskillu naalakkersuisuisa tamatuma qaammarsaavigineqarnissaa kissaatigigaat oqaatigineqarluni.¹⁵¹

DIIS-ip taamaasilluni maluginiarpaa Nunanut allanut ministeriaqarfiup 2008 sioqqullugu periarfissat arlallit atorlugit ersarissaavigisarsimagaa danskit namminersortuunerat innarlernerqassanngitsoq, aammalu Danmark-ip kissaatigigaa USA-p inuiaat akornanni aalajangersakkanik ataqqinninnissaa.

2.3 Piffissaq 30. januar 2008-miit – 23. oktober 2008-mut

DIIS-ip misissuinermit uppersarsinnaavaa aviisip ullormut saqqummersartup Politiken-ip oqariaqartuutaa Nunanut allanut ministeriaqarfiup 2008-p aallartisimalernerani siunertarisimagaluaraa „suliaq matuniarlugu,, - CIA timmisartuussisarsimaneritut tunngatillugu. Tamanna erserpoq nalunaarusiatut allagaatini arlaqartuni, DIIS-p misissiuuffigisinnaasimasaani. Taamaattoq pingaaruteqarpoq oqariaqartuutit

---

¹⁵¹ Demarcher, tassa nalunaarusiat, oqaasissatut allagaatit aamma imaqaarniliat 2005-7 ilanngussatut UM-imiit Morten Heiberg-imut, 13. marts 2012 nassiusat.

pineqartut allallu tassunga assingusut sumut atatillugu oqariartuutigineqarneri aamma isiginiassallugu.

Maaji qaammat 2008 nunanut allanut ministeriaqarfiup allakkiami – notis – ministeriaqarfinnut suliami susassaqartunut nassiunneqartumi oqaatigaat nassuiaasiaq tuvaviunneqarnissamut taarsiullugu kinguartiinnaraanni pitsaanerussasoq. Tunngavilersuutaavoq nassuiaasiaq tuvaviuussaq tamakkiisuusinnaanngimmat, aammalu amerikarmiut akissutaannik imaqarsinnaanani:

„Taamaattumillu nalilerneqarpoq periarfissaq taanna atorlugu suliaq matuneqarnavianngitsoq, tamakkiisumik nalunaarusiornermut sanilliullugu.,”¹⁵²

Issuaanerup ersersippaa pingaaruteqartoq WikiLeaks—ip pappialaataasa aallaaviat ilisimasaqarfigisallugu. Eqqumiitsortaqanngilarmi suliamik matusinissaq, tamanna suliap peqqissaartumik misissorneqarnera tunngavigalugu, pissutsillu tamakkiisumik isiginiarlugit ingerlanneqarpat.

Suliap „matuneqarnissaanut,, tunngaviusoq tassaavoq – eqqaaneqareersutut – Danmark-ip USA-miit naammaginatunik akissutisinissaa. Nunanut allanut ministeriaqarfiup paasissutissaataani ersippoq taamanikkut statsministeriusup Anders Fogh Rasmussen-ip amerikarmiut CIA pillugu misissuinerannut tunngasumik ikiuunnissaa pillugu apeqqut præsident Bush-imik Crawford-imi ulloq 1. marts 2008 ataatsimeeqateqarnermini saqqummiussimagaa. Anders Fogh Rasmussen-ip apeqqut taanna qaqissimaneraa kingusinnerusukkut eqqaasimallugu oqarsinnaajumalluni - WikiLeaks-p pappialaataani 7. februar 2008 oqaatigineqartutut, - Nunanut allanut ministeriaqarfiup pappialaataani atuarneqarsinnaanngilaq.

DIIS-ip Statsministeriaminngaaniit amerikarmiut præsident-iannik ataatsimeeqateqarnermit imaqarniliaq pissarsiarisimavaa, tassanngaaniilli issuaasoqaqqusaanngilaq. DIIS-illi Nunanut allanut ministeriaqarfiup pappialaataanik katersanik misissuinermigut uppersarsarsinnaavaa Crawford-imi ataatsimiinneq naleqarluarsimasoq: Danskit aallartitaasa – diplomatit – amerikarmiut isumaqatigiinniartuinut ersersippaat suliaq præsident-imut aamma nunanut allanut ministerit akornanni oqaloqatigiissutigineqarsimasoq. Maaji qaammat 2008 danskit nunanut allanut ministeriata suliaq taamanikkut amerikarmiut nunanut allanut ministeriannut tullersortaasumut – viceudenrigsministerimut – John Negroponte-imut saqqummiuppaa, ukiullu ingerlanerani kingusinnerusukkut Per Stig Møller-ip suliaq amerikarmiut nunanut allanut ministeriannut

---

¹⁵² Allakkiaq: „CIA pillugu nassuiaasiaq: Suliap naammassinissaata kinguartinneqarnera,, 23. maj 2008, aktnummer 187, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

Condoleezza Rice-imut saqqummiullugu.¹⁵³ Takorlooruminaapporlu Nunanut allanut ministeriaqarfiup akuersaarneq suliami tassani pissarsiarisimassagaluarneraa kingusinnerusukkut pissarsiarineqartoq, politikkikkut qaffasissumik attaveqarfiit pineqartut iluaqutaasimanngikkaluarpata.

2.3.1 Danskit allagaataat 31. juli 2008-meersoq

Danskit naalakkersuisui isornartorsiorneqarput siumoortumik qanoq ittunik apeqquteqartoqassanersoq USA-mut oqaloqatiginnissutigisimam-massuk.¹⁵⁴ Pissusissamisuuksaarli Nunanut allanut ministeriaqarfiup suliamut pineqartumut tunngatillugu isumaliutersuutigisimasai issuaavigissallugit. Issuaaneq una allakkiami 23- maj 2008-imersumeersuuvoq:

„...[Nunap iligisap] suliani matumunnga assingusuni ingerlanneqartartuni misilittakkat aamma pisariaqartippaat siumoortumik persuarsiornanngitsumillu USA-mik oqaloqateqareernissaq, apeqqutigineqartussat pillugit, isumannaarniarlugu apeqqutigineqarumaartut ilaannaalluunniit akineqarumaartut. Tamannali kinguneqassanngilaq apeqqutigineqartariaqartut ilaasa apeqqutigineqangitsoornerannik, kisiannili apeqqutini/akissutini USA-lu paarlaasseqatigiinnikkut amerikarmiut suliap aaqqiissutissarsinissaanut Naalakkersuisut CIA pillugu nassuiaasiannut ajunngitsumik peqataanerannik kinguneqartoq isumaqassanngilaq – amerikarmiut suliami ikiorsiinissaminnut tunuarsimaalissagaluarpata, naak Bush neriorsuuteqareersimagaluartoq, - nalunaarusiornerup siunertaa iluatsinngitsoortinneqarsinnaagaluarmat.,¹⁵⁵

Ingerlaqqillunilu allakkiami 28. juli 2008-meersumi allassimavoq:

„Inatsisilerinikkut sullissivimmiit (nunanut allanut ministeriaqarfimmi) maannamut amerikarmiut nunanut allanut ministeriaqarfianni inatsisilerituunik attaveqarallarnermi naatsorsuutigineqarpoq amerikarmiut tungaanniit tunuarsimaarfigineqassasoq ajornartorsiummi pineqartumi

¹⁵³ Allakkiaq: „CIA pillugu nassuiaasiaq, USA-mik attaveqarneq,, 25. august 2008, aktnummer 355. journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

¹⁵⁴ Jf. det tidligere citerede WikiLeaks-dokument af 10. juni 2008.

¹⁵⁵ „Notits: CIA-redegørelsen: Udsættelse af færdiggørelse,, 23. maj 2008, aktnummer 187, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

oqariaatsit ersarissut atorneqarnissaat, ajornartorsiutit
 qaqinneqarsimasut pillugit. Tamatumunnga
 minnerunngitsumik assut tunuarsimaarneq...siunissami
 periaaserineqarsinnaasunik killilersuisoqarnissaa
 pinngitsoorniarneqarmat. Apeqqutip uani pineqartup
 assigisaata saqqummiunneqartup...(nunamit iligisamit)
 suliamut matumunnga tunngatillugu... (amerikarmiut
 oqartussaasuut) suleqatigiinnerup qanimut
 ingerlanneqarneranik tunuliaquteqartumik... (nunamik uani
 pineqartumik) – ilaannakuusumik naapigiaasoqarpoq (nunap
 iligisap) kissaataanut. Naliliisoqarpoq, tassani aamma
 inatsisilerinikkut sullissiviup amerikarmiuni suleqatigisaanniit,
 danskit tunngaanniit politikikkut annertuumik
 pissusilersortoqartariaqassasoq siuliani qanillattornermut
 assingusumik qanillatortitsiniassagaanni. Tamanna
 aallaavigalugu amerikarmiut apeqqutitut
 saqqummiunneqarsimasunut tunngatillugu
 malersueqqinnissaat isumannaarumallugu danskit tunngaanniit
 aallarniutitut apeqquteqaataasimasut
 malitseqartinneqartariaqarput, Nunanut allanut ministerimut
 Condoleezza Rice-imut allagaqarnikkut, aggustip
 aallartisimalernerani tamannalu nunanut allanut ministerip
 John Negroponte-imut oqarasuaatikkut attaveqarneranik
 ilallugu. Tikkuarneqassaaq amerikarmiut nunanut allanut
 ministeriaqarfiata pisortatigoortuunngitsumik
 inatsisilerinermut allattoqarfimmut attaveqarnermi
 tikkuarsimammagu nunanut allanut ministerip tullersortaa
 Negroponte suliami qitiusumik inissisimasuusoq...,¹⁵⁶

Taamaasillunilu oqaatigisariaqarpoq ersarissisoq danskit USA-mut
 aallarniutigalugu attaveqarnerat allakkiassap qanoq isikkortinneqarnissaanik
 siunertaqartoq isumaliutigilluagaasimasooq. Danmark-ilu
 atorneqarsinnaasumik akissummik pissarsiniassaguni USA-mik
 suleqateqartariaqarpoq, aammalu tamatumunnga ilanngullugu nunap allap
 iligisap misilittagaanik ilinniuteqarluni. Kiisalu nunanut allanut
 ministeriaqarfiup naliliinerisimavaa, politikikkut annertuumik
 iliuuseqartoqartariaqartoq, akissutissarsinnaajumalluni. Suliassarlu taanna
 nunanut allanut ministerip Per Stig Møller-ip suliassamisut isumagisimavaa.

Danskit naalakkersuisuisa allakkiaat - note – naammassineqarami
 amerikarmiut aallartitaannut ambassadør James P. Cain-imut
 tunniunneqarpoq ulloq 31. juli 2008. Pisortatigoortumik allakkiaq

¹⁵⁶ Notits: „CIA-redegørelsen: kontakt til USA,, 28. juli 2008, aktnummer 336,
 journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

apeqqutini pingasunik imaqqarpoq: Danmark-ip apeqqutigaa USA-p uppersarsinnaanera CIA-p timmisartuussisimanerisut paasineqartut ingerlanneqarnerini arlaqartuni, danskit, kalaallit imaluunniit savalimmiut silaannartaatigut pisuni tigusanik timmisartut ilaasoqarsimanngitsut. Ingerlaqqilluni Danmark-ip kissaatigaa USA-p nassuiassagaa „inuinnaat timmisartui,, aamma „naalagaaffiit timmisartui,, qanoq paasisarnerlugit, Chicago-mi isumaqatigiissut qanoq paasineqarnissaanut tunngassumik nalornissutaasut tunngavigalugit. Pingajuattullu Danmark-ip kissaatigaa amerikarmiut uppersarsassagaat danskit NATO-mi isumaqatigiissummik oktobarip sisamaanni 2001-imeersumik paasinninnerat, tamatumalu kingunerisaanik nalinginnaasumik USA-p nunanik qulaavaasinnaanermut immikkoortortaq danskit, kalaallit imaluunniit savalimmiut silaannartaannik kilitissiaqarnikkut timmisartuussinerni tunngavigisinnaannngikkaat. Sisamaat, apeqqut pisortatigoortumik apeqqutigineqartumi ilanngunneqannngitsut, pisortatigoortuunngitsumillu oqaloqatigiissutigineqartoq tassaavoq USA-p uppersarsinnaaneraat Kalaallit Nunaat pillugu 1951-imi isumaqatigiissut atortinneqannngitsut patsisigineqannngitsorluunniit kilitissiaqarnikkut timmisartuussinerni kalaallit nunaata silaannartaatigut. Maluginiartariaqqarpoq danskit naalakkersuisuisa allakkiaat apeqqutini akineqarnissaannut naatsorsuutigineqarsinnaasunik imaqsimasut.

Nunanut allanut ministeriaqarfiup kingornatigut suliaa, apeqqutigineqartut akitinniarnert, oqaatigisariaqqarpoq aallartitaqarnikkut diplomatit suliaattut ajornakusoortuusimasoq. Pissutsimmi imaassimapput – soorlu issuaanerni takisuuni marlunni atuarneqarsinnaasoq – inuit pissaanillit arlaqartut amerikarmiut allaffissornikkut ingerlatsiviini inissisimasut suli isumaqartuarsimammata „quatsisaarnerusoq,, danskit apeqquteqaataat suleqatigiilluni akissuteqarfigissallugit. Isornartorsiuisummi oqariartuutaat tassaasimammata kilitissiaqarnikkut sulineq eqqartorneqartoq, USA-milu ileqqunani apeqqutit taamatut ittut akissuteqarfigineqartarnerat. Tunngavilersuut taanna amerikarmiut nunanut allanut ministeriata tullersortaanit danskit nunanut allanut ministeriannik kingusinnerpaamik 29. august 2008 oqaloqateqarnermi oqaatigineqaqqippoq.¹⁵⁷ Negroponte-p ilanngullugu oqaatigaa ilimanarnerusoq Danmark-ip „tamakkiisuunngitsumik naammaginassuseqartumik,, akissutissarsiumaartoq,, Tamatumunnga Per Stig Møller-i akivoq:

„Tamakkiisumik naammaginassuseqarnerup DK-mi oqallinneq sakkortoq annertoorlu aallartissavaa, naalakkersuisullu qisuariartariaqassapput USA-mut isorinnittumik, aammalu

¹⁵⁷ „NAM – nunanut allanut ministerip Negroponte u.u.,, 29. august 2008, aktnummer 364, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

timmisartunut pasineqartunut tungatillugu nakkutilliinernik
pilersitsisoqartariaqarsinnaassagunarlu. Tamanna USA-mut DK-
mulluunniit naammaginangilaq.,¹⁵⁸

Negroponte-p tulluillugu neriorsuutigaa nammineq suliaq nunanut allanut ministerimut Condoleezza Rice-mut oqaloqatiginnissutiginiarini, namminerlu Rice oqaluttuunniarini danskit nunanut allanut ministeriata isumaanik. Tamatuma kingorna – oqaloqatigiinnerup imaqarniliornerani ersippoq – „...taava aalajangiiffisariaqarpoq qanoq...[amerikami tamatumunnga tunngasumik oqartussaasut] qinnuigineqartariaqassasut paasissutissanik annertunerusunik USA-p aamma DK-p illersoqatigiinni qanimut suleqatigiittuunerat aallaavigalugu.,¹⁵⁹

Ulloq 16. september 2008 nunanut allanut ministeriaqarfiup danskit allakkiaannut akissut tiguaa. Apeqqutitut ataasiakkaanut akissutaasut Negroponte-p ilisimasaarutigereersimasaatut danskit naalakkersuisuinut ilaannakuusumik naammaginassuseqarput.¹⁶⁰

Nunanut allanut ministeriaqarfiup amerikarmiut apeqqummut 3-mut aamma 4-mut akissutaat „naammaginartutut, tiguaat, taakkunani USA-p tikkuarmagu NATO-mi isumaqatigiissulluunniit imaluunniit Kalaallit Nunaannut tunngasumik isumaqatigiissut aallaviunngimmata kilitissiaqarnikkut danskit, kalaallit imaluunniit savalimmiut silaannartaasigut sulianik ingerlatsinissamut. Apeqqutit aappaannut akissutit „naatsorsuutigisariaqartutut, ippoq, tassami amerikarmiut tikkuarmassuk nunarsuarmioqatigiit inatsiseqarnikkut aaqqissuussineri isumaqatigiinngissutaasut, „inuinnarnik timmisartuussinerit, aamma „naalagaaffiup timmisartuussineri, eqqarsaatigalugit, soorluttaaq ilisimatitsissutigineqartoq amerikarmiut illersornissamut ministeriaqarfiata nalinginnaasumik inuinnarnik namminersortut timmisartuinik timmisartuussinerit [„commercial aircraft,] sakkutooqarfinni sulisunik nassatanillu ingerlatsinerusut naalagaaffiit timmisartuussinerisut. Nalornissutaasinnaavoq danskit naalakkersuisuisa ilorrisimaarnissamik tunngaveqartumik iluariinnarsimannginneraat amerikarmiut uppersarmassuk USA-p Chicago-mi isumaqatigiissut allaanerusumik paasisaraa. USA-p tamanna tunuliaqutaralugu timmisartuussinerit ingerlassimagaluarpagit, tamanna danskit naalakkersuisuinut tutsinneqarsinnaassanngikkaluarmat. Apeqqummut siullermut akissut nunanut allanut ministerimut Per Stig Møller-imut ministeriaqarfimmilu atorfilinnut pakatsissutaavoq, taakkuami naatsorsuutigisimagaluarmassuk amerikarmiut eqaannerusumik suleqatiginissaat:

---

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ Ibid.

¹⁶⁰ Apeqqutit akissutillu CIA pillugu nassuiaasiamut 2008-meersunut ilanngussatut naqinneqarput.

„Taamaasillunilu akissutigineqartut tunngavigalugit tunuartiinnarneqarsinnaanngilaq sulii amerikarmiut tigusanik inatsisilik unioqqutitsillutik danskit aamma kalaallit silaannartaasigut angallassisarsinnaanerat. Tamanna assut pakatsinarpoq, isiginiaraanni inussiarnersumik (amerikarmiut) ilumuunnginnerarmassuk taamaaliortoqartarsinnaanera... (nunamut iligisamut allamut).„¹⁶¹

Ingammik nunanut allanut ministeriaqarfimmit uniffigineqarput amerikarmiut apeqqummut siullermut akissutaanni oqaaseqatigiit kingulliit tullii:

„The United States confirms that in conducting any intelligence flights with detainees on board, the United States has respected the sovereignty of Denmark, and will continue to do so.„

Ministeriaqarfiit akornanni atorfilinnik suleqatigiissitat pisortaata maluginiarpaa oqaatsit atorneqartut atuarneqarsinnaasut soorlulusooq tigusanik timmarsartuussisoqartarsimassasoq danskit silaannartaatigut, tamannalu „illuatungiliuttuniit Kalaallit Nunaanniillu suleqatigiissitat iliuusaasussatut siunnerfigisaanut sanilliullugu sakkortuumik piunasaqalernermik kinguneqarsinnaasoq.„¹⁶² Taassumali oqaaseqaat pingaaruteqartoq ilassutigisinnaasimavaa, danskit Washington-imi ambasadøriannit oqaatigineqarmat: Amerikarmiut allakkiaata tunniunneqarneranut atatillugu ambasadøri ilisimatinneqarpoq „...akissut atuarneqarsinnaanngitsoq uppersarsaatitut inatsit uniorlugit tigusanik angallassisooqartarsimasoq.„¹⁶³ Ministeriaqarfiit akornanni suleqatigiissitat pisortaata oqaatigaa ilisimaneqalersooq „oqaaseqatigiit kingulliit tullii taamatut atuarneqarsinnaasut, taamatulli paasinnilluni atuarnaq assortorneqarsinnaavoq, tassami tigusanik angallassineq danskit ilisimateqqaarnagit pisoq danskit silaannartaannik unioqqutitsilluni atuinerussammat, taamalu – aamma amerikarmiut isumaat paasinnittaasiat naapertorlugu – pisimasinnaanani.„¹⁶⁴

Taamaasillunilu danskit allakkiaannut tunuliaqutaasut pillugit apeqqut imaattumik paasinninnermik tunngavilerneqarsinnaavoq: Aap, danskit kissaatigisarivaat, ilami kissaatigisaavoq danskinit tunngavilersorluagaq, - tassalu allakkiap 31. juli 2008 tunniunneqannginnerani apeqqutit amerikarmiunut isumaqatigiinniutigeqqaarnissaat. Kisiannili tamanna

---

¹⁶¹ Notits: „CIA-p timmisartuussisarsimaneri isortortut pillugit nassuiaasiaq: USA-mit akissut.„ 17. september 2008, aktnummer: 388, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Mail, 16. september 2008, aktnummer 389, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

¹⁶⁴ Ibid.

„isumaqatigiissutigereerlugu,, pissusilersornerunngilaq, ajortumik isumaa paasillugu. Danskit nunanut allanut ministeriata allakkiap tuniunneqarnissaa sioqqullugu aammalumi kingornatigut annertuumik sunniiniarnermigut apeqqutit saqqummiunneqartut akineqarnissaat anguniarpaa. Danskit naalakkersuisuisa siumoortumik apeqqutit USA-mut oqaloqatigiissutigisimanngikkaluarunikkit taava akissutissarsisimassanngikkaluarpulluunniit immaqa. Taamaallaallu akissutaasimasinnaagaluarput „neither confirm – nor deny,,. Suleriaaseq atorneqartoq kinguneqarpoq suliamut tunngatillugu amerikarmiut isumaannik pingaaruteqartunik saqqummersoqarmat. Kiisalu aamma eqqaamasariaqarpoq danskit periaatsit atugaat ajunngivissumik aallartitaqarnikkut 2005-2007-imi periaaserineqartunut naapertuulluarmata.

2.3.2 Siumut sammisumik amerikarmiut neriorsuinerat oktobarip 22-iani 2008-meersaq

Amerikarmiut akissutaannik septembarip 16-ianni 2008 tigusaqareernerup kingornagut suliat ingerlanerat ersersitsivoq ingerlaavartumik danskit aallartitaqarnikkut uteriisersimasut, naak nunanut allanut ministeriaqarfiup annikitsuinnarmik isumalluarfigisimagaluaraa State Department tamanna uteriiserneq pissutigalugu annerusunik paasissutissiisanersaq:

„Inatsiseqarnikkut sullissiviup nalilerpaa amerikarmiut akissutaat suliami tamaanga killeqassasut, inaarutaasut. Akissut sapaatip akunneri arfinillit sinnerlugit sivisussuseqartumik sakkortuumik Washington-imi pisorta qarfiit akornani isumaqatigiinniutigineqarsimavoq... (amerikarmiut oqartussaasui assigiinngitsut). Inatsiseqarnikkut sullissivik piffissami tassani ingerlaavartumik State Department-imi inatsisilerinermut allaffimmut pisortatiguunngitsumik attaveqarsimavoq, tassuuna naalakkersuisoqarfiit pineqartut akornanni suliaq pillugu danskit saaffiginissutaannut utimoortumik isummiussassat oqaloqatigiissutigisinnaajumallugit. Tassungalu atatillugu isortuunniarneqarsimanngilaq, minnerunngitsumik... [amerikarmiut pisorta qarfiat ataaseq] akerliulluinnarsimavoq sutigulluunniit amerikarmiut akissuteqarnissaannut pisussaaffilersornissaannulluunniit suliassa qarfimmu pineqartumut tunngatillugu, taamaattumillu State Department-imiit sakkortuuliortoqarnera pissutigalugu amerikarmiut akissutaat apeqqutigineqartunut toqqaannartunut arlaqartunut isummersorsimasut. Paasinninneq taanna amerikarmiut Danmark-imi ambassadør-iannit aamma pigineqartutut

isikkoqarpoq, taassumami direktørimik ulloq 17. september 2008 ataatsimeeqateqarnermi naatsorsuutigineqarsinnaa-sorinngilaa maannamut qisuariaataasimasuniit annertunerusunik amerikarmiut pisorta qarfiiniit akissutissarsisoqarnissaa.,¹⁶⁵

Taamaakkaluartoq danskit tunngaanniit kissaatigineqarpoq erseqqissarneqassasoq danskit pisortatigoortumik qisuariarnerat sakkortunerussasoq, USA-p timmisartuussisimanersut tunngatillugu tigussaannerusumik isummersorsimagaluarnerannut sanilliullugu.¹⁶⁶ Nunanut allanut ministerip naalakkersuisut ataqatigiissaarinermut ataatsimiititaliaanni aamma siunnerfigineqartussatut isumagivaa amerikarmiut suleqatigiinnissamut piumassuseqannginnerat paatsoorneqarsinnaanngitsumik danskit tunngaanniit qisuariarnermik kinguneqartariaqartoq. Nunanullu allanut ministerip saqqummiussinissamini tunngavissaatut oqaasissanut allassimaffik ersarissumik imaqarpoq „pisariaaaruttoq politikkikkut nukinnik suliami atueqqinnissamut USA-p isortortumik tigusanik timmisartuussisarneranut kilitissiaqarnikkulluunniit suliaanut tunngasunik nassuiaalluni illersuilluniluunniit pissusilersornissamut., Aamma, - erseqqissaatigineqarporlu „...minnerunngitsumik danskit silaannartaatigut ingerlanneqartarsimappata, uagut akuerinngisatsinnik.,¹⁶⁷ DIIS-ip naalakkersuisut ataqatigiissaarinermut ataatsimiititaliaata nalunaarsugaatai atuarsinnaasimavai, kisiannili taakkunani ersittoqanngilaq suliamut tunngatillugu qanorpiaq oqaluttoqarsimanersoq pillugu.¹⁶⁸

Tamatuma kingornatigut oqarasuaatikkut minutsinik qulinik sivilisussusilimmi amerikarmiut nunanut allanut ministeriannik oqaloqateqarnermi oktobarip 17-iani 2008 ingerlanneqartumi Condoleezza Rice nassuiaavoq nammineq ajorluartumik timmisartuussinerit ataasiakkaat pillugit uppersaasinnaanani ilumuunnginneraasinnaanani. State Department-illi suli anguniarniarpaa Danmark-ip suli ersarinnerusumik akissutissarsisinneqarnissaa, kisiannili ajornakusoortussaalluni sisamanngornermi tuliuttumi CIA pillugu nassuiaatip tamanut saqqummiunneqarnissaa sioqqullugu tamatuma

¹⁶⁵ Tunuliaqutaasutut allakkiaq, 7. oktober 2008, aktnummer 427, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

¹⁶⁶ Oqaasissanut allassimaffik: „Nunanut allanut ministerip Secretary of State Condoleezza Rice-imik oqaloqateqarnera, amerikarmiut CIA-p timmisartuussisarsimaneri pillugit akissutaannut atatillugu,, 7. oktober 2008, aktnummer 427, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

¹⁶⁷ „Allakkiaq: Nassuiaasiaq CIA isortortumik timmisartuussisarsimaneri Danmark-imi, Kalaallit Nunaanni aamma Savalimmiuni: Oqaasissat allassimaffiat ataatsimiititaliami K-mi saqqummiussassat,, 7. oktober 2008, aktnummer 429, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

¹⁶⁸ Ataatsimiinneq ataasinngorneq 26. marts 2012 Morten Heiberg-ip aamma Statsministeriami atorfillit marluk.

naammassineqarsinnaanissa. Danskit nunanut allanut ministeriata paasinarsisippaa danskit naalakkersuisuisa amerikarmiut ersernerluttumik akissuteqarnerisa kingunerisaannik pissusilersornerat sakkortusinnaasoq, tamannalu imaqarniliaq naapertorlugu amerikarmiut nunanut allanut ministeriata paasinarnarpaa.

Oqaloqatigiinnerup ingerlanerani Per Stig Møller-ip periarfissaasinnaasutut misilillugu saqqummiuppaa siunissamut sammisumik amerikarmiut sillimmatitut ittumik neriorsuisinnaanersut, maannamut amerikarmiut ersernerluttunik akissutigisartagaannut ilassutaasinnaasumik, danskit aamma kalaallit silaannartaatigut siusinnerusukkulli tigusanik angallassisarsimaneragaanermut amerikarmiuniit ersernerluttumik akineqartunut ilassutaasinnaasumik.¹⁶⁹ Rice tamatumunnga itigartitsinngilaq, suliarlu inatsisilerinikkut ministeriaqarfiup immikkoortuinut ingerlatseqqinneqarpoq. Aqaguanilu 18. oktober 2008, Nunanut allanut ministeriaqarfiup maluginiarpaa State Department nikereersimasoq. Danskit silaannartaatigut timmisartuussisarsimanerit pillugit amerikarmiut ilumoorneraajumanatillu ilumuunnginneraajumannginnerat amigaataasoq aalajangiusimaneqarpoq, kisiannili USA-li maanna piareersimavoq siunissamut sammisumik qularnaveeqqusiissalluni. Danskit nunanut allanut ministeriaqarfiata siunnersuutigaa amerikarmiut qularnaveeqqusiinerat imatut oqaasertalerneqassasoq:

„The United States of America confirms, that no transport of detainees will take place through the airspace or territory of the Kingdom of Denmark by or on behalf of any US authorities without prior explicit permission by Danish authorities.,,¹⁷⁰

USA akuersaarniarnersoq pillugu nalornineq nunanut allanut ministeriaqarfiup allakkiaani mail-iinilu ulluni tullerni marlunni malugineqarsinnaavoq, kisiannili oktobarip 21-iani unnukkut kingusissukkut nalunaarut State Department-imiit takkuppoq, tassanilu nalunaarutigineqarluni akuerineqartoq Danmark siumut sammisumik qularnaveeqqummik tunineqarsinnaasoq. Taamaattoq nalunaarutigineqarpoq tamanna aatsaat pisinnaasoq Det Hvide Hus akuersereerpat. Nalunaaquttallu akunneri marluk affarlu qaangiuttullu ministeriaqarfiit akornanni atorfillit suleqatigiissitat pisortaata ministersekretariati aamma nunanut allanut ministeriaqarfiup direktion-ia imaattumik nalunaarfigisinnaanngorpai:

---

¹⁶⁹ „UM”-p Rice-imik oqaloqateqarnera.,, notits 17. oktober 2008, aktnummer 442, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

¹⁷⁰ Ibid.

„MoD [*ilimanarpoq imaassagaluartoq DoD: Department of Defense*] aamma ...[amerikarmiut oqartussaasuat uani susassaqartuq] oqaaseqatigiinnik allagaasunik akuersipput, kisiannili amerikarmiut inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiata aalajagersimarpasittumik pissuseqartumik akueriumanngilaa oqaaseqatigiinni allassimasut „transfer of detainees,, siumoortumik danskit oqartussaasuinit tamarmik akuerineqaaqqaartassasut. Tassami pissusissamisoortinngilaat inatsisinik unioqqutitsilluni angallassinertut taaneqartut (extraordinary renditions) eqqaassanngikkaanni angallassinertut allat pineqarnissaat, tamatumunnga ilanngullugit assersuutigalugu nalinginnaasumik angallassinertut inunnik USA eqqartuussivinni malersorneqartussat pineqanngimmata.,,
171

Danskit isaannit isigalugu ajornartorsiutaavoq amerikarmiut inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiata kissaatitut nalunaarutigisimammagu ilassutit oqaatsinik danskit amerikarmiut qularnaveeqqusiinissaannut siunnersuutaat ilaneqassasoq: „except in cases of criminal prosecution,, taamatullu ilassusiineq annertuumik killiliissaaq. Ministeriaqarfiit akornanni suleqatigiissitap pisortaa naapertorlugu taamaaliorneq toqqaannartumik inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup CIA pillugu nassuiaammut ilassutaanut akerliussaaq, taannami killilersuinernik imaqanngimmat, aammali danskit oqallinneranni sammivimmik „saassussiffiusinnaasumik ammaannartumik,, pilersitsissalluni, taamaattumillu amerikarmiunut siunnersuutigaa imaattoq:

„...oqaasertaq „transport of detainees,, taarsissavarput „renditions,,-imik. Taamaasillunilu qularnaveeqqusiineq USA-ip qularnaveeqqusiinertut tunniuterigaanut ...[naalagaaffimmiut iligisaminut allamut]... Washington-imi susassaqartut nammineq iluminni isumaqatigiinniareernerisigut amerikarmiut inatsisinut atortitsinermut ministeriaqarfiata tamanna akueraat, naak [*amerikarmiut inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiat*] isumaqaraluartut tamanna pissutsinut allannguutaassanngitsoq ...[naalagaaffik iligisaq alla] imaassimagunarpoq inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfimmit akuerisaanngitsoq),,
172

¹⁷¹ E-mail-eq 22. oktober 2008-mi nal. 01:28-meersoq, aktnummer 454, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

¹⁷² Ibid.

Oqaaseqatigiit allanguutaat isumaqarpoq Danmark-i
qularnaveeqqusiivigineqarmat naalagaaffiup iligisap
qularnaveeqquserneqarsimanerata assigisaanik:

„Tamanna isumaqarpoq qularnaveeqqut maanna
inissaminiilersoq. Taassuma assigimmagu ...[naalagaaffiup
iligisap allap pissarsiarisimasaa], taamalu
nalornissutissartaarulluni, oqaaseqatigiit inissinnerisigut.
Tamannalu ilutigitillugu ersarissivoq „renditions,,-imi
pinngitsoorani CIA-p tigusanik timmisartuussisarneri
ilanngullugit eqqartorneqartut. Aammalu
piumasarisinnaaleripput assartuussinerit tamarmik danskit
inatsisaat naapertorlugit akuersissuteqaqqaarluni
ingerlanneqarsinnaasut pineqarnerat.,,¹⁷³

Oktobarip 22-iani 2008 kingusinnerusukkut Condoleezza Rice
pisortatigoortumik qularnaveeqqusiinermik allaganngorlugu
ministereqatiminut Per Stig Møllerimut nassiussivoq, imatut
oqaasertaqartumik:

„Specifically, the United States of America confirms that no
rendition will take place through the airspace or territory of the
Kingdom of Denmark by or on behalf of any U.S. authorities
without the prior explicit permission of Danish authorities.,,¹⁷⁴

Taamaasillunilu qularnaveeqqusiineq ministeriaqarfiit akornanni suleqatigiit
pisortaata naapertorlugu CIA inatsisinik unioqqutitsisumik
timmisartuussisarnerinut attuumassuteqartut inissaminut inissippoq.

2.3.3 Eqikkaaneq

Qulaani suliap ingerlanneqarsimanera pillugu nassuiaataasut
saqqummiussorneqarnerisigut erserpoq naalakkersuisut atorfilittallu USA-
mik isumaqatigiinniarnermi piffissami 31. januar 2008 – 23. oktober 2008
ingerlanneqartumi tunngavilersorluakkanik piviusorsiortunillu
oqariartuuteqartarsimasut. Nunanut allanut ministeriaqarfiup periarfissaq
qinerpaat ministeriaqarfiup isumaa naapertorlugu amerikarmiut suliami
qanillattornissaannut periarfissaqarnerpaaq. Suleriaaseq atorneqartoq
kinguneqarpoq USA-mut oqaloqatiginnissutigineqarmata apeqqutit qanoq
ittut danskit tungaanniit apeqqutigineqassanersut. Tamatumali

¹⁷³ Ibid.

¹⁷⁴ Allakat Rice-imiit Per Stig Møller-imut, 22. oktober 2008, aktnummer 466,
journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

kingunerinngilaa apequtigineqartussat pingaaruteqartut
apequtigineqannginnerat, soorlu tamanna ersertoq danskit allakkiassaata
inaarutaasumik oqaasertalerneqarnerani ersertoq aammalu
pisortatiguunngitsumik Kalaallit Nunaannut tunngasumik 1051-imi
isumaqatigiissutip eqqaaneqarnerisa ersersikkaat. Danmark-i 16. september
2008 apequtigineqartunut akissutinin pingaaruteqartunik pissarsivoq, naak
ersarissigaluartoq USA-p ajornavissoq danskit silaannartaasigut CIA
qulaavaasarsimanersoq pillugu apeqqutit akineqarsinnaanerat.
Pingaaruteqarporli oqaatigissallugu apeqqutissaq apequtigineqarmat, naak
amerikarmiut paasisikkaluaraat apeqqummut tassunga atatillugu
inussiarnisaarsinnaanatik. Tamatumungali taarsiullugu nunanut allanut
ministerip Per Stig Møller-ip ilungersorneratigut anguneqarpoq Danmark
qularnaveeqqusiivigineqassasoq siunissamut sammisumik, taannalu
qularnaveeqqusiineq Danmark-ip oktobarip 22-ianni 2008 pissarsiarivaa
naalagaaffiit akornanni isumaqatigiinniareernikkut aammalu sapaatip
akunnerinik arfinilinnik sivisussuseqartumik amerikarmiut pisortaqarfiisa
akornanni iluminni oqallisereernerisigut. Allatut oqaatigalugu
isumaqatigiissuteqareerluni pisuusaartoqarsimanngilaq, imaluunniit
isumaqatigiinnartusaartoqarsimanani. Marloqiusamik
pissusilersortoqarneranik oqalunneq tunngavissaqanngilluinnarpoq.

2.4 CIA pillugu nassuiaasiap sakkutuut tigusanik timmisartuussisarnerat pillugu paasissutissaatai 2001 – 2008

Inuit tamat akornanni oqallisaasoq amerikarmiut tigusanik
timmisartuussisarsimanerannut tunngasoq tigusanut inuinnarnut timmisartut
atorlugit timmisartuussisarnerinnarmut tunngasuunngilaq. Arlallinniit
oqaatiginiarneqartarpoq tigusanik nuussisarnerit aamma sakkutuut
timmisartuinit ingerlanneqartartut. Schweiz-imioq Europaråd-ip
Parlamentariske Forsamling-ianut nalunaartartoq, Dick Marty,
nalunaarusiamini isorinnittumi 2006-imeersumi allappoq tigusat
amerlasuukkaarlugit sakkutuut timmisartuinit Guantánamo-mut
nuunneqartarsimasut, taamaattumillu tamakkua aamma Europaråd-ip
misissuinerani ilaatinneqartut.¹⁷⁵ Danskit oqallinnerannut atatillugu aamma

---

¹⁷⁵ „It should also be noted that ‘rendition’ flights by the CIA are not the only means of transporting detainees between different points on the [spider’s] web. Particularly in the context of transfers to Guantanamo Bay, detainees have been moved extensively on military aircraft, including large cargo planes. Accordingly military flights have also fallen within the ambit of my inquiry.,, i Dick Martys rapport af 7. juni 2006 (bilag 25 til *CIA-redegørelsen*), s. 12.

oqaatigineqassaaq sakkutuut timmisartui atorlugit assartuisarnerit aamma danskit aviisini isorinnittumik allaaserisani arlalinni ilaammata.¹⁷⁶

Taamaakkaluatorli naliliisoqarpoq – aamma CIA pillugu nassuiaammi pissutissaqarluarsinnaasoq sakkutuut timmisartuisa assartuisarnerisa ilanngunneqannginnissaannut. Siullertut; timmisartuussinerit DR1-p piviusulersaarutaani eqqartorneqartut aammalu CIA pillugu nassuiaasiormut tunngaviusut inuinnaat timmisartoraat. Aappasaanik; sakkutuut tigusanik angallassinert pineqartut tigusanik timmisartuussisarnernut sillimaniarnernik pissuteqartumik sumiiffimmiit sumiiffimmut ingerlassinerusartunut danskit silaannartaannik akuerineqanngitsumik qulaassisinnaanernut attuumassuteqanngillat. Pissutaasut pingajuat pissutaasunilu pingaarnersaasinnaasoq tassaavoq, USA sakkutooqarnikkut timmisartuussinerni pineqartuni nunanik qulaavaanertaqartuni nunanut europa-miittuni qulaanneqartussanut akuerineqarnissamik qinnuteqartarpoq. Timmisartuussinerit pineqartut takuneqarsinnaasut naapertorlugit amerlanertigut imaq akullersuaq qulaallugu ingerlanneqarnerusarput, aammalu uppernassuseqartunik paasissutissaqarpoq sakkutuut timmisartuussisarnerini assersuutigalugu Tyrkia-mut aamma Spania-mut isumaqatigiissuteqartoqarsimasooq. Amerikarmiut nammineq nalunaarsugaataat tamanut takusassiarineqartut 2002-meersut iligiit peqataasut sakkutooqarnikkut peqataassutigisaasa nalunaarsorneqarfianni ilaatigut ersersinneqarpoq nalinginnaasumik qulaavaalluni timmisartorsinnaanermut akuersissuteqartoqartoq nunanit taakkunanga marlunniit.¹⁷⁷ Paasissutissat WikiLeaks-meersut aamma aviisimit El País-meersut taamaallaat sakkortusarsinnaavaat paasinninneq USA-p nunat arlaqartut *sakkutooqarnikkut* qulaavaannissinnaanermut nunnittarsinnaanermullu atasumik qinnuteqarfigisimagai.¹⁷⁸

Danmark eqqaaneqanngilaq Pentagon-ip allassimaffiutaani 2002-meersumi, aammalu ilimanaateqarpallaanngilaq amerikarmiut sakkutuuisa tigusanik angallassillutik danskit silaannartaannik aqqusaarisariaqarsimanissaat. Taamaakkaluatorli Pentagon-ip allassimaffiutaa aallaavigalugu mattutivinneqarsinnaanngilaq Danmark-ip suleqataasimasinnaanera, sakkutooqarnikkut tigusanik timmisartuussisarsimanernut. Tassami takuneqarsinnaavoq nunat tamarmik kissaatigisimannikkaat USA-mik pinerliinianut terroristunut sorsunnermi sakkutooqarnikkut suleqateqarnermi annertussusiata paasissutissiissutigineqarnissaa.

---

¹⁷⁶ Se fx John Hansen, „Folketinget misinformeret om flyaftale,, Morgenavisen Jyllands-posten 25. april 2008 og Matias Seidelin og Jakob Sorgenfri Kjær, „Europas carte blanche til USA,, Politiken 17. juni 2007.

¹⁷⁷ <http://defense.gov/news/jun2002/d20020607contributions.pdf>.

¹⁷⁸ „Aznar dio vía libre al paso por España de presos hacia Guantánamo y lo ocultó,, El País, 1. december 2008. Aviissip amerikarmiut qinnuteqarnermi pissarsiarisimavai.

Immikkut isigineqartariaqartoq tassaavoq Danmark-ip aammalu nunat NATO-mut ilaasortaasut allat ataatsimiinnermi oktobarip sisamaanni 2001 ingerlanneqartumi USA nalunaarfigimmassuk qulaavaasinnaanermut akuersissuteqarlutik ataatsimut atuuttumik („blanket overflight clearance,“). NATO-mi isumaqatigiisummi aamma ersippoq akuersissutit nunani pineqartuni timmisartornikkut qulaavaasinnaanermut nalinginnaasumik atugassarititaasut assigigaat.¹⁷⁹ Europaråd-imiit nalunaarusiat pingajuanni 2007-imeersumi eqqaaneqarpoq tamanna periarfissaalluatoq, -nalunaartartup Dick Marty-ip miserratiginngilaa paasissutissat NATO-meersuunerat, isortuussamillu uppersarsarneqarnerarlugu USA isumaqatigiisut pissutigalugu europamiut silaannartaatigut killeqanngitsumik tigusanik angallassisinnaasoq.¹⁸⁰ Marty-p nalilersuinera assorsuaq pisariillisaaneruvoq, tassami NATO-imi isumaqatigiisummik issuaanermini immikkoortoq pingaaruteqartoq avaqqutiinnaramiuk, tassani uffa oqaatigineqartoq akuersissutit nunami pineqartumi qulaavaasinnaanermut ileqquusunik tunngavilimmik ingerlanneqartassasut.

Danskit naalagaaffittut ileqqui tamatumunnga tunngasut pillugit ilisimavagut imaattut:

„Naalagaaffiit allat sakkutooqarnikkut timmisartuussisarneranni periusiusussat Kongelig Anordning nr. 224 (Sakkutuut umiarsuaasa aamma sakkutuut timmisartuisa nunanit allaneersut danskit oqartussaaffiannut isersinnaanerat piffissami eqqissisimaffiusumi) ulloq 16. april 1999-imeersoq. Anordningimi – peqqussummi – aalajangersakkat naapertorlugit periarfissaqarpoq naalagaaffiit sakkutooqarnikkut timmisartuisa nalinginnaasumik qulaavaasinnaanernut akuersissuteqartarnissamut. Tamanna ileqquusut naapertorlugit aaqqissuussaavoq ukiut tamaasa qulaavaasinnaanermut missinnaanernullu akuersissuteqartoqartarnerisigut, amerikarmiut ukiumoortumik qinnuteqaateqarnerat tunngavigalugu. Nunanut allanut tunngatillugu tamatumunnga assingusumik aaqqissuussisoqarsimavoq.,,¹⁸¹

¹⁷⁹ Den nærmere ordlyd er, at staterne skulle „provide blanket overflight clearances for the United States and other Allies’ aircraft, in accordance with the necessary air traffic arrangements and national procedures, for military flights related to operations against terrorism,“. Se <http://www.nato.int/docu/speech/2001/s011004b.htm>, aktnummer 219, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

¹⁸⁰ Dick Marty's rapport af 7. juni 2007 (CIA-redegørelsen, bilag 26), s. 17.

¹⁸¹ Apeqquteqaammut nr. 105-imut akissut 29. april 2008-meersoq Nunanut Allanut Ministerimut Folketing-imiit – Udenrigsudvalget (URU – alm. del).

Taamaattumillu pissusissamisoorpoq misissussallugu qanoq ittunik ukimoortunik akuersissutinik USA tunineqartarsimanersaq. DIIS-ip misissuinerisa ersersippaat USA qinnuteqarsimasq timmisartut aalajangersimasut atorlugit qulaavaasinnaanermut, taakkualu tigusanik angallassissutaasinnaanngillat. Soqutiginarporli amerikarmiut aallartitaqarfiata 2004-mi qinnuteqaataa, tassani qinnutigineqarmat aamma kilitissiaqarnikkut timmisartut akuersissummut ilanngunneqassasut, kisiannili paasissutissani pigineqartuni CIA pillugu nassuiaammut atatillugu atorneqartuni, aammalu paasissutissani DIIS-p Illersornissamut ministeriaqarfimmit 2012-imu pissarsiarisaani timmisartut tigusanik angallassissutit pineqanngitsut, kisiannili kilitissiaqarnikkut teknikkikkut pissarsiniartarnermi atortorineqartut.¹⁸² Tamatumunngalu aamma ilannguttariaqarput pisortatigoortunik amerikarmiut Danmark-imut akissutaat septembarip 16-ianiit 2008-meersut, tassani USA-p uppersarmagu NATO-mut isumaqatigiissummi taamaallaat timmisartut sakutooqarnermi atorneqartartut pineqartut, aammalu USA-p NATO-mi isumaqatigiisut atortanngimmagu ataatsimut isigalugu qulaavaalluni timmisartortarnermut akuersissutinut tunngatillugu, CIA-p timmisartuussisarnerinut danskit, kalaallit imaluunniit savalimmiut silaannartaatigut.¹⁸³

2.4.1 Kalaallit Nunaannut tunngasumik isumaqatigiisut 1951-imeersaq

Kalaallit Nunaannut tunngasumik isumaqatigiisummi 1951-imeersumi NATO-mi isumaqatigiisutitulli 2002-meersutut USA annertuunik pisinnaatitaaffilerneqarpoq. CIA pillugu nassuiaasiami ersippoq:

„Naak aalajangersakkap taassuma oqaasertamigut USA Kalaallit Nunaat qulaallugu timmisartorsinnaatikkaluaraa annertuumik, taamaattoq isumaqatigiisummi namminermi, imaluunniit kingusinnerusukkut ilassutitut isumaqatigiisutaasartuni, tunngavissaqanngilaq oqassalluni danskit kalaallillu tunngaanniit aalajangersagaq taanna tunngavigalugu akuersisimasut USA Kalaallit Nunaanni isortortumik ingerlanneqartunik tigusanik timmisartut atorlugit assartuisinnaasoq, ingerlatanilluuniit allanik suliaqarsinnaasoq

¹⁸² Apeqqummut nr. 124 ulloq 14. maj 2008-meersunut akissut – Udenrigsudvalget (URU – alm. del) aktnummer: 242. E-mail Morten Heiberg-imut Illersornissamut ministeriaqarfimmiit 1. marts 2012.

¹⁸³ “Diplomatic Note,, Washington 2008, aktnummer 32, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

Danmark-ip   USA-Iluunniit   inuiaat   akornanni
isumaqatigiissutaasuni pisussaaffigisaannut akерliusunik.,¹⁸⁴

DIIS-ip   misissuinerata   taamatut   oqariartuuteqarneq
uppersaannarsinnaavaa. Siusinnerusukkut eqqaaneqareersutut USA-p
pisortatigoortuunngitsumik septembarimi 2008-mi akissutiminni
nalunaarpaat Kalaallit Nunaannut tunngasumik isumaqatigiissut
kilitissiaqarnikkut timmisartuussisarnerni tunngavigineqartanngitsoq.¹⁸⁵

2.4.2 Tigusanik inuinnaat timmisartui atorlugit angallassisarneq

CIA pillugu nassuiaatip ingammik sammivaa inuinnaat timmisartui (aamma taaneqarsinnaapput namminersortut timmisartui) atorlugit tigusanik angallassisarnermut tunngasumik apeqqutit, aammalu nassuiaammut ilanngussatut ilaavoq timmisartut allassimaffiat annertoq. Ilanngussat nalunaarsuutaanni timmisartut assigiinngitsut 132-it pineqarput, danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaannik qulaassisarsimasinnaasutut sammineqarput.

Pineqarput timmisartut tusagassiorfinni aammalu nunarsuarmioqatigiit akornanni naalagaaffinnilu misissuinerne assigiinngitsuni eqqaaneqartarsimapput. Assigiissutigisaattullu ilisarnaataalluni timmisartut pineqartut aallartarneri toqqaannartumik tigusanik angallassinernut nunarsuarmioqatigiit akornanni aamma naalagaaffinni ataasiakkaani misissuinerne eqqaaneqartartunut atassuserneqarsinnaanginnerat. Nalinginnaasuvoq nalunaaruteqartoqartarnera imaluunniit aviisini allaaserinnittoqartarnera paasissutissanik nalorninartulinnik tunngaveqartunik, inuk aalajangersimasoq CIA-mit sumiiffimmiit sumiiffimmut allanut angallanneqarsimagunartoq, taamatuttaaq paasissutissat nalorninartut tunngavigalugit oqaatigineqarluni timmisartuaraq piffissami pineqartumi assersuutigalugu Guantánamo-mut, Polen-imut imaluunniit Thailand-imut ingerlasimasoq. Tassa sumiiffinnut CIA-p ingammik tigusaminik suliaqarnerani atorneqartartunut. Paasissutissat taakkua aamma pituuterneqartarput paasissutissanut allanut, timmisartoroq pineqartoq namminersortunit pigineqartoq, CIA-mit nakkutigineqartoq imaluunniit CIA-miit atorneqartoq. Allatut oqaatigalugu pasilliutit pineqarput.

Kiisalu eqqaasitsissutigineqassaaq timmisartuussisarnernut allassimaffiit pineqartut amerlasuut tusagassiorfinnit aamma Europaråd-ip inatsisartuisa katersuuttarfiata tunngavigisarsimasaat, inatsisinik unioqqutitsilluni tigusanik danskit, kalaallit aamma savalimmiut

---

¹⁸⁴ CIA pillugu nassuiaasiaq, s. 27.

¹⁸⁵ E-mail, 17. september 2008, aktnummer 386, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

silannartaasigut angallassisarsimaneraanerni ajornartorsiutitaqarmata. Transportministeriap 2006-imili tikkuarsimavaa nalorninartoq Naviair-imi aamma Eurocontrol-imi suleriaatsit pissutigalugit paasissutissat nalorninartoqartut.¹⁸⁶

2.4.3 Kildeer aamma Landis

CIA pillugu nassuiaatip uppersarpari Kalaallit Nunaat qulaallugu timmisartornerit aalajangersimasut, DR1-p piviusulersaarussiaani eqqartorneqartut. Ilanngullugu uppersarneqarpoq *Twin Otter DHC6* ilisarnaatilik N6161Q Kalaallit Nunaanni Narsarsuarmi mittarfimmut missimasoq ulloq 19. februar 2003, aammalu inuit marluk timmisartumeersut mittarfiup hotel-ianut allatissimasut atit L.W. Kildeer aamma Deyer/Dexter Landis atorlugit. Ilanngullugu ministeriaqarfiit akornanni suleqatigiissitat nassuiaasiaanni eqqaaneqarpoq aallakaatitap inuit pineqartut pillugit paasissutissaataasa pasinarnerulersikkaat inuit pineqartut CIA-mut attaveqartuusinnaanerit.¹⁸⁷

CIA pillugu nassuiaasiami ersippoq ministeriaqarfiit akornanni suleqatigiissitaq – pisortatut allatulli – paasissutissanik nunanit allanit nammineerluni pissarsiniarsinnaangitsoq. Paasissutissat naalagaaffiup pineqartoq avaqqutiinnarlugu pissarsiariniarneqarpata tamanna naalagaaffiup namminersorneranik innarliinerusinnaammat. Ilanngullugulu erseqqissarneqassaaq DIIS-p misissuina aamma nammineerluni paasissutissanik DR1-p malersorsimasaanik misissueqqinnissamut periarfissaqartitsinngimmat, kisiannili DIIS-p misissuisoqatigiivisa maluginiarpaat DR1-p paasissutissaataasa ilimanarsisikkaat, timmisartuussisarnerit eqqaaneqartut CIA-mut atassuteqarsinnaasut.

DIIS-p nammineq misissuinnerminut atatillugu tigusanut tunngasut allat sammisimavai:

2.4.4 El Masri

Suliaq El Masri-mut tunngasoq danskit tusagassiorfiisigut siusinnerusukkut eqqartorneqartarsimavoq, tassami timmisartoq N982RK, terroristitut pasisaasumik tyskisut innuttaassusilimmik El Masri 28. maj 2004 Albaniamut assartuisimammat, aqaguanilu kalaallit silannartaat qulaallugu ingerlasimalluni. Frank Aaen (EL) 2008-mi nunanut allanut ministerimut

---

¹⁸⁶ Teknikkimut tunngasut pineqartut matumani sammineqassanngillat, taarsiulluguli tamakkiisumik akissut suliamut tunngasoq ministerimeersoq innersuunneqassalluni: Flemming Hansen-ip Frank Aaen-mut akissutaa, Spørgsmål S 4266, 29/9 2006.

¹⁸⁷ *CIA pillugu nassuiaat*, danskisut qup. 80.

Per Stig Møller-imut timmisartuussineq taanna pillugu apeqquaqateqarpoq:

„Pasilliinerit tusagassiorfitsigut eqqartorneqartut danskit kalaallillu silaannartaannik atuisimanermut tunngasuusut, tamatumunnga ilanngullugu N982RK naalakkersuisut nassuiaasiassaanni ilaatinneqarumaarpoq.,”¹⁸⁸

Timmisartorneq CIA pillugu nassuiaasiap ilanngussanut - bilag-inut - immikkoortuani nalunaarneqarsimavoq, kisiannili nassuiaasiami immikkut sammineqarsimarpassigani, tassani tigusamut pineqartumut sammisortaa eqqaaneqarsimalluni. Tamanna amigaatitut oqaatigisariaqarpoq, nunanut allanut ministerip akissutaanut innersuussisoqarmat.

CIA pillugu nassuiaasiamili erseqqissaatigineqartoq CIA-p timmisartuussisarnegeraaganeranut amerlasuunut atatillugu kukkunerusinnaasunut pissutaasinnaasoq tassaavoq timmisartut allanut pisiaritinneqartarmata, taamaattumillu timmisartuq aalajangersimasoq 2001-imi CIA ingerlatseqatigiiffianit atorneqarsimasoq, aamma 2003-mi ingerlatseqatigiiffimmit pineqartumit aamma atorneqarsimanersoq nalorninarsinnaasoq. Nassuiaasiami ingerlaqqilluni allassimavoq: „Timmisartuq ingerlatseqatigiiffimmut allanut tunniunneqarnikuusimasinnaavoq, imaluunniit nunamut allamut tunineqarsimalluni, taamaasillunilu nunami allami nalunaarsorneqarsimasunngorluni.,”¹⁸⁹ Nassuiaasiap inernilerpaa suliani amerlasuuni aalajangerneqarsinnaasanngitsoq naalagaaffiit nalunaarutigineqanngitsumik timmisartuussinertut ingerlatsinerineraat.

Akissutsip taassuma qularnangitsumik eqqortuunerata suliami Masri-imut tunngasumi qitiusoq, tassalu timmisartuq CIA-mik sullissisuuneragaasoq ulloq 24. maj 2004 pisimasup aqaguani – Naalagaaffiup Timmisartuussisarnernut Qullersaqarfiata - Statens Luftfartsvæsen-ip – nammineq misissuinera naapertorlugu Kalaallit Nunaannik qulaatsisimasoq, taamalu ilimanarluni suli amerikarmiut kilitissiaqarfiannik sullissisoq.¹⁹⁰ Ilimagineqartutut oqaatigineqartoq taamaasilluni tassaalerpoq piffissap sivikitsup iluani pisimasuunera tunngavigalugu ilimanaateqartoq kalaallit silaannartaatigut naalagaaffimmi pissutsinut tunngassutilimmik timmisartuussinerusimassasoq, taamaasillunilu oqaatiginiarneqarluni USA-p danskit oqartussaasuinut akuersissuteqartoqarnissaa qinnutigisimassagaluaaraat, timmisartuussinermut tassungarpiaq tunngatillugu.

Oqaatigineqareersutulli taamatut inerniliineq nalorninartortaqarpoq, kisiannili amigaataasutut isigisariaqarpoq CIA pillugu nassuiaasiami

---

¹⁸⁸ Ibid.

¹⁸⁹ Ibid., s. 74.

¹⁹⁰ *CIA-redegørelsen*, bilag 6.

timmisartornerup taassuma annertunerusumik sammineqannginnera, nunanut allanut ministerip tamanna neriorsuutigereersimappagu, aammalu SLV-ip tamatumunnga ilutigitillugu uppersarmagu timmisartop pineqartoq kalaallit silaannartaannik aqqusaarisimasoq. Uparuaaneq tamatuma assigisaa suliamut Mohamed Bashmilah-mut tunngatillugu atorneqarsinnaavoq, timmisartop assartuut (N379P) tamatumani atorneqartoq CIA pillugu nassuiaatip ilanngussatut 4-tut pappialaani nalunaarsorneqarsimammat, danskit silaannartaannik oktobarip 25-ianni 2003 aqqusaarinnissimasutut. Suliaq taassuma danskit silaannartaannut attavilerneqarsinnaassusia CIA pillugu nassuiaasiami eqqaaneqanngilaq.

2.4.5 Reprieve

Tulliuttumi paasissutissat assigiinngitsut nutaat CIA kalaallit silaannartaannik qulaavaasarsimaneranut tunngassuteqartut CIA pillugu nassuiaasii 2008-mi saqqummiunneqareernerata kingorna saqqummersut sammineqassapput. Apeqqutaasoq tassaavoq paasissutissat taakkua nutaat oqaatigineqarsinnaanersut CIA pillugu nassuiaasiami inerniliinernik allanguisutut, tassalu uppersarneqarsinnaananilu ilumoorernerneqarsinnaanngitsoq CIA-p timmisartuussinerinik danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaasigut ingerlatsisoqartarsimasoq:

DIIS-p inuit pisinnaatitaaffiit suleqatigiiffik Reprieve, Guantánamo-mi tigusanut inatsisilerinikkut ikiorsiissuteqartartoq aqqutigalugu pappialat paasissutissat tigusimavai, danskit silaannartaat qulaallugu timmisartuussisarsimanernut tunngasut, tassunga ilanngullugit NATS-imut nunnittarnernut akitsuutit assileneqarneri, imaluunniit amerikarmiut ingerlatseqatigiiffiit Atlantikup avannaani danskit silaannartaannik aqqusaarisarnermi akitsuutitut akileeqqusissutaasut. NATS tassaavoq tuluit *service provider*-iat, Danmark-imut aamma Island-imut isumaqatigiissutit naapertorlugit Savalimmiut, Island-ip aamma Kalaallit Nunaata silaannartaannik aqqusaarinninnerni akiliutaasussanik isumaginnittartoq.¹⁹¹ Akileeqqusissutini – fakturani – tiguneqarsimasuni nalunaarneqarsimasarpoq „DENMARK/ICELAND NAV FEE,, imaluunniit „EN ROUTE NAVIGATION SERVICE CHARGES RAISED ON BEHALF OF THE GOVERNMENTS OF DENMARK AND ICELAND,,. Ilisimatitsissutigineqangilaq qanoq ililluni Reprieve-p CIA-p tigusanik timmisartuussisarsimaneranut tapitartuunneqartut pappialaati pineqartut

---

¹⁹¹ Se “Memorandum of understanding between the government of the kingdom of Denmark and the government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland regarding the billing and collection by the United Kingdom of air navigation charges levied by Denmark,, 24. oktober 2001. Vedhæftet Trafikstyrelsen til Morten Heiberg, 12. april 2012.

pissarsiarisimanerai.¹⁹² Trafikstyrelse-p DIIS sinnerlugit akiligassiissutit NATS-imut saqqummiussimavai, tassanngaaniillu ilumoortuunerat uppersarneqarpoq.¹⁹³ Pingaaruteqarpoq tikkuassallugu akiligassiissutit pineqartut itut taamaallaat timmisartuussisoqareernerisigut akiligassiissutigineqartarmata, aammalu timmisartuussinissamut pilersaarutit tunniunneqartut kisiisa tunngavigalugit suliarineqartarnatik.¹⁹⁴ Allatut oqaatigalugu timmisartuussinerit pineqartut piviusuupput, Reprieve-p isumaa naapertorlugu tigusanik danskit kalaallillu silaannartaasigut angallassisarsimanernut qileruserneqarsinnaasutut.

Timmisartut ingerlavissaattut pilersaarutit 13-it Reprieve-p tigusanik angallassinernut attuumassuteqartutut isigisaani pingasut siusinnerusukktu eqqaaneqareernikuupput CIA pillugu nassuiaasiap ilanngussartaani. Timmisartut ingerlaarfissaattut pilersaarutini sinneruttuni qulini timmisartut normui pingasut danskit oqartussaasuisa misissuinerini eqqaaneqaarnikuunngitsut ilaapput. Tassaapput timmisartuq N614RD, Reprieve naapertorlugu tigusanik HVD-mik Mohammed Farik Bin Amin (alias Zubair), angallassisoq, kiisalu timmisartuq N727PX aamma timmisartuq N70HS. Siullernut tunngatillugu tigusat tusaamaneqartut pineqarput. Zubair CIA-mit Al-Qaeda-mi ilaasortatut nuimasutut isigineqarpoq.

DIIS-p timmisartut pineqartut pingasut normui Trafikstyrelse-imut saqqummiussimavai, taannalu Canada-mi aamma Island-mi oqartussanut saaffiginnissuteqarsimavoq, paasiniaarlugu timmisartut pineqartut akiliutaasut allassimaffiani nalunaarneqarsimasutut kalaallit silaannartaani Atlantikup avannaaniissimanersut. Akissutaasuni itigartinneqarpoq timmisartuussinerit pineqartut danskit silaannartaatigoorsimasinnaanerit.¹⁹⁵ Timmisartut sinneri arfineq marluk Center for Luftfart-ip siusinnerusukktu misissuineri naapertorlugit aamma danskit silaannartaatigoorsimangillat.¹⁹⁶

Allatut oqaatigalugu paasissutissat imminnut assortuuttut pineqarput: Island-imut Canada-miullu timmisartut ingerlaarnerinut paasissutissaataasa ersersippaat timmisartut pineqartut kalaallit silaannartaatigoorsimanngitsut. Island-imiut timmisartornermut oqartussaasuisa ilanngullugu allaat ilisimatitsissutigivaat timmisartut pineqartut Kangerlussuup (Sønderstrømfjord FIR) Reykjavik-illuunniit(Reykjavik FIR)

¹⁹² Reprieve aamma timmisartuussinernut paasissutissanik 2006-imeersunik annertuunik nassiussaqsarimavoq. Timmisartut pineqartut tigusanik unioqutitsisumik danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaasigut angallassisarneraanernut attuumassuteqartutut isigineqanngimmata sammeneqassanngillat. Reprieve-imiit pappialaatit tamarmik uanngaaneerput: *Documents on file with Reprieve*.

¹⁹³ Mailkorrespondance NATS/Trafikstyrelsen vedhæftet mail til Morten Heiberg af 10. april 2012.

¹⁹⁴ Mailkorrespondance ISAVIA/Trafikstyrelsen vedhæftet mail til Morten Heiberg af 12. april 2012.

¹⁹⁵ Mail fra Trafikstyrelsen, 21. februar 2012.

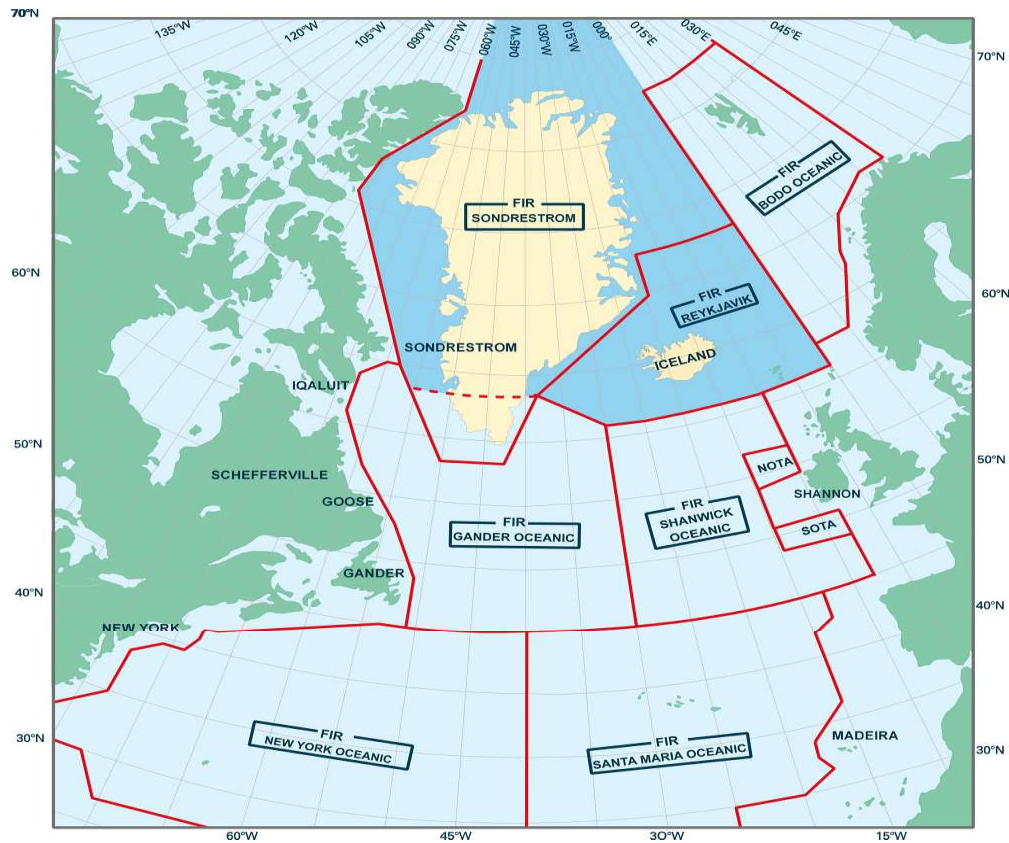
¹⁹⁶ Der henvises her til baggrundsnotat udarbejdet af Mikkel Runge Olesen.

silannartaatigoorsimangitsut. Tamatumunngali ilutigitillugu ersarissivoq akiligassiissutit nassinneqarsimasut imaluunniit „charges„-it NATS-ameersut ilumoortuusut, aammalu Danmark Islaand-ilu sinnerlugit suliaallutik, aammalu akiligassiissutit taamatut ittut taamaallaat timmisartuussinerit tigussaasut kisiisa tunngavigalugit suliarineqartarlutik. Pissutsit assortuuttut piulersut qanoq nassuiarneqassappat?

DIIS-ip Trafikstyrelse aqutigalugu apeqqutit taamaattut Island-imiut oqartussaasuinut saqqummiussimavaat, soorluttaaq Trafikstyrelse DIIS-p iliuuseqarnera tunngavigalugu allakkiorsimasoq, naammattumik suliamut tunngasumik ersarissaasumik: Nassuiaat tassaavoq timmisartut aqquasaarsimagaat sumiiffiit Shanwick Oceanic FIR imaluunniit Gander Oceanic FIR, Storbritania-mit aamma Canada-mit isumagineqartut, timmisartortitseqatigiiffillu ataatsimoortumik isumaqatigiissutaasut naapertorlugit akiligassiissutinik „MET charges„ aamma „COM charges„-mut tunngasunik nassinneqarsimasut. Akiligassiissutit attaveqatigiinnermut tunngasumik akiligassaasut timmisartunut tamanut Reykjavik-ip, Kangerlussuup (Søndre Strømfjord) aamma Shanwick FIR atornerannut akiligassiissutigineqartartut, aammalu silasiornermut tunngasumik akitsuutit akiligassiissutaasut timmisartunut tamanut avannarpasissuseq 45 avannaqqullugu ingerlasunut, aamma kipparsissuseq 15 grader aamma kippasissuseq 40 grader kitaallugu ingerlasunut. Akiligassiissutip ilaa kalaallit silannartaatigut ingerlaarnermut tunngasuuvuq, akileqquneqatarlunilu aamma Shanwick Oceanic FIR aamma Gander Oceanic FIR aqquasaarinnermut. Taamaasillutillu timmisartut Island-imiut qarasaasiaanni nalunaarneqartanngillat, kalaallit silannartaat aqquasaarneqanngimmat.¹⁹⁷ Trafikstyrelse-p nunap assinga una innersuussutigaa, FIR-imut killeqarfiit nalunaarsimaffigisaat.

---

¹⁹⁷ Jf. e-mail-ikkut attaveqarneq tunngavigalugu ISAVIA/ Trafikstyrelse Morten Heiberg-imut allakkiaq 12.april 2012.

Pissutsit qanoq issimaneranut ilassutaasumik erseqqissaatitut oqaatigisariaqarportaaq paasisutissat pigineqartut tunngavigalugit oqaatigineqarsinnaanngimmat timmisartuussinerit pineqartut akitsuutininik akiliuteqarfiusimasut tigusanik ilaasoqarluni ingerlanneqarsimanersut. Tamatumunnga erseqqissaateqarnermi tunngavilersuutaasinnaavoq timmisartumut N63MU-mut tunngatillugu nalilersuineq, tigusanik angallassisimanermut attuumassuteqartinneqartoq, taanna terroristitut nuimasuutut ilimagineqartumik Osama Bin Laden-illu qanilluinnartumik iligisaatut nalilerneqartoq tassaavoq Abu Zubaydah. Timmisartuussineq taanna siusinnerusukkut danskit pisortaanit misissuiffigineqareernikuuvoq.

Akileeqqusissut – faktura – akiligassiissutigineqarsimasoq naapertorlugu timmisartuq N63MU avannarpasissutsimik 45-mik avannaqutsisimavoq ulloq decembarip arfernat 2002.¹⁹⁸ Akiligassiissut tassaavoq taarsiissutitut akiliut suliffeqarfimmut *Universal Aviation*, timmisartup N63MU-p sumiiffimmik pineqartumik aqqusaarinnissimaneranut atatillugu akiliutaasusaaq: allakkiaq Polen-imi unnerluussisuutitamit, tassani oqaatiginiarneqarluni Zubaydah

¹⁹⁸ CIA pillugu nassuiaasiami bilag-i nr. 3-7 naapertorlugit timmisartut piffissami 2001-2007-imi piffissani aamma allani kalaallit imaluunniit kalaallit silaannartaanniittarsimapput.

timmisartumut tassunga ilaasimasooq, kiisalu aamma FN-mi nalunaarusiaq nalornissuteqartoq.¹⁹⁹ Nalunaarutit pingajuat taamatulli nalornissuteqartigisoq Røde Kors-imeersoq naapertorlugu Zubaydah piffissami timmisartup ingerlaarfigisaani Afghanistan-imiissimassaaq.²⁰⁰

Tamanna tunuliaqutaralugu akiligassiissut uppersaatiit atoruminaassinnaavoq, timmisartup pineqartup piffissami pineqartumi danskit silaannartaatigoorsimaneranut, imaluunniit Zubaydah-mik ilaasoqarsimaneranut atatillugu. Kiisalu paasissutissat pigineqartut ilaanni Zubaydah-mik timmisartumi N63MU-mi ilaasoqarneraasumi nalunaarneqarsimavoq, angut pineqartoq Thailand-imiit angallanneqartoq, aammalu Polen-imi niuneqartoq. Taamaasillunilu timmisartoq, - aamma ilimagutsigu kalaallit silaannartaatigoorsimasooq (taamaattoqanngilarli!), taamaalinerani tigusanik imaarussimassaaq. Reprieve-p paasissutissat pigisai allatut oqaatigalugu CIA-p europamiut silaannartaatigut timmisartuussisarsimaneranut tunngatillugu uppersaaniarnerup ajornartorsiutitaqassusianik ersersitsivoq.

DIIS-ip timmisartuussinerit allat arlaqartut aamma misissuiffigisimavai, partiimit Enhedsliste-mit pasinartutut isumaqarfigineqartut, taamaattumillu nunanut allanut ministerimut allaganngorlugu apeqquteqaateqarnermut atatillugu eqqartorneqartut, ulloq oktobarip 24-iat 2008, CIA pillugu nassuiaasiap saqqummiunneqarnerata aqaguani.²⁰¹ Tassani aamma ajornartorsiutaasut siulianisuut ippat, pasilliissutit naammattumik tigussaassuseqanngillat tigusat pineqartut timmisartuni danskit silaannartaatigut ingerlaarsimanerneqartunut atassusernissaannut.²⁰²

2.4.6 Eqikkaaneq

Pissutsit atuuttut tunngavigalugit naatsorsuutigisariaqarpoq USA-p sakkutooqarnikkut timmisartunik qulaavaasarneri terroristinut sorsunnermut

---

¹⁹⁹ Jankowski, Bartolomiej (Appeal prosecution office in Warsaw V'th Department For Combating Organized Crime and Corruption), "Attorney in fact application with the motion to enclose victim status in proceeding and notification on suspicion of criminal offences,, Case reference number: Ap V Ds. 37/09, 2010. „Joint study on global practices in relation to secret detention in the context of countering terrorism of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism, the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment; the Working Group on Arbitrary Detention, and the Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances,,

²⁰⁰ „ICRC report on the treatment of fourteen 'high value detainees' in CIA custody,, 14. februar 2007, s. 28.

²⁰¹ Aaen, Frank: „Til udenrigsministeren. Vedr. CIA-redegørelse,, 24. oktober 2008, aktnummer 486, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

²⁰² DIIS-p tunuliaqutaasumik allattugaatai innersuunneqarput.

atatillugu susassaqartut akornanni illugiimmik
 paaseqatigiissutigineqartartussaasut. Ilanngullugulu USA-mit
 nassuiarneqarpoq NATO-mi isumaqatigiissut Kalaallit Nunaannulluunniit
 tunngatillugu isumaqatigiissut USA-mit atorneqarsinnaanngitsut
 kilitissiaqarnikkut danskit, kalaallit imaluunniit savalimmiut
 silaannartaasigut timmisartumik ingerlaarnernut atatillugu.
 Tunngavissaqanngilaq oqassalluni tigusanik timmisartuussinerit taamaattut
 danskit silaannartaatigut ingerlanneqartarsimasut, takussutissaqanngilarlu
 amerikarmiut kissaateqarsimanerannik sakkutooqarnikkut
 timmisartuussinerik pineqartutut ittunik ingerlatsinissamut. Taamaattumik
 nalilerneqarpoq danskit CIA pillugu nassuiaasiaanni sakkutooqarnikkut
 timmisartuussisarnernut tunngasumik paasissutissat uppernartuusut,
 illuanilli Europaråd-ip nalunaartartuata ataatsimut isigalugu
 timmisartuussisarnernut akuersissuteqartoqaanera uppernarpallaanngitsoq
 imaluunniit ilumoortortaqaqangivissoq.²⁰³

Tigusanik inuinnaat timmisartui atorlugit angallassisarsimaneraaneq
 ilumuunnginnerarneqarsinnaananilu uppernarsarneqarsinnaanngilaq, soorlu
 DR1-imi piviusulersaarusiame oqaatiginiarneqartoq CIA-p tigusanik
 angallassisarnermini danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaannik
 aqqusaarinnittarsimanera pillugu oqariaqartuuteqartoqaraluartoq,
 aallakaatitamilu pineqartumi tigussaasunik tunngaviusinnaasutut
 isikkulinnik saqqumiisoqaraluartoq. Reprieve-p paasisutissaatai aamma
 tunngaviginiarneqarsinnaanngillat timmisartuussisarnernit eqqartorneqartut
 danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaatigut
 ingerlanneqartarsimanerarlugit oqassalluni. Illuatungaatigulli Canada-miut
 aamma Island-imiut timmisartuussisarnernut paasissutissaataat
 naapertorlugit timmisartut pineqartut kalaallit
 silaannartaatigoortarsimannngillat. CIA pillugu nassuiaasiap eqikkaanera –
 paasissutissat pigineqartut tunngavigalugit - taamaasilluni ilumoortuusut
 oqaatigisariaqarpoq. Taamaattorli CIA pillugu nassuiaasiame – ministerip
 neriorsuutigisimasaa eqqaamallugu ersarinnerusumik El Masri pillugu
 suliaq qaqilerneqarsimasariaqaraluarpoq.

---

²⁰³ Malugineqarpoq Europa Råd-ip misissuinermini sakkutuut tigusanik timmisartuussineri
 marluk Bosniamiit Guantánamo-mut maluginiarai. Se Dick Marty's tidligere citerede
 undersøgelse, s. 34. Tamakkiisumik qaammarsaanissaq pillugu DIIS-p Illersornissamut
 Ministeriaqarfik paasiniaavigisimavaa sakkutuut timmisartui marluk (C-130 fragtfly)
 normoqartut UJM166301019 aamma UQU09Z10L019 immaqa Danmark, Kalaallit Nunaat
 imaluunniit Savalimmiut qulaallugit piffissami Marty-p tigusanik angallassinernut
 tunngatitaani takuneqarsinnaanersut pillugu. Illersornissamut Ministeriaqarfik
 ilisimatitsivoq timmisartuussinerit pineqartut pillugit ilisimasaqaratik. E-mail
 Illersornissamut Ministeriaqarfimmiit Morten Heiberg-imut, 1. marts 2012.

2.5 Inunnik kiffaanngissusiagaasimasunik aqqusaarussilluni angallassisarnernut atatillugu maleruagassat danskilu oqartussaasuisa 2001 – 2008-mut tunngatillugu ilisimasaat.

CIA pillugu nassuiaasiami itigartinneqarpoq danskil pisortaqarfiisa inatsisinik unioqqutitsisunik danskil, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaasigut tigusanik timmisartuussisoqartarsimanera pillugu ilisimasaqarnerarlugit ilimaginninneq:

„Paasissutissanik peqanngilaq uppersaataasinnaasunik, danskil, kalaallit imaluunniit savalimmiut oqartussaasuisa ilisimasasinnaagaat ilisimagaalluunniit CIA-p inatsisinik unioqqutitsisunik timmisartuussisarsimasinnaanera pillugu, tamatumunnga ilanngullugu inatsisinik unioqqutitsilluni tigusanik angallassinernik. Danskil naalakkersuisui taamaattumik akisussaannngillat akisussaaqataanatilluunniit timmisartuussinernut taamatut ittunut tunngatillugu.,”²⁰⁴

Ingerlaqqilluni CIA pillugu nassuiaasiami oqaatigineqarpoq:

„Naalakkersuisut siusinnerusukkut ilisimatitsissutigereerpaat, nammineq ilisimasaqarfiginagit danskil, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaasigut tigusanik angallassisarsimanerit septembarip aqqarnata 2001-ip kingorna. Aammalu danskil oqartussaasuini piffissami pineqartumi peqataasoqarsimananilu akuusoqarsimanngitsoq, inatsisinik unioqqutitsilluni suliniutinut suliami uani eqqartorneqartunut.,”²⁰⁵

Naalakkersuisoqarfiit aqutsisoqarfiillu arlaqartut ilisimasaqannginnerat ilisaritereerlugu CIA pillugu nassuiaat inerniliivoq:

„Suliamut tunngassuteqartut pineqartut siuliani eqqartorneqartut tunngavigalugit paasissutissaqanngilaq suleqatigiissitap inerniliinissaanut, danskil, kalaallit imaluunniit savalimmiormiut oqartussaasuisa ilisimasaqarfigisimassagaat inatsisinik unioqqutitsilluni tigusanik CIA angallassisarsimasinnaanera, danskil, kalaallit imaluunniit savalimmiut silaannartaatigut ingerlanneqartunik.,”

Paasissutissat imminnut assortuuttut arlaqartut pappialaatini nassaassaasut pissutigalugit DIIS-p mississuisuutitai imaattunik

---

²⁰⁴ CIA-redegørelsen, s. 7.

²⁰⁵ Ibid., s. 86.

isumaliuteqatariaqalersimapput: CIA pillugu nassuiaasiaq aallarnerneqarpoq oqaaseqaammik, inatsisinik unioqutitsilluni tigusanik timmisartuussisarnerit kisimik misissuiffigineqarnerarlugit. Tamatumunnga atatillugu kingornatigut inernilunneqarpoq danskit oqartussaasuisa tigussaasunik ilisimasaqarfigisimanngikkaat inatsisinik unioqutitsilluni timmisartuussisarnerit, kisiannili CIA-p tigusanik angallassisarnera danskit inatsisitigut isummertarnerat tunngavigalugu *inatsisinik unioqutitsinerugami?* Taavami, imaassimappat amerikarmiut oqartussaasuisa danskit oqartussaasui qinnuteqarfigisariaqanngikkaat tigusanik danskit silaannartaatigut ingerlassinissanut tunngatillugu? Taamaattoqarpat pissutsit arlariit nassuiaatissaqassapput: danskit oqartussaasuisa *inatsisinik unioqutitsilluni* timmisartuussisarsimanernik ilisimasaqannginnerat, kiisalu amerikarmiut arlaleriarlutik oqaatigisarmammasuk isumaqarlutik namminneq danskit nammineersinnaassusiat ataqquvaannaritsik.

Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup CIA pillugu nassuiaammut paasissutissiissutaat tamatumunnga atatillugu nalilerneqarput immikkut attuumassuteqartut, Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup nunanit allaneersut nuna aqqusaarlugu ingerlanneqartut tunniunneqarsinnaanerannut tunngasumik inatsit aqutarimmasuk. Inuit naalagaaffik aqqusaarlugu ingerlanneqarsinnaanerannut aalajangersakkat Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfimmiipput.

Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfimmiit paasissutissat immikkoortunut marlunnut avinneqarsinnaapput: Paasissutissat CIA pillugu nassuiaasiami ilaatinneqartut, aamma paasissutissat ilanngunneqarnissaat isumaliutigineqarsimasoq, kisiannili CIA pillugu nassuiaammut ilanngunneqanngitsoortut.

CIA pillugu nassuiaasiami tamanut saqqummiunneqartumi inunnik nunanut allanut tunniussisinnaanermut inatsimmi § 21 imm. 1, naatsumik nassuiarneqarpoq, tassani pineqarlutik aqqusaarussisarnermut akuersissutit, aammalu inatsisinut atortitsinermut ministerip imaluunniit taassuma pisinnaatitaata akuerisinnaagaa inuk naalagaaffimmiit allamiit naalagaaffimmut allamut danskit naalagaaffiat aqqusaarlugu ingerlanneqarsinnaasoq, tamatumunnga atatillugu inatsimmi pineqartumi aalajangersakkat allat tamanna akornutissaqartinngippassuk. Aalajangersakkap assinga aamma atortinneqarpoq Savalimmiunut aamma Kalaallit Nunaannut tunniussisinnaanermut inatsit naapertorlugu, naalagaaffiup ilaanut taakkununnga marlunnut atuuttut.²⁰⁶

Ingerlaqqillunilu nassuiaasiami ersarissarneqarpoq, aqqusaarussineq akuerineqarsinnaasoq, inuk pineqartoq danskisut innuttaassuseqanngippat, imaluunniit eqqartuunneqarsimanngippat, danskit innuttaannut pineqaatissiissutaasinnaanngitsumik, danskit inatsisaat naapertorlugit,

---

²⁰⁶ Ibid., s. 54.

nunarsuarmioqatigiit akornanni pineqaatissiinernik
 atortuulersinneqarsinnaasutut - Den europæiske konvention – naapertorlugu
 artikel 16, imm. 7 naapertorlugu aalajangersagaq 21. marts 1083-imeersumi
 eqqartuussanik nuussisinnaaneq pillugu aalajangersagaasoq naapertorlugu.
 Inatsit Kalaallit Nunaannut atortuulersinneqarsimanngilaq, kisiannili
 „folkeretten“, naapertorlugu – soorlu CIA pillugu nassuiaasiami
 allassimasoq – inatsisinik unioqqutitsinerussaaq nunani allani oqartussaasut
 inuk kiffaanngissusiarneqarsimasoq Kalaallit Nunaat aqqusaarlugu
 ingerlatissappassuk danskit oqartussaasuinit akuerineqanngitsumik.

Ingerlaqqillunilu CIA pillugu nassuiaasiami oqaatigineqarpoq, inuk
 danskit oqartussaaffiatigut ingerlanneqarpat, aqqusaarussinissamut
 akuersissutitaqangitsumik, pissutsit atuuttut tunngavigalugit
 pineqaatissiinissamik siunertaqartumik misissuisoqalersinnaasoq. Kiisalu
 CIA pillugu nassuiaasiami aalajangiunneqarpoq Inatsisinut atortitsinermut
 ministeriaqarfik septembarip 11-iata 2001-ip kingorna amerikami
 oqartussaasuiniit qinnuteqarfigineqarsimanngitsoq inummik
 kiffaanngissusiarneqarsimasumik eqqartuussivitsigut
 malersorneqartussamik imaluunniit inaarutaasumik
 pineqaatissinneqartussamik aqqusaarussisoqarnissaa pillugu.²⁰⁷

Maluginiagassaavoq tunniussisinnaanermut inatsip § 21-iata qanoq
 paasineqarnissaa pillugu nassuiaammik taamak pingaaruteqartigisumik
 nalunaarusiami ilanngussisoqarsimanngimmat, taamaallaalli paasissutissani
 appasinnerusumik inissisimasuni. Aqqusaarussineq silaannakkut pippat –
 tigusanillu angallassisarnerit nalinginnaasumik taamatut
 ingerlanneqartarput, - taava Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfik
 qinnuigineqartussaannngilaq danskit silaannartaanik aqqusaarinissamut
 akuersissuteqartoqarnissaa pillugu. Taamaallaat akunnilluni mittoqarnissaa
 pineqartillugu, taava Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfik
 qinnuigineqassaaq. Allatut oqaatigalugu silaannakkuinnaq angallassineq
 aalajangiiffigisassanut ilaannngilaq.

Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup silaannakkut
 angallassilluni aqqaani unikkallartarnernut tungatillugu inatsisinik
 atuuttunik paasinninnera CIA pillugu nassuiaasiami
 assersuusiorneqanngilaq, pisortatigoortumillu matuminnga nalunaarusiamik
 atuartup inatsisinut atortitsinermut ministeriaqarfimmut qinnuteqaqqaarani
 ingerlanneqartut tamarmik danskit malittarisassaannik
 unioqqutitsinerussasut, taamaasillunilu *inatsisinik unioqqutitsilluni* tigusanik
 timmisartuussinerussalluni. Atuartorlu sulii taamatut isummernissamut
 ikiorserneqartutut issaaq, nalunaarusiami allaat ersarissarneqarmat
 Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfik inunnik
 kiffaanngissusiagaasimasunik angallassisarnernut tunngatillugu 2001-ip
 kingorna qinnuteqaatinik tigusaqartarsimanngitsoq.

---

²⁰⁷ Ibid., s. 55.

DIIS Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfimmut saaffiginnissimavoq, ministeriaqarfiup inatsisinik paasinninnera qaammarsaaviginiarlugu, tamatumalu kingorna inatsisinik paasinninnernut nalunaarsuutunik arlaqartunik tigusaqarsimalluni, danskit oqartussaaffigisaatigut silaannakkut nunninnani aqqusaarinerni siumoortumik Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfimmiit akuersissuteqartoqartariaqanngitsoq. Ilaatigullu Inunnik inatsisinik unioqqutitsisunik tunniussisarnermut inatsisissatut siunnersuutip nassuiaatitut oqaaseqaatitaani § 21-mut tunngatillugu 28. februar 1967-imeersumi tamanna pillugu allassimasoqarpoq.²⁰⁸ Paasinninneq taanna taamatuttaaq Kalaallit Nunaannut atuuppoq.²⁰⁹ Pissutaasoq alla pingaaruteqartoq tassaavoq Danmark-i 2005-imi USA-mut inunnik tunniussisinnaanermut isumaqatigiissuteqarmat, tassanilu imaattumik aalajangersagaqarluni: „Akuersissuteqartoqarnissaa piumasaqaataanngilaq, pineqartoq timmisartukkut tunniunneqarpat, aammalu pilersaarutaanani nunat qulaanneqartut nunniffigineqarnissaat,„. Isumaqatigiissut 2010-mi atortuulerpog, kisiannili Kalaallit Nunaannut aamma Savalimmiunut atuunnani.²¹⁰ USA-mik isumaqatigiissuteqarneq pivoq USA-p EU-llu tigusanik tunniussisinnaanermut 2003-mi isumaqatigiissuteqarnerat tunuliaqutaralugu, taassumalu assigisaanik aqqusaarinninnernut tunngasumik aalajangersagaliortoqarluni. Tassalu oqaaseqatigiit pineqartut USA-p Danmark-illu akornanni aalajangigaanngillat. Sooq tigusanik tunniussisinnaanermut isumaqatigiissut 2005-imeersoq, pisortatigoortumik danskit Nunanut allanut ministeriaqarfianniit isumaqatigiissutigineqartoq, imaluunniimmi aamma isumaqatigiissut 2003-meersoq, tamarmik CIA pillugu nassuiaasiami ilaatinneqannginnersut DIIS-ip ersarinnerusumik qulaajarsinnaasimanngilaa.

Nunanut allanut ministeriaqarfik ministeriaqarfiit akornanni suleqatigiissitaliap siulittaasuatuulli akunnittarnernut tunngatillugu Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfimmiit allaanerusunik paasinnittaaseqarsimagunarpot. Ministeriaqarfiit akornanni suleqatigiissitaliap siulittaasua e-mail-imi oktobarip tallimaanni 2008-

²⁰⁸ Immikkoortortami pisortaanerup Inuinnarnut aamma politiinut immikkoortortami, Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfimmi aamma Morten Heiberg-ip Svend Aage Christensen-illu ataatsimiinnerat, 23. marts 2012.

²⁰⁹ Inatsit nr. 249, 9. juni 1967-meersoq, inatsisinik unioqqutitsisunik tunniussisarneq pillugu inatsit, § 23-imi aalajangersagartaqarpoq inatsit Savalimmiunut aamma Kalaallit Nunaannut atuuttoq, allaassuteqarlunili naalagaaffiup immikkoortuini taakkunani pineqaatissisarnikkut immikkut aalajangersagaqarneratigut. Aalajangersakkap § 23 LFF-imiittoq 28. februar 1967-imeersoq assigivaa. Inatsisip qanoq paasineqarnissaanut atatillugu nassuiaatit immikkoortunullu ataasiakkaanut nassuiaatit atuupput aamma Kalaallit Nunaanni Savalimmiunilu. Allakkiaq Jørgen Jochimsen-meersoq 22. april 2012 naapertorlugu.

²¹⁰ Artikel 18 i Bekendtgørelse af aftale af 23. juni 2005 med Amerikas Forenede Stater om udlevering, BKI nr. 25 af 13. april 2010. Aftalen trådte i kraft den 1. februar 2010.

meersumi nassuiaavoq, „...tigusanik angallassinerit danskit silaannartaatigut ingerlanneqartut pillugit Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfimmiit *akuersissuteqartoqartarnissaa* piumasaqaataavoq., E-mail-imi uani pineqartumi aamma ersippoq Statsministeria suliami isummaminik allanngortitsisimasoq, maannalu Nunanut allanut ministeriaqarfittulli paasinnilersimalluni.²¹¹ Statsministeria paasinninnerminik allannguisimarpasinnera qitiulluinnarpoq, kisiannili nalilersuineq pissutigalugu immikkoortoq 2.6-imi sammineqassalluni.

DIIS-ip pisussaaffiginngilaa inatsisinik paasinninneq nalilersussallugu, silaannakkut nunamik qulaassilluni ingerlaarnerit Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfimmiit akuerineqaaqqaartariaqannginnerannik imaqartoq, kisianni DIIS misissuisitaasa maluginiarpaat tamatuma CIA pillugu nassuiaasiami eqqaaneqannginnera. Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup eqqartuussiveqarnermut tunngasunik 2008-mi paasinninnera, tigusanik nunanut allanut tunniussisinnaanernut inatsimmut atassusigassaasoq, kiisalu aqqusaarinnittarnernut aalajangersakkami artikel 18, imm. 3-mut 2005-imi isumaqatigiissutigineqartumut, kisiannili 2008-mi suli atortuulersinneqarsimanngitsumut USA-mut tigusanik tunniussisinnaanermut isumaqatigiissutaasoq qitiusumik inissisimavoq, USA-llu danskit silaannartaanni inatsisit iluini qanoq iliorsinnaaneranut sunniuteqarsinnaalluni.

Taamaattoq erseqqissarneqassaaq, DIIS-ip ilisimanngimmagu CIA aqqusaarsinnaanermut aalajangersagaq taanna atortarsimaneraa, kisiannili immikkoortoq 2.3.2-mi oqaatigineqarpoq amerikarmiut inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiata 2008-mi tamatumunnga assingusumik tamatumaluunniit assinganik paasinninnertik ersersissimagaat. Aammattaaq pingaaruteqarpoq tikkuassallugu CIA, naak kilitissiaqarfik Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfimmut qinnuteqaaqqaartariaqanngikkaluartoq, aqqusaarluni angallassisinnaanernut akuersissutit pillugit, - suli danskit paasinninnerat naapertorlugu ilisimatitsissutigisussaammassuk naalagaaffiup timmisartornerigai, danskit silaannartaatigut ingerlanneqartut, kisiannili immikkoortoq 2.3.1.-imi eqqaaneqartut USA-p isumaqatiginngilaa danskit Chicago-mi isumaqatigiisummik paasinninnerat, immikkoortumut tassunga tunngatillugu.

DIIS-ip mississuititaasa maluginiarpaat Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup silaannakkut aqqusaarisarnernut inatsisinik paasinninnerat taamaallaat ersersinneqartoq aallaqqaataasumik Inatsisinut atortitsinermut ministeriaqarfiup allakkatigut ministeriaqarfiit akornanni suleqatigiissitamut

---

²¹¹ E-mail ulloq 5. oktober 2008, suleqatigiissitap pisortaanit Nunanut allanut ministeriaqarfiup (NAM) pisortaanut aamma pisortap allattaanut. aktnummer 425, journalnummer 6.B.28.a.1. UM. Min kursivering.

ilanngussaani.²¹² Ilanngussami kingusinnerusumi aammalu nassuiaasiami tamanut saqqummiunneqartumi Inatsisunik atortitsinermit ministeriaqarfiup akunnittarnernut tunngasumik oqaaseqaatai ilaanngillat.²¹³ Taamaattoqarnera DIIS-ip misissuisuutitaani suleqatigiinni isumaliulersitsivoq Inatsisunik atortitsinermit ministeriaqarfimmi apeqqummut tassunga tunngatillugu nalornisoqarsimasinnaanersoq pillugu, kisiannili inatsisunik taamatut paasinninneq Inatsisunik atortitsinermit ministeriaqarfiup ilassutitut pappialaataani DIIS-imut tunniunneqartuni ilalersorneqarsimassagaluarpoq, kiisalu aamma Inatsisunik atortitsinermit ministeriaqarfiup sillimaniarnermut tunngatillugu nalunaarsugaataani, CIA pillugu nassuiaasiamik oktobarip 23-ani 2008 saqqummiussinermit attuumassuteqartuni Inatsisunik atortitsinermit ministeriaqarfiup isumaa naapertorlugu ministeriaqarfimmiit akuersissuteqartoqarnissaa pisariaqartanngitsoq inunnik kiffaanngissusiiakkanik danskit silaannartaatigut akunnilluni nunninnertaqanngitsumik assartuisoqassatillugu.²¹⁴

E-mail-imi ulloq taanna oktobarip 23-iani 2008 Inatsisunik atortitsinermit ministeriaqarfimmiit Nunanut allanut ministeriaqarfimmut nassiunneqartumi Inatsisunik atortitsinermit ministeriaqarfiup erseqqissarpaa *siunertaanngitsoq* Inatsisunut atortitsinermit ministeriaqarfiup aqqusaarinnittarnernut tunngasumik apeqqu sammissagaa, kisiannili – nalorninartut tamaasa eqqarsaatigalugit – ilassutaasumik sillimaniarnermi allakkiamik tamatumunnga tunngatillugu suliaqartoqarsimasoq. Udenrigspolitisk Nævn-imi ataatsimiinnermi aallarniutigalugu Nunanut allanut ministerip Per Stig Møller-ip oqaatigaa Inatsisunik atortitsinermit ministeri aqqusaarinnittarnernut tunngasumik apeqqu pillugu eqqaasaqarumaartoq, kisiannili nalunaarsuiffinni DIIS-ip misissorsinnaasimasaani takuneqarsinnaanngilaq Inatsisunik atortitsinermit ministerip ataatsimiinnermi periarfissaq atorsimanera ataatsimiititaliaq ilisimatissallugu, Inatsisunik atortitsinermit ministeriaqarfiup tigusanik angallassinermi danskit silaannartaatigut aqqusaarinermi inatsisunut tunngasumik ministeriaqarfiup isumaanik saqqummiussisimasoq. Aamma tigusanik tunniussisinnaanernut isumaqatigiisummi maj-ip 26-iani 2005-

²¹² „Inatsisunik atortitsinermit ministeriaqarfiup ilanngussaa CIA-p timmisartuussisarneri pillugit nassuiaatissamut missingersuummut,, 2. juni 2008, aktnummer 204, j.nr. 6.B.28.a.1. JM. Aqqusaarussisarnermut inatsisunik paasinninneq aamma takuneqarsinnaavoq uani „Beredskabstalepunkt til brug for besvarelsen af F14 om CIA-flyvninger den 6. februar 2008,, aktnummer 59, journalnummer 6.B.28.a.1. UM. Oqaasissat allassimaffiat inatsisunik atortitsinermit ministerimut Folketin-mi atorineqanngilaq.

²¹³ „Inatsisunik atortitsinermit ministeriaqarfimmiit CIA pillugu nassuiaasiamut ilanngussassaq, kukkunersiugaa,, 17. juli 2008, aktnummer 331, j.nr. 6.B.28.a.1. UM. Aamma takuuk *CIA-redegørelsen*, s. 54-55.

²¹⁴ Sillimmatitut allakkiaq ilanngussatut nassiunneqarpoq JM Morten Heiberg-imut ulloq 23. marts 2012.

imeersumi aalajangersakkat suliamut attuumassuteqartut
saqqummiunneqarsimanerannik ersittoqanngilaq.

2.5.1 Politiit kilitissiaqarfiata (PET) aamma Illersornissamut qullersaqarfiup kilitissiaqarfiata (FE) tigusanik angallassisarnernut tunngasumik ilisimasaat

Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup CIA pillugu ministeriaqarfiit akornanni suleqatigiissitaliamut atugassatut allakkiaa oqaatigineqareersutut annertuutigut allannguuteqartinneqarpoq piffissami maj-oktober 2008-mi. Tamanna aamma atuuppoq PET-ip CIA-p danskit silaannartaatigut tigusanik timmisartuussisarsimaneragaaneranut atatillugu ilisimasaanut tunngatillugu. CIA pillugu nassuiaasiassatut missingersuusiami siullermi maajip 16-ianni 2008-meersumi oqaaseqaat imaattoq takuneqarsinnaavoq:

„[Taakkua]...imaassimasinnaavoq kilitissiaqarfiup
piaarinaatsoornikkut sulinerminni imaluunniit toqqaannartumik
amerikami oqartussaasuniit paasissutissanik pigisaqalersimasut,
imaluunniit toqqaannartumik paasissutissanik tigusaqarsimasut CIA-p
tigusanik kiffaanngissusiakkanut suleriaasia killisiuisarneralu pillugit
nunanit allanit paasissutissinneqarsimasoq, CIA-p inatsisinik
unioqqutitsisunik danskit silaannartaannik atuinertaqartunik
timmisartuussinernut eqqartorneqartunut tunngatillugu,„²¹⁵

Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfimmiit ilanngussami kingusinnerusumi ulloq juunip aappaat aamma juunip 17-ianni 2008-meersuni oqaaseqatigiit taakkua peerneqarsimapput. Tamatumunnga taarsiullugu oqaaseqatigiit tulluittumiittut, Inatsisinik atortitsinermut ministerip Folketing-imi februarip ulluisa arfernani 2008 oqaaseqaatai aamma ministerip oqaasissaatut allakkiamit Retsudvalg-iimi februarip 7-ianni 2008 PET-ip ilisimasai pillugit oqaaseqatigiit imaattut ilanngunneqarsimapput:

„Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfik aamma tamanut ammasumik eqqartuisoqalernera sioqqullugu ilisimasaqarsimanngilaq tigusanik isumaginneriaatsimut immikkut ittumut tunngatillugu, aammalu inuit nunanit allaneersut killisiorneqartarnerat pillugu,„²¹⁶

---

²¹⁵ 1. udkast af 16. maj 2008, s. 60, aktnummer 164, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

²¹⁶ Aktnummer 204 samt 331 journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

Oqaaseqatigiiliat matuma assigisaat, aamma PET-imik akulerussisoq CIA pillugu nassuiaasiami inaarutaasumi ilanngunneqarsimavoq qupperneq 88-imi. PET-ip ilisimasai, tigusanik pinnittarnermut pilersaarutit pillugit, aammalu timmisartut silaannartakkut aqqusaarisarnerat pillugu, maaji qaammat ilisimasaqarsinnaanerup assortoruminaassinnaaneriit toqqaannartumik ilisimasaqannginnermut allanngorpoq, siuliani oqaatigineqartutut tamanut ammasumik apeqqutit eqqartorneqarnerat sioqqullugu CIA-p periaasii tigusanik kiffaanngissusiiaanerit aamma nunani allani killisiusarnerit pillugit ilisimasaqannginnermut allannguuteqarpoq.

Tamatuma ilutigisaanik Illersornissamut ministeriaqarfik CIA pillugu nassuiaasiap suliarineqarnerani ilassuteqartarsimavoq, assersuutigalugulu apriliip pingajuanni 2008 erseqqissaatigineqarpoq, mattunneqarsinnaanngitsoq FE-p „...piarinaatsornikkut nunani allani suliaqarnerminut atatillugu paasissutissanik pissarsiaqarsimasinnaanera, timmisartuussinernut eqqartorneqartunut assingusunik danskit silaannartaatigut ingerlatsisoqartarsimanera pillugu,“²¹⁷ CIA pillugu nassuiaasiap inaarutaasumik suliarineqarnerani qupperneq 87-imi taamaallaat allassimavoq „kilitissiaqarfik paasissutissanik peqanngitsoq CIA-p isortortumik danskit silaannartaatigut, tamatumunnga ilanngullugit Savalimmiut aamma Kalaallit Nunaata silaannartaasigut timmisartuussisarsimanernut tunngatillugu, aamma tamatumunnga ilanngullugu akunnilluni mittarsimasinnaanernut tunngatillugu,“.

Allannguutitut taakkununnga suna pissutaava? Illersornissamut ministeriaqarfiup siullermik oqaasertaliussamini ilimanarsinnaavoq ersersinniaannarsimagaa FE nalaatsornerinnakkut paasissutissanik tamatumunnga attuumassuteqartunik pissarsiaqarsimasinnaasoq, taamaattumillu pisariaqartutut isigineqarsimalluni FE-p akulerunneqarnissaa, danskit pisortaasa ilisimasaqarsinnaanerannik misissuinermini. Paasinninneq ilalersorneqarunarpoq allakkiami qulequtsiussami, imaattumi „Pisortat sorliit attuumassuteqarsinnaappat imaluunniit ilisimasaqarsinnaappat, aamma sooq,“ Oqaaseqatigiit taamaasillutik nassuiaasiami inaarutaasumik oqaasertaliunneqartumut akerliunngillat, kilitissiaqarfik CIA-p danskit silaannartaatigut timmisartuussisarsimanerinit tunngasunik paasissutissaateqanngitsoq...²¹⁸ Tamannalu tunuliaqutaqaralugu assortoruminaassinnaavoq Inatsisunik atortitsinermut ministeriaqarfik aallaqqaammut oqaasertaliussaa, tassalu PET-p immaqa ilisimasaqarsinnaanera tamatumunnga qanittumik paasisassaasinnaavoq.

Kisiannili malugineqassaaq pingaaruteqartumik pitsaassutsimikkut assigiinngissuseqarmata PET-imiit aamma FE-miit ilanngussat. Illersornissamut ministeriaqarfiup CIA pillugu nassuiaasiap inaarutaasumik

²¹⁷ FM-imiit (illersornissamut ministeriaqarfik) ilanngussat 3. april 2008, aktnummer 115, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

²¹⁸ Ibid.

suliarineqarnerani FE-p CIA-p danskit silaannartaatigut timmisartuussisarneri immaqa ilisimasaqarsinnaanera isummerfigigaa, Inatsisinut atortitsinermut ministeriaqarfik tamatumunnga assingusumik ilanngussamini iliunnigilaq. Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfik taamaallaat PET-ip sorsunnermi tigusanut CIA iliuuserisartagai kisiisa sammigai, taamalu kilitissiaqarfiup CIA-p timmisartuussisarsimanerinit tigussaasunik ilisimasaqarsinnaanera samminngilaa, naak tamanna ministeriaqarfiit akornanni nassuiaammii qitiugaluartoq.

Oqaasertaliussat isumaliutigilluakkamik suliaasimanerat erserpoq kingusinnerusukkut – iluatsinneqanngitsumik – Nunanut allanut ministeriaqarfimmiit anguniarneqaraluartat Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup oqaasertaliussaata allanngortinneqarnissaa. Septembarimi 2008 aammalu jannuarimi 2011 – WikiLeaks qulaajaammat – Nunanut allanut ministeriaqarfiup misilikkaluarpaa Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfik „ilisimasaqannginnermik,, oqaaseqarsimanera pillugu ersarissaateqartinniarlugu.²¹⁹

Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup oqaasertaliutereersimasaminik allannguissamut pinaasernera maluginiagassarujussuuvuq – minnerunngitsumik Inatsisinut atortitsinermut taamanikkut ministeriusup Brian Mikkelsen-ip Udenrigspolitisk Nævn-imi ulloq 23. oktober 2008 CIA pillugu nassuiaasiamut tunngatillugu nassuiaataanut sanilliukkaanni. Nalunaarsukkat naapertorlugit imatut oqaaseqarpoq:

„Soorlu nassuiaasiami ersertoq, Inatsisinut atortitsinermut ministeriaqarfik, PET imaluunniit politiit sinnerisa ilisimasaqarfiginnigilaat CIA-p isortuussanik timmisartuussisarsimasinnaanera, Danmark-imi, Kalaallit Nunaanni imaluunniit Savalimmiuni.,,

Oqartoornerunnginnera ersarilluinnartutut ippoq, tassami oqaaseqatigiit atorneqartut aamma ministerip oqaaseqarnissaanut sillimmatitut allagaatini taamak allassimasoqarpoq. Periarfissaqarsimanngilaq DIIS-ip misissuisoqatigiivnut qaninnerusumik qaammarsaavigissallugu nikingassut taanna aammalu Inatsisinik atortitsinermut ministerip kukkusumik CIA pillugu nassuiaasiami inerniliinermik issuaanera. Kisiannili qularutissaanngitsumik ersareqaaq. Minnerunngitsumik isiginiaraanni Nunanut allanut ministeriaqarfiup ilungersuutigigaluarmagu –

---

²¹⁹ ...„JM/PET ikke kan/vil lukke 'PET-sætningen',,, hvorfor det ifølge UM alene er muligt at henvise til Justitsministerens udtalelser i Folketinget 6. februar 2008, Chefen for CIA-gruppen til direktør i UM, 14. januar 2011, akt nummer 755, 6.B.28.a.1, journalnummer 6.B.28.a.1. UM. Se også korrespondance af 24. september 2008, akt nummer 396., 6.B.28.a.1. UM.

iluatsinngitsumik – Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup PET-ip ilisimasaasa sammivimmut ataatsimut sangutinniarnarat.

Aammali paasissutissani misissuiffigineqarsimasuni ersippoq, Nunanut allanut ministeriaqarfiup ulloq 14. januar 2011, ullormi aamma tassani ersarissisoq Inatsisinut atortitsinermut ministeriaqarfiup pinaaserfiani PET-ip ilisimasaanut tunngasumik oqaasertaliussap allanngortinnissaanut, Nunanut allanut ministerip tusagassiorfinnut nalunaarutaani immikkoortumik nutaamik ilanngussimmat „soorunami,, tunngavigineqartoq pisortat ilisimasaannut tunngasumik paasissutissat, -tassunga aamma ilanngullugit PET-imiit aamma FE-miit eqqortuusut. Taakkua imminnut atassuteqarnersut ersinngilaq.²²⁰

2.5.2. Eqikkaaneq

CIA pillugu nassuiaat 2008-meersumi inerniliivoq paasissutissanik nassaartoqanngitsoq, suleqatigiissitap eqikkaanissaanut pissutissaqartitsisunik danskit, kalaallit imaluunniit savalimmiormiut oqartussaasui ilisimasaqarsimasut *inatsisinik unioqqutitsisunik* tigusanik timmisartuussisoqartarsimanera pillugu. Inerniliineq taanna suli ingerlaqqittumik eqqortuusutut nalilernerqartariaqarpoq, kisianni CIA pillugu nassuiaasiap ilanngussimasariaqaraluarpaa Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup paasinninnera, inunnik kiffaangissusiagaasimasunik silaannakkoorussamik aqqusaarussinerni siumoortumik *akuersissusiisoqartariaqanngitsoq*, tassami pissutsit taamaannerat immikkut pingaaruteqartumik sunniuteqarmat, qaqugukkut *inatsisit unioqqutillugit* tigusanik danskit silaannartaatigut angallassisoqarnerata nalilernerqarnissaani. Ingerlaqqilluni maluginiarneqarpoq suliap ingerlanneqarnerani periarfissat arlaqartut maangaannartinneqartarsimasut, paasinninnerup pingaaruteqartup qaammarsaatiginissaanut: CIA pillugu nassuiaasiami, Udenrigspolitisk Nævn-imi aamma ilimanarpoq tusagassiortunik katersortitsinermut atatillugu oktobarip 23-ianni 2008.²²¹ Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup paasissutissaatai, pisortaqaarfittut tigusanik timmisartuussisarsimanernut ilisimasaqarneq aamma immikkut maluginiagassaavoq, tassami PET-ip danskit silaannartaatigut tigusanik timmisartukkut angallassisarsimanernut tunngasumik ilisimasaqarneq

²²⁰ Sillimanissamut atasumik missingersuusiaq, 14. januar 2011, aktnummer 824 kiisalu atortuusooq 19. januar 2011-imeersoq, aktnummer 879, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

²²¹ Paasissutissiissutigineqartut DR-imiit naapertorlugit tusagassiortunik katersortitsinermiit immiussat siulliit pigineqanngillat, taamaattumillu inerniliinerput immikkortumut tassunga tunngasoq tusagassiorfinni allani sammineqarneranik tunngaveqarpoq, immaqalu tamakkiisuunani. TV2 ilisimatitsivoq TV-qarfip bånd-inik toqqortaatinik tunniussineq ajortoq, nalinginnaasumillu taakkua toqqorneqarneq ajortut.

isummersorfigineqanngimmat, naak nassuiaasiassamut missingersuusiani siullerni taamaalorsimagaluarlutik.

2.6 Siunissamut sammisumik amerikarmiut qularnaveeqqusiinerat aamma Udenrigspolitisk Nævn-imi ataatsimiinneq ulloq 23. oktober 2008

Aallartitaqarnikkut - diplomatiet – ilimanarpoq ileqquunerusoq qaqutigootuunerminiit *nalunaarut* illugiilluni isumaqatigiinniareernikkut pinngortoq naalagaaffinnit suliami peqataasunit assigiinngitsunik paasineqartarmat. Ersernerluttoq imaluunniit marloqiusamik paasineqarsinnaasoq, nalunaarusiaq naatsumik imaqartoq, amerlasuutigut pissutaasarpoq politikkikkut isumaqatigiittoqarsinnaaneranut. Illuatunngerit tamaannarmik oqarsinnaanerat, anguniakkaminnik angusaqarsimallutik, uffali illuatungerisap tunuarsimaarutai isumavigisaalu ilisimagaluarlugit. Ersernerluttuliorneq qaqutiguunngitsumik nunanut allanut politikkimik suliaqarnerni tassaasarpoq nipinnequt pitsaasoq, eqqisseqatigiiffiusumik peqatigiinnissamut aammalu naalagaaffiit akornanni suleqatigiinnermut aqquataalluni. Oqaaseqaatit imaluunniit nalunaarusiat *politikkikkut oqaaseqaatinik taaneqarsinnaapput*.

CIA-p tigusanik timmisartuussisarsimaneragaanera pillugu aallartitaqarnikkut ilungersuuteqarneq oktobarip 22-ianni 2008 illuinnaasiortumik naatsukullammillu amerikarmiut Kunneqarfimmut Danmark-imut nalunaarummik tunniussaqaqarnerannik kinguneqarpoq:

„Specifically, the United States of America confirms that no *rendition* will take place through the airspace or territory of the Kingdom of Denmark by or on behalf of any U.S. authorities without the prior explicit permission of Danish authorities.,,²²²

Soorlu immikkoortumi 2.3.2-mi allaaserineqartumi ersittoq qularnaveeqqusiineq isumaqatigiinniarnert kingunerivaat, tassanilu Washington aamma København tunuarsimaarutaasunik arlaqartunik saqqummiipput piumasaqaateqarlutillu, qularnaveeqqusiinerup qanoq kinguneqarsinnaanerannik imaqarsinnaanerannillu.

Danskit oqaasertassatut siunnersuutigisimasaat angallassinernik tamanik ilanngussisoq „transport of detainees,, tassa imaappoq tigusanik nuussinerit ataatsimut, Nunanut allanut ministeriaqarfik naapertorlugu „aalajangersimasumik pissusilimmik,, itigartinneqarput, amerikarmiut

---

²²² Rice-miit Per Stig Møller-imut allakkat, 22. oktober 2008, aktnummer 466, journalnummer 6.B.28.a.1. UM. Min kursivering.

inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfianniit, taarsiullugulu taakunanga siunnersuutigineqarluni ilanngunneqartussaannngitsunut tunngasumik oqaasertaliisoqarnissaa, „except in cases of criminal prosecution,,.

Amerikarmiut inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiat isumaqarpoq danskit nunanut allanut ministeriaqarfiata inatsisinik unioqqutitsisumik angallassinerit eqqartugai kisimik pineqassasut (extraordinary renditions), tassunga ilaallutik ileqqusut naapertorlugit angallassinerit assersuutigalugu inunnik eqqartuussiveqarnikkut USA-mi malersorneqartussat.²²³ Danskit nunanut allanut ministeriaqarfiata taarsiullugu siunnersuutigaa „transport of detainees,, taarserneqassasoq „renditions,,-imik, taamaasilluni qularnaveeqqusiissut USA-p siusinnerusukkut nunamut iligisamut allanut tunniussaata assigilissallugu. Washington-ip akueraa, naak amerikarmiut inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiata „... isumaqarfiginngikkaluaraa pissusiviusuni tamanna allannguutaanngikkaluartoq...,,²²⁴ Ministeriaqarfiit akornanni pisortaasoq naapertorlugu isumaqatigiissut isumaqarpoq:

„renditions-ip sutigut tamatigut CIA inatsisinik unioqqutitsisumik tigusanik angallassisarneri ilaatippai. Aammalu erseqqissaatigisinnaagipput angallassinerit tamarmik pineqartut, danskit inatsisaat naapertorlugit akuersissuteqarnissaq tunngaviusoq.,,²²⁵

USA-ip – danskit ilungersuuteqarnerat aallaavigalugu – akuerimmagu nalunaarummik imaluunniit oqaaseqaammik taamaattumik nalunaaruteqarnissaq, CIA-p inatsisinik unioqqutitsisumik tigusanik angallassisarnerinik ilaatitsisumik, tassaavoq nunanut allanut sammisumik suliaqarnermi naammassisaq imaannaangitsoq aammalu ersersitsilluni danskit aallartitaqarnikkut – diplomatisk – pitsaalluinnartumik suliaqarsimasut.

Malugineqarpoq danskit nunanut allanut ministeriat Udenrigspolitisk Nævn-imi tamatuma kingorna assut silittumik amerikarmiut qularnaveeqqusiinerat pillugu paasinninnerminik saqqummiisoq:

„Nunanut allanut ministerip isornartorsiuinera ersarissumik paasineqarsimarpassippoq. Ippassaammat kingusissukkut nunanut allanut ministeri Rice sianeqqissimavoq nalunaarutigalugulu USA-p qulareqqunngikkaa tigusanik angallassisoqarnavianngitsoq, danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaasigut, ersarilluinnartumik

---

²²³ Ministeriaqarfiit akornanni suleqatigiissitap ittuaniiit e-mail, 22. oktober 2008 kl. 01:28, akt Nummer 454, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

²²⁴ Ibid.

²²⁵ Ibid.

siumoortumillu danskit oqartussaasuinit akuersissutitaqanngitsunik. Nunanut allanut ministerip Rice-p erseqqissarsimavaa tamanna amerikarmiut pisortatigoortumik politikkerigaat. Taassumalu nunanut allanut ministerimut qinnutigaa nalunaarutip tiguneqarsimanera allaganngorlugu uppersarsarneqassasoq ataatsimiititaliap ataatsimiinnissaata unnuaani nalunaarut tiguneqartoq. *Tamannalu isumaqarpoq siunissami nalornissutissaqartoqanngitsaq: USA tigusanik danskit silaannartaatigut angallassinianngilaq danskinit akuersissutitaqanngitsunik. Tamannalu atuuttoq timmisartut qanorluunniit ittunik taaguuserneqaraluarpata.*”²²⁶

Oqaaseqaatit – oqaaseqatigiit kingullit kisiisa pinnagit – uppersarsarneqarput ataatsimiinnissamut atatillugu oqaasissatut sillimmataasuni.

Qularnaveeqqusiineq sunniuteqanngitsuunngilaq. Mogens Lykketoft-p (S), suliap ingerlanneqarnera pillugu isorinnittartup maanna inussiarnersumik oqaaseqarfigaa:

„Siusinnersukkut attaveqarsimasuugaanni sorpassuit
pinngitsoortinneqarsimassagalarput. Kisianni siunissamut
sammisumik amerikarmiut akissutaata imaqarnera
iluarisimaarnarpoq,“²²⁷.

Aamma Niels Helveg Petersen (R) taamatut:

„Siunissamut tunngasut pitsaasutut isikkoqarput. Nunanut allanut ministerimit Rice-imit nalunaarut kusanartoq aalajaappasippoq,“²²⁸.

Aamma transportminister Lars Barfoed-ip (K) amerikarmiut qularnaveeqqusiinerata siammasissumik paasineqarnera Holger K. Nielsen-imut (SF) akissummini uppersarsapaa, taassuma kissaatigisimammagu amerikarmiut timmisartunik qulaavaasinnaanermut qinnuteqaataasa Nævnnet-imut saqqummiunneqartarnissat:

„Ataatsimiititaliamut – Nævn-imut – tunngatillugu soorunami
ilisimatitsisoqartarsinnaavoq, ataatsimiititaliap tamanna
qinnutigippagu, kisiannili pissutissaqartutut isiginngilaa
Amerikarmiunit naalagaaffiup timmisartuussinissaanut
qinnuteqaammik tigusaqarnerit tamaasa ataatsimiititaliap

²²⁶ Udenrigspolitisk Nævn, - nunanut allanut tunngasumik ataatsimiititaliaq, ataatsimiinnermiit 23. oktober 2008 nalunaarsukkat. UM. Uanga sivingasulimik nalunaarsukkakka.

²²⁷ Ibid.

²²⁸ Ibid.

ilisimatinneqartarnissaa. Nunanut allanut ministerimmi Rice-ip Nunanut allanut ministerimut allagaqarnermini aalajangiuppaa, danskit silaannartaatigut tigusanik angallassisoqartassanngitsoq siumoortumik danskit oqartussaasuinit akuersisoqarsimatinnagu.,²²⁹

E-mail-imi kalaallit Nunanut Allanut Pisorta qarfiata pisortaanut nassiunneqartumi UM-imit sinniisup ataatsimiititaliami suliap ingerlanneqarsimanera nassuiarpaa:

„Amerlanerulluurtunit tapersersorneqarpoq naalakkersuisut angusaat, siunissamut sammisumik neriorsuutigineqarmat danskit, kalaallit imaluunniit savalimmiut silaannartaatigut angallassisoqassanngitsoq.,²³⁰

Qularnaveeqqusiineq tamatigoortumik paasinninneq tunngavigalugu – qularutissaanngitsumik illuatungiliuttut aamma Kalaallit Nunaata apererusussusiannik annikillitsivoq.

Suna tunngavigalugu danskit naalakkersuisuisa arlaleriarlutik oqaatigisinnaavaat amerikarmiut qularnaveeqqusiinerat paasissutissiissutigineqartut naapertorlugit „extraordinary rendition,-imut tunngasumik atuuttoq, taamalu tigusanik danskit silaanartaatigut angallassinernut tamanut tunngasuusoq?

Immikkoortumi 1.5 nassuiarneqarpoq, oqaaseq „rendition,, amerikarmiut qularnaveeqqusiineranni oqaaseq qitiusoq, inatsisilerinikkut oqaasiunngitsoq, paasisaasanerusorlu oqaloriaatsitut. Oqaaseq - soorlu Venedigkommission-ip paasinnittaatsinut nassuiaataatut – paasineqarsinnaavoq ilivitsup ilaatut inatsisinik unioqqutitsinernik imaluunniit ajornartorsiutitaqartumik tunniussassanik timmisartuussinertut, inatsisilerinikkut periaatsit avataaniittutut, ataatsimoortumillu isigigaanni tigusanik tunniunneqartussanik inatsisit iluini inatsisinillu unioqqutitsisumik timmisartuussinertut.

Danskit naalakkersuisuisa ilimanarpoq oqaaseq „rendition,, paasiniarsimagaat aallaqqaammut siunnersuutaasutut „transport of detainees,-itut. Inerniliisinnaanarit ilimanarpoq arlaqartuusut, amerikarmiut oqaaseqaataannut atatillugu danskit paasinninnerannut taamaattumut. Inerniliineq ilimanarpoq imaassimassasoq:

- USA-ip ersersissimavaa tigusanik angallassisarnerit Danmark-ip „extraordinary rendition,-itut isigisai, soorunami qularnaveeqqummut ilaasut.

---

²²⁹ Ibid.

²³⁰ UM-imiit kalaallit nunanut allanut pisorta qarfiata pisortaanut e-mail, 23. oktober 2008, aktnummer 482, journalnummer 6.B.28.a.1. UM.

- Tigusanik angallassinertit danskit nunanut allanut ministeriaqarfiata paasinninnera naapertorlugu tamarmik akuersissuteqaqqaarluni ingerlanneqarsinnaammata, naalagaaffiit timmisartuussinerisut, tigusanik angallassinertut, amerikarmiut siumoortumik nalunaarutigineqangitsumik naalagaaffittut tigusanik ilaasoqarluni timmisartuussineri marloriaammik innarliinerussapput danskit „extraordinary rendition„-imik paasinninnerata assigisaanik.
- Oqaatigineqareersutut USA-p niorsuutigisimavaat „Extraordinary renditions„-inik ingerlataqarniaratik, qularnaveeqqummut ilaasutut.
- Taamaattumillu USA – danskit paasinninnerat naapertorlugu – akuerisimavaat taamaallaat inatsisinik unioqutitsinerunngitsunik timmisartortarniarlutik, nunanut allanut ministeriaqarfiup paasinninnera naapertorlugu tigusanik timmisartuussinissani akuersissuteqartoqarnissaannik piumasaqaatitaqartunik.

Immikkoortup matuma aallaqqaataani oqaatigineqartutut oqaaseqaat allatut paasineqarsinnaalluartaq, illuatungiliuttup issiavianut isigalugu. Qularutissaanngilaq nalorninartuusoq amerikarmiut oqaatsimut „rendition-imut„, paasinninnerat qanoq ittuunersoq. State Department-imi pissusiusut naapertorlugit naalakkersuisoqarfusoq sanngiitsoq, inissisimarpasippoq danskit aallaqqaammut qularnaveeqqusiinissamut kissaataannut naapigiaanissamut piareersimasutut. Suliamut tassunga atatillugu amerikarmiut oqartussaasuut attuumassuteqartoq alla aamma akuersisimagaluarpoq danskit siunnersuutaannut, ataatsimoortumik qularnaveeqqusiinissamut. Isumaliutersornermili aamma ilaasariaqarpoq amerikarmiut inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiat pissaaneqarlualartoq nunanut allanut ministeriaqarfik naapertorlugu „aalajangersimarpaluttumik„, itigartitsimmat, tigusanik angallassinertit suulluunniit qularnaveeqqusiinermi ilaassasut. Suliap ingerlanerani kingusinnerusukkut amerikarmiut inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiata ilisimatitsissutigivaa tunngaviusumik allannguinerussanngimmat oqaaseq „transport of detainees„, oqaatsimik „renditions„-imik taarserneqaraluarpat.

Tamanna tunuliaqutaralugu imaassinnaavoq danskit naalakkersuisuisa amerikarmiut siunissamut isigisumik qularnaveeqqusiinerrannut tunngassumik nassuiaataat allaanerusinnaasoq amerikarmiut namminneq paasinninneranniit. Kisiannili immaqa tassaniippoq pineqartup paasineqarnissaanut matuersaat. Suliap paasiuminaatsortaqanngitsuuppat ilisimanarpoq amerikarmiut qularnaveeqqusiisimassanngikkaluartut.

Danskit siunissamut sammivilimmik qularnaveeqqusiisoqarnissaanik kissaateqarnerat imaassinnaavoq pingaaruteqaqisumik siunertaqarsimasoq, suliap pissusissamisoortumik naammassineqarnissaanut

aqqutissiuussisuugami, taamaaliornikkullu naalakkersuisut Folketing-imi illuatungiliuttunut isorinnittunut inuiaqatigiinnullu nunanut allanut sammisumik ajugaanermik saqqummiussisinnaalersikkamigit. Naak itigartivinneqarsinnaanngikkaluartoq USA siunissami tigusanik danskit silaannartaatigut timmisartuussinernut atatillugu qularnaveeqqut allanut paasissagaluarneraa.

Akissummini novembarip ulluisa sisamaanni 2008-meersumi apeqqummut nr. S162-imut, socialdemokratimit Jeppe Kofod-imit saqqummiunneqartumut statsminister Anders Fogh Rasmussen-ip ersersippaa:

„Iluarisisaarnartutut nalilerpara USA ulloq oktobarip 22-iat 2008 nassiuusaqarmat allakkatigut qularnaveeqqusiinermik, siunissami kiffaanngissusiiakkanik danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaasigut, siumoortumik danskit oqartussaasuinit akuersissutitaqanngitsunik.,,

Taamasilluni Statsminister-i Nunanut allanut ministerip paasinnineranut tunuliaqutaavoq. Naalakkersuisut qularnaveeqqummik paasinninnerat immikkoortillugu isigigaanni ilimoornerarneqarsinnaavoq, kisiannili paasissutissani takuneqarsinnaanngilaq naalakkersuisut tigusanik tunniussisinnaanernut maleruagassat pillugu paasinninnerat qanoq tunngavilersugaanersoq. Kisiannili immikkut malugisariaqartutut tunngaviusoq tassaasorinarpoq inatsisinik atortitsinermi ministeriaqarfiup paasinninnera, tassalu inunnik kiffaanngissusiiagaasimasunik silaannakkut angallassineq ingerlanneqarsinnaasoq inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfimmut qinnuteqaqqaarani. Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup tigusanik tunniussisinnaanermut inatsisaasup § 21-ianik paasinninnera assut naalakkersuisut pisortatigoortumik qularnaveeqqummut nassuiaanerannut ataqatigiissikuminaappoq, tassalu naalakkersuisut nassuiaanerat naapertorlugu USA „siumoortumik ersarissumillu akuerineqarsimasariaqartut,, tigusanik danskit silaannartaatigut angallassissagunik. Taamatut aamma oqaaseqarfigineqarsinnaavoq Danmark-ip tigusanik USA-mut tunniussisinnaanernut isumaqatigiissut 2005-imeersoq, taamaattuni akuersissut pisariaqanngimmat, tigusaq pineqartoq timmisartukkut tunniunneqarpat, pilersaarutaasimanngippat nuna qulaanneqartoq miffigineqassasoq. Isumaqatigiissut 2008-mi sulii atortuulersimanngilaq, kisiannili naatsorsuutigineqarsinnaalluni piffissap sivikitsuinnnaap ingerlanerani, amerikarmiullu qularnaveeqqusiinerata annertussusianut sunniuteqarsinnaagunaruni.²³¹ Ilisimaneqartutut inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfik taannaavoq, - nunanut allanut

---

²³¹ Artikel 18 i Bekendtgørelse af aftale af 23. juni 2005 med Amerikas Forenede Stater om udlevering, BKI nr. 25 af 13. april 2010. Aftalen trådte i kraft den 1. februar 2010.

ministeriaqarfiunngitsoq, - pisinnaatitaaffeqartoq akuersissuteqarnissamut, inuup naalagaaffimmit ataatsimiit allamut tunniunneqartussap danskit naalagaaffiatigut ingerlanneqarsinnaaneranut.

Immikkoortoq 2.5-imi eqqaaneqartutut nunanut allanut ministeriaqarfiup Statsministeria ulloq oktobarip tallimaat 2008 killissimarpasippaa eqqortuusoq inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup qinnuteqartoqaqqaartassasoq pillugu. Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup aqqusaarussilluni tigusanik angallassinermut malittarisassanik paasinninneq pillugu eqqaasaqannginnera CIA pillugu nassuiaasiami aammalu Udenrigspolitisk Nævn-imi ulloq oktobarip 23-iat 2008 naalakkersuisut qularnaveeqqusiinerup nerutuunik paasineqartussatut saqqummiusserusunnerannik tunngaveqartutut paasisariaqarnersoq ilisimaneqanngilaq. Kisianni malugineqarpoq qularnaveeqqut nerutuutut atortinneqarsinnaanavianngitsoq, inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup inatsisinik paasinninnera ilaliutissagaanni, aammalu aqqusaarussisarnerit pillugit aalajangersakkat 2005-imi tunniussarnernut USA-mut isumaqatigiissutip qanoq paasineqarnissaa eqqarsaatigigaanni, taannali Kalaallit Nunaannut atuutinngilaq, aammalu 2008-mi suli atortuulersimanani, kisiannili piffissap sivilisunngitsumik ingerlanerani atortuulersussatut ilimagineqarluni.

Kiisalu maluginiarneqarpoq amerikarmiut inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiata inatsisinik paasinninnera, tassaasoq tigusanik eqqartuussiveqarnikkut malersorneqartussanik tunniussinerit akuersissuteqartoqarnissaanik pisariaqartitsiffiunngitsut, taakkualu danskit inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfianni maleruagaasunut naapertuulluurtutut isikkoqarput. USA-p 2008-mi qularnaveeqqusiinerata kingorna amerikarmiut inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiata tunuarsimaarutaanik tunngavilimmik ingerlatsissanersut, danskit inatsisinik atortitsinermut maleruagassaannik tunngaveqartumik, kiisalu Danmark-ip tigusanik tunniussisarnernut maleruagassaataannik aamma tunngaveqartumik ilisimaneqanngilaq. Amerikarmiulli isumaat naapertorlugu suli periarfissaqassagunarpoq USA-p tigusanik angallassisinnaaneri siumut ilisimatitseqqaarani ingerlanneqarsinnaasut, danskit silaannartaannik aqqusaarinninnerusimappat. Taamalu aamma danskit naalagaaffittut namminersortuunerannik innarliinerunngitsumik – naak amerikarmiut illuinnaasiortumik nalunaarutaat atuukkaluartoq.

3. Inerniliiineq

Misissuinerup matuma aallaqqaataani erseqqissarneqarpoq DIIS-i periarfissaqarsimanngitsoq kommission-itut misissuisussaataasutut naqqa

tikillugu misissuisinnaanissaminut. Piffissap sivikilluinnarnera kiisalu pappiallaatinik pissarsiniartarnerni ministeriaqarfiit akuerseqqaartussaanerat assigiinngissutaasutut annertut eqqaaneqarput. Ingerlaqqilluni eqqaaneqarpoq DIIS aamma periarfissaqarsimanngitsoq uppersaasutut ministerit atorfillillu susassaqtut oqaaseqartinnissaannut, soorluttaaq ministerit atorfillillu pineqartut misissuinerminni inerniliinerit pillugit saqqummiivigineqarsimanngitsut. Tamatuma kingunerisaanik DIIS-ip misissuititai inerniliinerminni mianersortariaqarsimapput. Tulliuttut paasisaapput DIIS-p misissuinerani:

Immikkut marloqiusamik pissusilersortoqarsimaneraaneq pillugu:

Nalunaarsuutit tallimat 2008-mi State Department-imeersut WikiLeaks-ip pissarsiarisimasai, tunngavilersuutigineqarsinnaanngilaq danskit marloqiusamik iliorsimanerarnernannut. Ulloq januarip 31-iat 2008 amerikarmiut nalunaarsuutaanni eqqaaneqareersutut, suliami ullormi aamma tassanngaaneersumi Danmark "maannangaaq" iliortoqarnissaanik kissaateqanngilaq, kisiannili upernaap aasallu ingerlanerani danskit suliamut tunngasumik neriutaat oqaasertalersorneqarput: Danmarki kissaateqarpoq amerikarmiut ikiorsiissasut apeqquutinullu pingaartunut sisamanut tunngasunik akissuteqassasut.

Suliap ingerlanerani siusissukkat Danmark USA-mut attaveqarpoq, qaffasissumi, tassami statsminister Anders Fogh Rasmussen-ip suliap præsident George W. Bush-imik Crawford-imi ulloq marsip aallaqqaataa 2008 ataatsimeeqateqarnermini qaqippaa. Ilanngullugulu suliap ingerlanerani danskit nunanut allanut ministeriata amerikarmiut nunanut allanut ministeriat aamma nunanut allanut ministerip tullia isumaqatigiinniarfigai. Danskillu aallartitaasa – diplomaatit – tamatuma ilutigisaanik politikikkut qaffasissumik attaveqaatit iluaqutiginiarlugit ilungersuuteqarput. Aallartitat assigiinngitsut politikikkullu attaviit ataatsimut isigalugu peqataapput Danmark apeqqutigineqartunit sisamaasunit pingasutigut akissutisineranut, aammalu siunissamut tunngasumik qularnaveeqqusiinermik amerikarmiuniit tigusaqarnermik. Danskit isummersuutaat ilungersuuteqarnerallu 2008 tamaat naapertuupput USA-mut piffissami 2005-2007-imi aallartitat attaveqartarneranni paasisaasunut.

Paatsoorneruvoq, amerikarmiut nalunaarsuutaannik WikiLeaks-imit pissarsiarineqarsimasunik tunngavilimmik oqaatiginiarneqarmat ilimanapiluttutut pasinapiluttutulluunniit danskit naalakkersuisuisa siumoortumik apeqqutit sorliit saqqummiunneqarsinnaanersut pillugit USA-mik oqaloqatiginninniarnertat eqqartorneqarmat. Nunanut allanut ministeriaqarfik isumaqarpoq – ilimanarporlu ilumoortumik – danskit amerikarmiunut apeqqutaat taamaallaat akineqassasut USA

oqaloqatigigalugu suliarineqarunik. Tamannali isumaqanngilaq apeqqutit eqqortut saqqummiuneqarsinnaannginnerannik, soorlu nunanut allanut ministeriaqarfiup paasissutissaataasa kiisalu allakkiap – note – inaarutaasup ulloq juulip 31-iat 2008-meersup uppernarsaraat. Apeqqutit sisamaat, taamatulli pingaaruteqartigisoq kalaallit nunaannut tunngasumik 1951-imi isumaqatigiisummut tunngasoq immikkut oqaluuserineqarpoq. Paasinarpoq nunanut allanut ministeriaqarfiup apeqqutit inuiaqatigiiginni aammalu Folketing-imi apeqqutigineqartussatut naatsorsuutigineqartut apeqqutigisimagai.

Amerikarmiut akissutaat "ilaannakuusumik naammaginartutut" isigineqarpoq, tamannalu pakatsinarpoq, aammali naatsorsuutigineqarsinnaalluni. USA kilitissiaqarnikkut upalungaasimaffigisassat pissutigalugit danskit, kalaallit imaluunniit savalimmiut silaannartaatigut timmisartuussinernut tigussaasunut tunngasunik isummerfeqarumanngilaq. Tamatumunngali taarsiullugu danskit naalakkersuisuisa paasissutissat iluaqutaasinnaasut pissarsiaraat, amerikarmiut Chicago-mi isumaqatigiisummut assigiinngiiaartumik ismertarnerannut tunngasuusut paasisaqarfigigamikkut, aammalu USA-p NATO-mi isumaqatigiissut oktobarip sisamaanni 2001-imeersoq imaluunniit Kalaallit Nunaannut tunngasumik isumaqatigiissut 1951-imeersoq atunngikkaat tunngavittut imaluunniit patsisigisatut kilitissiaqarnikkut danskit, kalaallit imaluunniit savalimmiut silaannartaatigut ingerlatsinernut. Danmark-ip tungaaniit aammaloarluni uteriisertoqareerneratigut Danmark siunissami timmisartuussisarnissanut tunngasumik qularnaveeqqusiivigineqarpoq: USA nalunaarpoq amerikarmiut oqartussaasuisa "renditions" danskit, kalaallit imaluunniit savalimmiut silaannartaatigut atorniannikkaat, siumoortumik ersarissumillu akuersissutitaqangitsumik.

Ataatsimoortumik naliliinerusumik oqaatigineqarsinnaavoq Nunanut allanut ministeriaqarfiup suliamik ingerlatsinera, CIA-p tigusanik danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaatigut timmisartuussisarsimasinnaaneranut tunngasoq pissusissamisoortuusoq. Ilanngullugulu aamma naliliineruvoq siunissamut tunngatillugu qularnaveeqqummik angusaqarneq nunanut allanut tunngasumik suliani angusaasoq pingaaruteqartoq, taamaasillunilu Danmark-imit eqqanaarneqartoq inatsisinik unioqqutitsisunik CIA timmisartuussisannginnissaa. Marloqiusamik iliortoqarsimanerarlugu pasilliinerit tunngavissaqanngivipput.

Immikkut ministeriaqarfiit akornannit suliaasumik CIA pillugu nassuiaasiamut 2008-meersumut:

CIA pillugu nassuiaasiap pingaarnertut inerniliinera eqqortuusutut isigisariaqarpoq: Danskit, kalaallit aamma savalimmiormiut oqartussaasui ilisimasaqarsimanngillat inatsisinik unioqutitsilluni CIA timmisartunik akunnilluni nunnittarsimani pillugit, imaluunniit akunnilluni mittarsimasinnaaneritut. Ingerlaqqillunilu ilumuunnginnerarneqarsinnaananilu uppersarsarneqarsinnaanngilaq inatsisinik unioqutitsisumik danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaasigut timmisartuussisoqartarsimasinnaanera pillugu. Pappialaatit nutaat inuit pisinnaatitaaffii pillugit kattuffiup Reprieve-ip pissarsiarisimasai, ilaatigut akitsuutiniq atlantikuq avannaani timmisartornerit pillugit danskit oqartussaasuut akiliuteqartarsimanermut tunngasut aamma paasinninnernik taakkuninnga allanguingilaq.

Immikkut CIA pillugu nassuiaasiap paasissutissaatai Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup aamma PET-ip CIA-p danskit, kalaallit, aamma savalimmiut silaannartaatigut timmisartuussisarsimani pillugit:

DIIS-ip misissuinerata ersersippaa Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup CIA pillugu nassuiaasumut ilanngussaa taamaallaat PET-ip CIA-p tigusanut tunngasumik suliniutaamut ilisimasaqarnermut tunngasuusut. Nassuiaasiap inaarutaasumik suliarineqarnerani nalunaarneqarpoq Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfik aamma PET-i inuit tamat akornanni apequt pillugu eqqartuisoqalernera sioqqullugu ilisimasaqarfigisimanngikkaat tigusanut immikkut pilersaaruteqartoqarnera, kiffaanngissusiiaalluni tigusaniq nunani allani killisiusarnerit pillugit. Kilitissiaqarfiup ilisimasai imaluunniit ilisimasaqannginnera CIA-p danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaasigut timmisartuussisarnernut tunngatillugu nassuiaasiami eqqartorneqanngillat. Suna eqqartuinnginnermut tunngaviusimamersoq ilisimaneqanngilaq. Maluginiarneqarpoq Nunanut allanut ministeriaqarfiup 2008-mi aammalu WikiLeaks-imut tunngasunut januarimi 2011-imi iluatitsiffiunngitsumik Inatsisinut atortitsinermut ministeriaqarfik erseqqissaatinniaraluarmagu PET-ip "ilisimasaqannginera" qulaavaalluni timmisartuussisarsimarnut tunngasuni.

Immikkut CIA pillugu nassuiaasiami kiffaanngissusiarneqarsimasunik danskit silaannartaatigut aqquसारुसिननुत tunngatillugu maleruagassaat.

CIA pillugu nassuiaasiami kiffaanngissusiakkanik silaannakkut aqqutit atorlugit aqquसारुसिननुत maleruagassat naammattumik tamatigoortorpasinngillat. Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfik 2008-mi – aammalu naliliisinnaaneq naapertorlugu sulii – isumaqarpoq

kiffaanngissusiakkanik silaannakkut aqqussaarussinerit akuersissuteqartoqarnissaanik pisariaqartitsinngitsut. Inatsisinik taamatut paasinninneq, aamma kalaallit savalimmiullu mittarfiinut atuuttoq, taamaattoq CIA pillugu nassuiaasiami ilaatinneqanngilaq, taamaallaallu paasissutissani ataaniittuni nassaassaalluni.

Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup inatsisinik paasinninnera naatsorsuutigisariaqarpoq annertuumik imaluunniit aalajangiisumik pingaaruteqartoq, qaqugukkut inatsisit eqqortillugit unioqqutillugilluunniit danskit, kalaallit imaluunniit savalimmiut silaannartaasigut timmisartuussisoqarnerisoeq eqqarsaatigalugu. Taamasilluni pingaaruteqanngitsuunngilaq CIA pillugu nassuiaasiami, amerikarmiut tigusanik danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaasigut, Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup akuerisimanngisaanik, Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup nammineq isumaa naapertorlugu inatsisit iluini pinersoeq, silaannakkut aqqusaarneq pineqarpat akunninnertaqanngitsumik. DIIS-p misissuinerani ingerlaqqilluni maluginiarneqarpoq Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup isumaa naapertorlugu CIA pillugu nassuiaasiap saqqummiunneqarneranut atatillugu ulloq oktobarip 23-iat 2008, Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup aqqussarussinermut tunngasumik paasinninnerata pulaffigineqarnissaa.

Aammattaaq malugineqarpoq Danmarki 2005-imi EU aamma USA-ip tunniussisinnaanermut isumaqatigiissutaat tunuliaqutaralugu 2003-miit tunniussisinnaanermut tunngasumik USA-mut isumaqatigiissuteqartoq, 2008-milu naatsorsuutigineqarsinnaasoeq piffissap sivikitsup ingerlanerani taanna atortuulersinneqassasoeq. Isumaqatigiissut naapertorlugu, -kingusinnerusukkut nunanut allanut ministeriusumit Lene Espersen-imit – atsiorneqartumi, "...akuersissut piumasaqaataannngilaq, pineqartoq timmisartukkut tunniunneqarpat, pilersaarutaasimanngippallu nunami qulaanneqartumi nunninnissaq". Tunniussisinnaanermut isumaqatigiissut 2010-mi atortuulerpoq, kisianni Kalaallit Nunaannut atuutinngilaq.

Tunniussisarnermut isumaqatigiissutip 2005-imeersup aamma CIA pillugu nassuiaasiami akulerunneqannginnera maluginiagassaavoeq. Ilaatigut isumaqatigiissut aalajangersagartaqarpoq pingaaruteqartumik USA-p inatsisit iluini danskit silaannartaanni qanoq iliorsinnaanersut pillugu, aammalu aalajangersagartaqarluni takuneqarsinnaasutut imaaliallaannaq danskit naalakkersuisuisa siunissamut sammisumik amerikarmiut qularnaveeqqusiinerannut atatillugu paasinninnermik nalunaarutigisaannut 2008-meersumut, taamaasillunilu tigusanik kiffaanngissusiakkanik danskit silaannartaatigut siumoortumik ersarissumillu akuersissutitaqangitsumik angallassisoqartussaanani.

Aalajangersimasunik piumasaqaateqanngilaq pisortatigoortumik nassuiaasiap (nalunaarusiap) CIA pillugu nassuiaasiap imaqarnissaanik, kisianni naatsorsuutigineqarsinnaavoeq pisortatigoortumik nassuiaasiap

nassuiaassagaa inatsisit atuuttut suunersut, aammalu aalajangersakkat attuumassuteqarsinnaasut, isumaqatigiissutit aamma inatsisit qanoq paasineqarnissaat nassuiaasiornermi ilaatinneqassasut. Immikkut siunissamut sammisumik amerikarmiut qularnaveeqqutaat oktobarip 22-iannit 2008:

Siunissamut sammisumi qularnaveeqqusiinermi USA nalunaarpoq taamaallat "rendition" ingerlattarniarlugu, danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaasigut, siumoortumik ersarissumillu danskit oqartussaasuiniit akuerineqarnermik tunngaveqartumik. Illuinnaasiortumik amerikarmiut nalunaarutaat taanna ilimanarpoq politikkikkut oqariaqartuutitut paasineqartussaasoq, taamaattumillu paasinninneq danskiniit amerikarmiunillu assigiissasoq siumut naatsorsuutigineqarsinnaanngilaq. Allaallumi oqaatiginarneqarsinnaavoq oqaatsip atorineqartup "rendition"-ip nalorninartutut inissisimanera qularnaveeqqusiisinnaanermut tunngavimusasooq.

Danskit aallaqqaammut siunnersuutaat, qularnaveeqqusiinermi "transfer of detainees"-it tamarmik pineqassasut, "aalajangersimarpalogisumik" amerikarmiut inatsisinut atortitsinermut ministeriaqarfianniit itigartinneqarpoq. Kingornatigullu "transport of detainees" taarserneqarluni "rendition"-imik, taannalu illuatungeriinniit akuerineqarpoq.

Danskit naalakkersuisuisa taaguut "rendition" nassuiaaserpaat paasinninnermik tamakkiisumik, aallaqqaammut siunnersuutigineqartutut naleqartinneqartumik, "transport of detainees"-itut. Qanoq iliornikkut danskit naalakkersuisuisa paasinninneq aalajangiutartik angusimaneraat, -tassalu "rendition"-i taamak tamakkiitigusumik qularnaveeqqusiinertut paasineqarsinnaasoq ersarissumik paasissutissani ataatungaaniittuni DIIS-p misissorsinnaasimasaani takussutissaqangilaq. Isumaliutersuutigineqartuq imaassimasinnaavoq:

- USA-p ersersissimavaa tigusanik angallassisarnerit Danmark-ip "extraordinary rendition" imaluunniit "inatsisinik unioqqutitsilluni tigusanik angallassinertit", qularnaveeqqummi ilaasut.
- Tigusanik angallassinertit danskit inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiata paasinninnera naapertorlugu tamarmik akuersissuteqaqqaarluni ingerlanneqarsinnaammata, naalagaaffiup timmisartuussinerisut ingerlanneqartut aamma tigusanik timmisartuussinerit amerikarmiut nalunaarutigineqanngitsumik naalagaaffittut timmisartuussineri tigusanik ilaasoqarluni ingerlanneqartut marloriaammik unioqqutitsinerussaaq, danskit "extraordinary rendition"-imik paasinninnerattut, qularnaveeqqusiinermi pineqartutut.

- *Taamaattumillu USA – danskit siunissamut sammisumik nalunaarummik paasinninnerattut, - akuersaarsimavaat taamaallaat inatsisit eqqortillugit timmisartuuisarniarlutik, Nunanut allanut ministeriaqarfiup paasinninnera naapertorlugu tamatigut akuersissuteqaqqaarluni ingerlanneqarsinnaasutut, aamma tigusanik angallassinerni.*

Itigartinneqarsinnaangilaq naggasiinerit allat aamma tamatumunnga assingusumik inerneqarsinnaasut.

Iluatungerisap isikkivianiit isikkivileraanni amerikarmiut illuinnaasiortumik nalunaarutaat allatut isikkoqarsinnaavoq. Nalunarluinnarpoq USA-p oqaaseq "rendition" qanoq imaqartissaneraat. Nunanut allanut ministeriaqarfiup paasissutissaataasa ilimanarsisippaat amerikarmiut inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiata paasinninneq annikinnerusoq toqqassagaat, tigusanik angallassinernik tamanik ilanngussinngitsoq. Amerikarmiut inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiata nunanut allanut ministeriaqarfik naapertorlugu tigussaasunik tunuarsimaassuteqarput ilaatigut tigusanik USA-mi inatsisitigut malersorneqartussanut tunngatillugu.

Udenrigspolitisk Nævn-imi, Folketing-imi aammalu inuiaqatigiit akornanni amerikarmiut illuinnaasiortumik qularnaveeqqusiinerat ilimanarpoq siuliani inerniliinerit ataqatigiinneri, - annertuumik qularnaveeqqusiinertut, USA-p tigusanik danskit, kalaallit imalunniit savalimmiorumiut silaannartaasigut siumoortumik danskit akuersissutitaqartinnagit ingerlanneqartassanngitsut. Taamaasillunilu naalakkersuisut nunanut allanut tunngasumik politikkimi ajugaanerinnaanngitsumik saqqummiussisinnaapput, suliap nunap nammineq iluani naggaserneqarneranik kinguneqartumik, kisiannili aamma folketing-imut, inuiaqatigiinnut aammalu minnerunngitsumillu amerikarmiunut politikikkut ersarissarsinnaallugu danskit isummaminnik aalajangiusimannittut, USA-p danskit nammineersinnaassusiat ataqqissagaa.

Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup inatsisinik atuuttunik paasinninnera, soorlu CIA pillugu nassuiaasiami ersersinneqartoq, kiisalu USA-imik tigusanik tunniussisinnaanermut isumaqatigiissut 2005-imeersoq, 2008-mi naatsorsuutigineqartoq piffissap sivilsunngitsup ingerlanerani atortuulertussatut, Nunanut allanut ministeriaqarfiup kiisalu ministerit akisussaasut saqqummiisarnerninut amerikarmiut qularnaveeqqusiinerat pillugu. Silaannakkut minnani qulaassineq pineqarpat, Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfimmit akuersissut pisariaqanngilaq. Malugineqassaaq inuup naalagaaffimmik aqqusaarluni ingerlanneqarsinnaanernut oqartussaaffik Inatsisinut atortitsinermut ministeriaqarfimmiimmat.

Danskit naalakkersuisuisa amerikarmiut qularnaveeqqusiinerannut atatillugu 2008-mi paasinninnerat aalajangersimarpasittorujussuuvoq imaluunniit siammassisorujussuulluni, imaassinnaavorli danskit paasinninnerat atuuffigisinnaanngisaatut aalajangersakkat eqqarsaatigigaanni, aamma uppersarseqartut pappialaati tunuliaqutaasuni – Washington-imi ajornartorsiutitut isigineqanngitsut

3.1. Eqikkaaneq

Danskit naalakkersuisuisa CIA-p danskit silaannartaatigut 2008-mi timmisartuussisarsimasinnaanerini isumaginninnerannut ataatsimoortumik paasinninneq imaappoq:

- *Nunanut allanut ministeriaqarfiup USA-p tungaanut suliamik 2008-mi isumaginninnera eqqortuuvoq.*
- *Amerikarmiut siunissamut sammisumik oktobarip 22-iani 2008 qularnaveeqqusiinerat, taamaasillunilu "rendition" inunnik tigusani danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaasigut angallassisinnaaneq siumoortumik akuersissuteqarnikkut pisinnaasoq, tassaavoq nunanut allanut tunngasumik angusaq pingaarutilik.*
- *Marloqiusamik pissusilersorsimanermik pasillinneq tunngavissaqangilluinnarpoq.*

CIA pillugu nassuiaasiami 2008-meersumik paasinninneq ataatsimoortoq imaappoq:

- *CIA pillugu nassuiaasiami inerniliineq – DIIS-ip paasissutissani allagaataasunik tunuliaqutaasunik misissuina tunngavigalugu eqqortuusutut isigisariaqarpoq.*
- *CIA pillugu nassuiaasiami immikkoortup ataatsip – tigusani aqqusaaraluni danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaannik qulaassisarnermut tunngasoq tamakkiisuunngilaq.*
- *Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup 2008-mi inatsisinik atuuttunik paasinninneraa, akunnilluni nunnittoqangippat taava kiffaangissusiakkanik aqqusaarussineq danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaasigut pisinnaavoq Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfimmit akuersissummik peqqaarani.*

Nalilerneqarsinnaasut naapertorlugit suli Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup tamanna isumagaa.

- *Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup inatsisinik paasinninnera aalajangiisuusumik sunniuteqartutut nalilerneqarpoq U'SA-p inatsisit unioqqutinnagit danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaasigut angallasisinnaanermut, CIA pillugu nassuiaasiami ilaatinneqanngilaq, aamma avammut nalunaarutigineqarsimarpasigani, imaluunniit Udenrigspolitisk Nævn-imut, CIA pillugu nassuiaasiap ulloq 23. oktober 2008 saqqummiunneqarneranut atatillugu.*

Misissuisitat amerikarmiut siunissamut sammisumik 2008-mi qularnaveeqqusiinerat pillugu naliliinerat:

- *Siunissamut sammisumik amerikarmiut qularnaveeqqusiinerat tassaavoq politikkikkut qularnaveeqqusiineq, naatsorsuutigisariaqarporlu qularnaveeqqusiinerup Danmark eqqanaarukkaa CIA inatsisit unioqqutillugit tigusanik timmisartuussisinnaaneritut (extraordinary renditions).*
- *DIIS-ip misissuinerata maluginiarpaa danskit naalakkersuisuisa amerikarmiut qularnaveeqqusiinerat inatsisinik unioqqutitsilluni tigusanik angallasisinnaanermiit annertunerusutut takutinniaarat, tassalu qularnaveeqqusiinertut tamatigoortutut, amerikarmiut tigusanik danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaasigut angallasisinnaaneritut tunngasut tamarmik siumoortumik ersarissumillu akuersinikkut taamaallaat ingerlanneqarsinnaanerattut.*
- *Amerikarmiullu siunissamut sammititamik qularnaveeqqusiinerat tamatigoortumik qularnaveeqqusiinertut atortinneqarsinnaanngilaq, danskit, kalaallit aamma savalimmiut silaannartaasigut tigusanik timmisartuussinernut tamanut tunngatillugu, Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfiup inatsisinik atuuttunik paasinninnera akulerukkaanni.*